

Torsdagen den 24 april fm.

Kl. 12.00

1 § Justerades protokollen för den 16 innevarande månad.

2 § Föredrogs men bordlades åter

Skatteutskottets betänkande 1985/86:35

Kulturutskottets betänkanden 1985/86:18 och 19

Utbildningsutskottets betänkande 1985/86:18

3 § **Anslag till tullverket m. m.** (forts. från prot. 125)

Fortsattes överläggningen om skatteutskottets betänkande 1985/86:24.

Anf. 1 PER STENMARCK (m):

Herr talman! Jag kommer här uteslutande att hålla mig till de avsnitt och de reservationer som handlar om färjetrafiken runt den skånska kusten.

Frågan om försäljningen ombord på båtarna i Öresundstrafiken har i olika sammanhang debatterats här i kammaren under de senaste tre fyra åren. Denna försäljning regleras av en gemensam svensk-dansk lagstiftning som brukar gå under namnet Lex Öresund. Lagen kom till i början av 1960-talet när förhållandena var helt annorlunda än vad de är i dag.

Det fanns den gången ett mycket stort antal rederier – och ett ännu större antal färjor – som trafikerade olika linjer, som på den svenska sidan utgick ifrån Malmö i söder upp till Helsingborg i norr.

Den försäljning som dessa färjor bedrev ombord, framför allt en tämligen fri tobaksförsäljning, ansågs utgöra ett hot mot försäljningen på båda sidor om Öresund.

Detta är inte det enda, men väl ett av de tyngst vägande skälen till att en bred majoritet inom parlamenten både i Danmark och i Sverige ställde sig bakom kravet på ett införande av denna särslagstiftning. Att det i dag rör sig om en särslagstiftning är tämligen klart. Ingen annanstans i landet finns en lag som inskränker försäljningen inom en viss region.

I dag är förhållandena helt annorlunda än när en Kungl. Maj:ts proposition med, som det heter, "särskilda bestämmelser om utförsel av obeskattade varor i fartygstrafiken över Öresund" lades fram den 21 april 1961. I dag har vi inte en mångfald av rederier i Öresundstrafiken. Ännu mindre har vi någon mångfald av färjor på de olika sträckorna. Visserligen har ett antal nya

rederier dykt upp under senare år, men de flesta av dem har försvunnit lika snabbt. De ekonomiska förutsättningarna har inte varit särskilt goda.

När färjor på andra ställen runt våra kuster finansierar sin verksamhet genom biljettförsäljning, genom godstransporter och genom ombordförsäljning, saknas i Öresundstrafiken denna tredje möjlighet.

Även de större rederierna, som lyckas driva verksamheten vidare under en lång följd av år, känner av de ekonomiska svårigheter som lex Öresund för med sig.

Av det som jag hittills har sagt framgår, att om Lex Öresund 1961 sågs som en räddning för försäljningen på land, utgör lagen 1986 ett hot mot Öresundstrafiken.

I riksdagsarbetet får man lära sig att tålmod och envishet är honnörsord. Den här frågan rör sig långsamt i rätt riktning. Regeringen har naturligtvis under senare år känt av att det åtminstone i Skåne finns ett utbrett krav på antingen ett avskaffande av Lex Öresund eller stora förändringar av denna.

När frågan senast debatterades här i kammaren, vilket skedde den 13 november i fjol, kunde vi konstatera dels att frågan tagits upp till diskussioner mellan den svenska och den danska regeringen, dels att man kommit fram till vissa lättnader. Dock var dessa lättnader av den arten att de knappast har någon större ekonomisk betydelse.

Dess värre kan jag inte göra samma konstaterande i år. Frågan har av någon anledning stannat upp. När jag säger detta är det inte främst en kritik mot Sveriges regering. Uppenbara försök har ändå gjorts. Låt mig i det här sammanhanget få skjuta in att det åtminstone för mig är svårt att förstå Danmarks inställning och bristande förståelse för den här frågan.

I en frågedebatt här i kammaren i höstas efterlyste finansministern förslag och öppningar i det låsta förhandlingsläget.

I motionen Sk509 har jag och några andra moderater försökt skissera en sådan lösning. Den utgår ifrån förutsättningen att man på dansk sida även fortsättningsvis kommer att vara negativ till ett borttagande av Lex Öresund. Jag menar att det i det läget borde kunna vara intressant att diskutera och åtminstone undersöka möjligheterna för en ensidig lösning på frågan, dvs. att en ökning av tobaksförsäljningen, som ur ekonomisk synvinkel vore önskvärd och som föreslagits i en rad motioner, inte bara i den som jag relaterar här, skulle ske enbart på den färjetrafik som går till Sverige. Givetvis skulle även en sådan förändring nödvändiggöra diskussioner med Danmark – eftersom det ändå rör sig om en gemensam svensk-dansk lagstiftning. Men om man på dansk sida ser negativa konsekvenser av ett avskaffande av denna lag skulle man i så fall själv inte komma att drabbas av dessa.

Den ekonomiska vinningen av en sådan åtgärd blir självfallet inte lika stor. Inte heller skall den ses som någon slutlig lösning. Men kanske skulle den kunna utgöra en öppning och ett första steg mot en lösning.

Genom sitt kompromisslösa avstyrkande av motionen har utskottet emellertid inte velat diskutera någon sådan öppning. Därmed finns det nog också anledning att se mörkt på förutsättningarna att nå en lösning på problemet.

I några andra motioner behandlar vi förutsättningarna för färjetrafik över

Östersjön från Ystad och Simrishamn, i båda fallen till Bornholm.

Det är som jag ser det anmärkningsvärt att en myndighet, i detta fall generaltullstyrelsen, skall kunna sätta stopp för en för en hel bygd angelägen färjetrafik. Ändå är det på det viset som tullverket har agerat i Simrishamn. I stället för att på ett servicemässigt sätt söka medverka till att verksamheten kommer till stånd, föredrar myndigheterna att göra precis tvärtom.

I reservation 13 skisseras en lösning som borde kunna tillgodose kraven både på smidighet från en myndighets sida och på begränsade kostnader.

För färjetrafiken mellan Ystad och Rönne på Bornholm är förutsättningarna annorlunda. Färjetrafik på sträckan drivs sedan många år tillbaka.

Myndigheterna föredrar att göra en indelning i vad man kallar "korta rutter" och "långa rutter". Hur underligt det än kan låta har denna indelning ingenting som helst med avståndet att göra. I stället använder man som utgångspunkt varifrån i Sverige färjan avgår. Resan med färja från Grisslehamn till Eckerö tar två timmar och är en "lång rutt". Färjeresan från Ystad till Rönne tar cirka två timmar och 45 minuter, men är en "kort rutt". Sådan är generaltullstyrelsens logik.

Med denna byråkratiska logik blir faktiskt konsekvensen den att en kort rutt som utgår från Stockholmstrakten eller från Göteborg är en i lagens mening lång rutt, medan en längre rutt som utgår från Skåne är en kort rutt. Det kan synas något invecklat, och är så givetvis också, men sådana är faktiskt reglerna, herr talman.

I sitt yttrande över några motioner i det här ärendet menar utskottet att det inte finns några skäl att föregripa regeringens ställningstagande i frågan. Jag vill påstå att det finns alla skäl i världen att göra just detta. Jag kan inte förstå varför man skall behöva segdra en fråga som denna.

Herr talman! Jag ber att mot denna bakgrund få yrka bifall till reservationerna 5, 6 och 7.

Anf. 2 GÖREL BOHLIN (m):

Herr talman! I skatteutskottets betänkande nr 24 behandlas flera motioner där jag är antingen ensam motionär eller medmotionär. Knut Wachtmeister har motiverat vår inställning till den s. k. hemtagningsrätten för licensierade textilvaror, där min motion Sk510 föranlett en moderat reservation.

Det svenska näringslivet har blivit allt kostnadskänsligare för förseningar. Inom transportsektorn har speditorsfirmornas s. k. rullande lager utvecklats till attraktiva alternativ till traditionell lagerhållning som dels ger tidsvinst, dels sparar lagerytor. Den kostnad i form av tidsförlust och särskilda arrangemang, t. ex. de s. k. kurirföretagen, som den nuvarande licenshanteringen för textilvaror fört med sig, tas ut av kunden, den svenske konsumenten, i form av högre priser.

Hemtagningsrätten innebar en komprimering av tiden från beställning till leverans. Borttagandet av hemtagningsrätten hade till syfte att skydda svensk textilindustri, alltså utgöra en form av handelshinder, samt att kontrollera att kvoterna för import hålls.

Handelshinder är, vilken form de än har, till nackdel för såväl exporterande som importerande land och motverkar den inriktning mot frihandel som

Sverige företräder. Svensk tekoindustri har haft en svår omställningsperiod men tycks nu alltmer finna sina nischer i världshandeln. Bl. a. gäller detta specialtyger. Svårigheterna har därvid säkerligen hjälpt till att pressa fram en utveckling. Hemtagningsrätten borde kunna återinföras.

Utskottet avstyrker en motion av Rolf Clarkson m. fl. med förslag om frizon vid Arlanda flygplats och en annan, från Birger Hagård och mig, med förslag om att Gotland skall erkännas som frizon. I utskottets motivering sägs bl. a. att motionärerna tycks mena att hela Gotland skall omfattas av ett frihamnsliknande förhållande och medges helt skattefri konsumtion, och utskottet avvisar förslaget med orden: "En på detta sätt bedriven regionalpolitik är för svenskt vidkommande främmande ---."

Vad först beträffar frågan om en frizon vid Arlanda och skatteutskottets uppfattning att det är osäkert om näringslivet får några fördelar av en sådan frihamn, vill jag påpeka att förutsättningarna för industriella frizoner eller exportzoner i vårt land utretts under flera år. I detta utredningsarbete har bl. a. handelskammaren varit involverad, och därvid har Arlanda studerats särskilt. Även luftfartsverket, länsstyrelsen, landstinget, Sigtuna kommun och flygbolagen har medverkat. Man visar på att en frizon vid Arlanda har många fördelar för svenskt näringsliv. Närheten till flygfrakt är ett betydande plusvärde. En ansökan från Sigtuna kommun – här råder full politisk enighet – är under utarbetande och kommer att tillställas regeringen inom kort.

Med hänsyn till den utveckling beträffande exportzoner som sker världen över är det givetvis angeläget att vi från svensk sida noga bevakar utvecklingen och analyserar värdet av en sådan zon. Men just vid Arlanda, vår port mot omvärlden, tycks olika intressenter vara ense om att en frizon betyder en förstärkning av utvecklingen för handeln. Det är härvidlag stor skillnad mellan den effekt som kan uppnås vid Arlanda jämfört med t. ex. Norrköping, där det ju inte blivit någon succé och där också Industriförbundet m. fl. ställde sig negativa till en exportzon.

Utskottet intar en näst intill mästrande hållning inför tanken på Gotland som frizon. "En på detta sätt bedriven regionalpolitik är för svenskt vidkommande främmande", sägs det. Nej, det är det inte. För Svappavaaras del har det vidtagits en lagändring, som möjliggjort befriande från socialavgifter och allmän löneavgift. Det är för övrigt fullt möjligt att liksom i fallet Svappavaara göra vissa lättnader för Gotland. I motion Sk824 av Birger Hagård och mig föreslås att skattefri proviantering och försäljning på fartyg i trafik mellan det svenska fastlandet och Gotland skall bli möjlig. Syftet, herr talman, med detta förslag är att åstadkomma en förlängning av turistsäsongen på Gotland. Turismen är Gotlands viktigaste näring. Gotlandstrafiken går över internationellt vatten, och liknande lösningar finns på andra håll i världen, t. ex. för trafiken från tyska fastlandet till ön Helgoland och för trafiken från Lübeck ut på internationellt vatten.

Den föreslagna ordningen skulle lösa statens problem med ständiga subventioner till Gotlandsbolaget. Gotlänningarna skulle få en tätare trafik, sannolikt till fler och mer attraktiva fastlandshamnar och med bättre service. Om man nu oroar sig för att ön skulle invaderas av flaskbärande turister, skulle en variant kunna vara att tillstånd gavs för skattefri ombordförsäljning, till att börja med i förlängningen av turistsäsongen, dvs. september-maj.

Redarnäringsen har vid sammanträffande med trafikutskottet fört fram hur värdefull en skattefrihet skulle vara, även för enbart parfym, kosmetika och choklad. Även en sådan begränsad skattefrihet har positiv effekt för näringsen. Sannolikt skulle vi få se en utveckling mot t. ex. ökat konferensresande till Gotland, om riksdagen ställde sig bakom våra förslag.

Herr talman! Jag inser inte varför man inte skulle kunna tillåta denna möjlighet till en svensk sjöfartslinje, som faktiskt går över internationellt vatten. Den goda ekonomiska utveckling som har skett på Åland, och som bevisligen är en effekt av turistströmmarna till och från ön, är en bekräftelse på att en skattebefrielse av detta slag har en gynnsam inverkan på näringslivsutvecklingen. Det är alltså ett regionalpolitiskt positivt förslag som vi har lagt fram.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de moderata reservationerna till skatteutskottets betänkande 24.

I detta anförande instämde Birger Hagård (m).

Anf. 3 WIGGO KOMSTEDT (m):

Herr talman! I sysselsättningsvaga regioner och bygder i vårt land hälsar man med tillfredsställelse alla initiativ som tas för att skapa nya arbetstillfällen. Ambitionen att åstadkomma jobb får inte i onödan hindras av statliga verk och myndigheter och deras negativa inställning.

Simrishamns kommun har i många år haft en färjeförbindelse med Bornholm. Under några år har nu denna trafik legat nere. Men förra året, 1985, återupptogs trafiken.

Problem uppstod emellertid, då tullstationen i Simrishamn hade dragits in under de år som trafiken hade legat nere. Tullen gör nu detta till ett jättestort problem. Tullen säger att man, för att ge en tillfredsställande service, skulle behöva ta personal från Malmö. Det skulle betyda ganska mycket transporter för två personer två gånger per dag. Alla som kan Skånekartan förstår att det är fråga om transporter rakt över landskapet.

Tullens argument är konstlat, eftersom det från Simrishamn är betydligt kortare avstånd både till Ystad och till Åhus. Dessutom bor det fortfarande kvar tullpersonal i Simrishamn, som arbetar i tullens tjänst på andra orter.

Som sades i denna debatt under gårdagskvällen skulle ett samarbete mellan tullen och polisen kunna vara en lösning på problemet. Polisdistriktet i Simrishamn behöver onekligen förstärkning. Tullen och polisen skulle kunna samverka på så vis att en polistjänst avsätts ett par timmar per dag för tullens räkning.

Det argument som framförts av utskottsmajoriteten, att ärendet har överklagats till regeringen, är inget starkt argument. Om riksdagen ville ge människorna på Österlen och i Simrishamnsregionen en möjlighet att fortsättningsvis åka färja till Bornholm, hade skatteutskottet kunnat uttala sig positivt om våra motionsförslag. På det sättet skulle riksdagen ha talat om för tullverket att verkets uppgift inte är att stjälp kommuner i deras strävanden att förbättra sin situation. Detta borde kunna uttalas av samtliga partier i riksdagen.

En annan intressant skulle enligt vad som aviserats kunna tänkas driva

trafik på Simrishamn med en annan typ av fartyg. Detta skulle, som någon sade i går kväll, kunna innebära en förändring, men det innebär inte en sådan förändring att tullen blir helt löst från sitt åtagande. Om man väljer den lösningen kommer det möjligen att bli fråga om ett färre antal arbetstimmar för tullpersonalen, men man kan icke räkna med att man inte behöver tullens medverkan.

Herr talman! Jag beklagar att centerpartiet och folkpartiet inte har kunnat stödja denna viktiga satsning på en landsända som har klara befolknings- och sysselsättningsproblem.

Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 6.

Den andra frågan gäller leden Ystad-Rönne. Jag har litet svårt att förstå utskottets ställningstagande när det gäller den frågan. Vid Nordiska rådets session i Köpenhamn i februari uttalade finansministern att han för sin del inte hade något att erinra emot att den här linjen skulle kunna klassificeras som s. k. lång rutt – han såg detta som en lösning och hade ändrat uppfattning, vilket hedrar honom. Jag ställde själv en fråga om detta i Nordiska rådet till den danska regeringen mot bakgrund av att den svenska regeringen hade ändrat sig. Jag hoppas naturligtvis att också den danska regeringen vill medverka till denna lösning.

Min fråga till utskottets talesman är: Varför har inte skatteutskottet kunnat vara lika positivt som finansministern, som för sin del har uttalat att han inte har någonting emot att linjen klassificeras som lång rutt? Vilken anledning har riksdagens skatteutskott – med tanke på att utskottsmajoriteten politiskt borde vara på samma sida som finansministern – att inte ha samma inställning som finansministern?

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall även till reservation nr 7.

Anf. 4 LEIF OLSSON (fp) replik:

Herr talman! Wiggo Komstedt beklagade att folkpartiet inte ställt sig bakom reservation 6. Jag sade i mitt inlägg i går kväll att vi delar uppfattningen att färjeleden Simrishamn-Bornholm inte bör stoppas av tullverket, men att vi anser det felaktigt att föregripa prövningen av de besvär som anförts.

Att vi i vårt land har besvärsmot myndigheters beslut är ett förhållande som förhoppningsvis alla ställer sig bakom. Då är det viktigt att vi tar de besvär som anförts på allvar och att vi ger besvärsinstitutet en chans att fungera utan riksdagens inblandning.

Vad man däremot möjligen kan anmärka på i det här fallet är att regeringen drar så långt ut på tiden innan besvären blir prövade. När folkpartisten Bengt Harding Olson i november förra året fick svar på en fråga om just färjeleden Simrishamn-Bornholm hänvisade finansministern till de anförda besvären. Det förhållandet att det dröjer så länge innan besvären prövas är en fråga som kanske kan bli föremål för riksdagens behandling i annat sammanhang. Ett tillkännagivande från riksdagen till regeringen i ett ärende där det anförts besvär och där besvären ännu ej prövats anser folkpartiet däremot vara principiellt felaktigt. Det är därför vi har ställt oss bakom utskottets skrivning i den här frågan.

Anf. 5 STIG JOSEFSON (c) replik:

Herr talman! När Wiggo Komstedt angriper centern för att inte ha ställt sig bakom kravet på en tullbemanning i Simrishamn måste detta bero på att Wiggo Komstedt inte har läst utskottsbetänkandet. Om han hade gjort det, skulle han ha funnit att centern står bakom reservation 6, som berör detta. Centern står också bakom reservation 7, som gäller ett annat problem som berör Österlen, nämligen färjelinjen Ystad-Rönne.

Angreppet och kritiken är alltså helt obefogade. Läs betänkandet!

Anf. 6 TORSTEN KARLSSON (s) replik:

Herr talman! Vi hörde här att Wiggo Komstedt har haft kontakter med finansministern utanför landets gränser och fått positiva besked. Då kan man ju fundera över varför han är så orolig just nu här i kammaren. Ärendet ligger ju hos regeringen och skall avgöras där. Det bör väl inge ganska goda förhoppningar.

Eftersom Wiggo Komstedt angrep generaltullstyrelsen ganska häftigt i sitt anförande vill jag säga att generaltullstyrelsen är en myndighet som har givna ramar för sin verksamhet, resurser att använda och direktiv från statsmakterna om vilka områden man skall prioritera. Vi vet ju att man särskilt har pekat på narkotikasmuggling, ekonomisk brottslighet och sådana saker.

Generaltullstyrelsen har säkert ingenting emot de frågor som vi nu behandlar, men myndigheten har som sagt givna resurser att röra sig med. Generaltullstyrelsen hävdar också att situationen är just den.

Utskottet har hänvisat till de förhållanden som råder, att ärendet ligger hos regeringen och att det då inte finns någon som helst anledning att föregripa regeringens handläggning.

Anf. 7 WIGGO KOMSTEDT (m) replik:

Herr talman! Allra först vill jag be Stig Josefson och centerpartiet om ursäkt. Det var helt klart en felsägning av mig. Jag har läst betänkandet men gjorde mig skyldig till en felsägning i stridens hetta. Jag ber än en gång Stig Josefson och centerpartiet om ursäkt.

Till Leif Olsson vill jag säga beträffande besvärsrätten att vad som är märkligt är att vissa politiker på hemmaplan vill stå upp som de stora försvararna och lova guld och gröna skogar – det här skall vi fixa! Om dessa politiker inte har sitt parti bakom sig skall de sedan inte springa och gömma sig bakom sådant tal som att vi måste vänta på besked. Man skall även hemma på barrikaderna i stället för att lova säga att vi måste avvakta besked, så får vi se. Men så låter det ju inte ute i buskarna. Då är det sannerligen andra tongångar.

Torsten Karlsson säger att finansministern och jag har haft kontakter utanför landets gränser. Det hade vi inte, men finansministern deklarerade sin inställning vid Nordiska rådets sammankomst i Köpenhamn. Jag tog fasta på det och tror säkert att det är en ståndpunkt som finansministern står för. Denna ståndpunkt har också kommit till uttryck i massmedia, och jag har inte sett någon invändning.

Argumentet att vi skall vänta på resultatet av överklagandet är inte särskilt starkt, Torsten Karlsson. När finansministern har uttalat sig innebär det väl

att beslutet kommer att gå i en viss riktning. Vad som är besvärande är att danskarna nu kan åberopa att den svenska riksdagen icke var enig i sitt ställningstagande att göra linjen Ystad-Rönne till en lång rutt.

Vad jag efterlyser är ett svar på frågan varför socialdemokraterna och folkpartiet inte har kunnat ställa upp, så att vi kunnat demonstrera att eftersom finansministern är positiv är den svenska riksdagen också enig om detta. Det är ett argument emot danskarna. De har under evinnerliga tider lurat oss när det har gällt kommunikationer och mycket annat. De kommer att ta detta som ett argument för att viljan inte är så stor från svensk sida, eftersom majoriteten av riksdagen i Sverige inte går på den här linjen. Det är det som är skillnaden, Torsten Karlsson.

Anf. 8 LEIF OLSSON (fp) replik:

Herr talman! Wiggo Komstedt tar nu till storsläggan mot folkpartiet, och jag vill bara helt stillsamt än en gång fråga Wiggo Komstedt om han anser att vi skall avskaffa besvärsinstitutet i vårt land. Menar Wiggo Komstedt att vi skall ha det så att riksdagen skall yttra sig i alla besvärsärenden, eller skall det bara gälla vissa regionalt anknutna frågor, frågor som berör en viss landsända, ett visst landskap eller delar av landskap?

Det är tydligen så att vi i folkpartiet har större respekt för möjligheten att anföra besvär än vad Wiggo Komstedt har. Jag beklagar djupt att Wiggo Komstedt har denna inställning.

Anf. 9 WIGGO KOMSTEDT (m) replik:

Herr talman! Det är inte besvärsrätten det handlar om. Leif Olsson, utan vad det gäller är hur man låter hemma på barrikaderna och vad man sedan gör här i riksdagen. Jag har i och för sig ingen invändning i principfrågan. Den får Leif Olsson och hans parti lov att hävda bäst ni vill, men min diskussion gällde om man skall ha ett argument på hemmaplan och ett annat i riksdagen. Det är väl det som är det intressanta i den här debatten.

Sedan tycker jag att det i det fall som jag åberopade när det gäller besvärsrätten, och som jag redovisat med vissa ställningstaganden och offentliggöranden, kanske inte hade varit så dumt om riksdagen demonstrerat var den står någonstans.

Anf. 10 HANS PETTERSSON i Helsingborg (s):

Herr talman! Efter Per Stenmarcks korrekta beskrivning av Lex Öresund kan jag begränsa mig till att tala litet om vår motion Sk544.

Bo Nilsson i Landskrona och jag har krävt lättnader i Lex Öresund, så att man skall få köpa två paket cigaretter i stället för ett, som nu. Vi tycker också att man skall kunna få köpa litet parfym, rakvatten och liknande varor när man åker över sundet.

Om jag flyger mellan Arlanda och Köpenhamn får jag köpa en liter starksprit, en liter starkvin och sex öl. Jag kan också köpa en limpa cigaretter och jag kan fylla min beautybox med olika saker som skall vara där. Den flygningen tar ungefär 55 minuter. Åker jag båt mellan Limhamn och Dragör eller Malmö och Köpenhamn får jag köpa en ask cigaretter – och restiden är längre. – Var finns logiken?

Utskottet anser det motiverat att man på det nordiska planet normaliserar och försöker åstadkomma regler som bättre överensstämmer med dem som gäller i fråga om annan nordisk färjetrafik. Jag tycker att det är riktigt, men eftersom Lex Öresund är en speciallag skulle man kunna justera den redan nu, kanske helt enkelt slopa den.

Utskottet sade ungefär likadant i fjol som i år, och ingenting har hänt. Det är väl egentligen bara riksdagen och riksdagens utskott som år efter år kan skriva i det närmaste samma motiv för att avslå motioner – och ingenting händer. Men jag håller med utskottet om att vi måste normalisera färjetrafiken inom Norden.

Alla vet att det finns problem med färjetrafiken, i synnerhet i södra Öresund. Många har försökt satsa pengar på att upprätthålla en ordentlig förbindelse mellan de två stora städerna Malmö och Köpenhamn, men det har inte lyckats. Kan vi på något sätt hjälpa till att förbättra förutsättningarna för de företag som vill satsa på kommunikationer mellan Malmö och Köpenhamn, och kan vi göra det med så enkla medel som att justera Lex Öresund, då tycker jag att vi skall göra det.

Det sägs nu att lättnader har gjorts, och det är riktigt. Man har hävt förbudet att spela, sjunga och dansa på båtarna. Ursprungligen hade man alltså i lag förbjudit människor att spela, sjunga och dansa. Nu efteråt undrar många vad det egentligen var för något. Folk är också förvånade då de hör att vi har gjort lättnader, att nu får de sjunga och spela igen. Såvitt jag vet har ännu ingen utnyttjat denna stora generositet från myndigheterna utan det hela går sin gilla gång.

Herr talman! Eftersom moderaterna i reservation 5 har yrkat bifall till Bo Nilssons och min motion kommer vi i voteringen att rösta för den. Jag yrkar således avslag på utskottets hemställan på den punkten.

I detta anförande instämde Ingegerd Anderlund (s).

Anf. 11 BENGT HARDING OLSON (fp):

Herr talman! Jag ämnar beröra den del av skatteutskottets betänkande som avser färjetrafiken i Östersjön och närmast gäller tullbemanningen i Simrishamn.

Färjeförbindelsen mellan Simrishamn och Allinge på Bornholm är synnerligen värdefull för Österlens näringsliv. Turismen stimuleras, och både svenska och utländska turister skapar ökade inkomster. Detta leder i sin tur till ökad sysselsättning i en av arbetsmarknadsproblem tyngd region.

Det aktuella problemet är nu att färjetrafiken har stoppats av generaltullstyrelsen. Det har skett genom att tullverket med hänvisning till bristande tullresurser vägrar att ha tullbemanning i Simrishamn. Från principiell synpunkt leder ett sådant beslut till orimliga konsekvenser. I realiteten handlar det om en rättsstridig etableringskontroll som urholkar vår näringsfrihet.

Även de anförda resursskälerna kan starkt ifrågasättas. Det är visserligen uppenbart att det uppkommer svenska tullkostnader, men dessa kan begränsas. Personaltätheten behöver inte vara större i Simrishamn än på andra gränsställen. Vidare borde det kanske t. o. m. räcka med stickprovs-

kontroll enligt gängse mönster. För övrigt skulle det vara bra med samverkan mellan polis och tullare vid kontroll av pass resp. tull. Med andra ord: en förening mellan en av polisen bemannad passkontrollort och en av tullen bemannad tullstation. Här borde nog rationaliseringsvinster kunna hämtas.

Dessutom är färjetrafikens intäktsida helt nonchalerad. Den sysselsättningsskapande turismen leder ju i sin tur till ökade skatteintäkter för såväl stat som kommun. Man undgår också kostnader för socialbidrag och andra kontantunderstöd till följd av arbetslöshet.

Resultatsaldot av inkomster minus kostnader blir med största sannolikhet ett samhällsekonomiskt plus.

Mot denna bakgrund är slutsatsen självklar. Det borde vara möjligt för generaltullstyrelsen att inom sin totalram – gärna i samverkan med polisen – förse Simrishamn med tullbemanning och därigenom hjälpa i stället för att som nu stjälpa färjetrafiken.

Avslutningsvis vill jag beträffande yrkandena i denna del av ärendet tillägga följande.

Majoriteten anser sig tydligen av formella skäl förhindrad att uttala sig om tullbemanningen, eftersom ett besvärssärende är under handläggning. Minoriteten är av motsatt uppfattning och har därför en reservation, nr 6, vars innehåll man vill skall beaktas vid besvärspövningen.

För egen del är jag i den förmånliga situationen att jag kan hänvisa till att finansministern och därmed regeringen redan den 7 november 1985 fick kännedom om min positiva inställning till en tullbemanning i Simrishamn och således till färjetrafiken till Bornholm.

Jag kommer att rösta för reservation 6, även om den vilar på formellt synnerligen tvivelaktig grund. Anledningen är att jag vill undgå varje fortsatt misstänkliggörande från någon av min kamp för färjetrafiken i Simrishamn.

Anf. 12 KJELL-ARNE WELIN (fp):

Herr talman! Per Stenmarck har på ett utomordentligt sätt tecknat bakgrunden till Lex Öresund, varför jag inte behöver beröra den. Hans Pettersson i Helsingborg har också anfört de argument som finns för ett avskaffande av Lex Öresund eller i varje fall en förändring till det bättre för rederierna.

Även om vi folkpartister från Skåne har full förståelse för våra representanters i skatteutskottet sätt att se på frågan tror jag att vi upplever de här problemen så starkt att vi vill anföra de starkaste argument vi kan finna och tillkännage dem för regeringen.

Av detta skäl vill jag yrka bifall till reservationerna 5, 6 och 7.

I fråga om reservation 5 gäller det att om möjligt påskynda en förändring av Lex Öresund. Som Per Stenmarck och Hans Pettersson i Helsingborg sagt har den här frågan under många år behandlats i riksdagen, och man har endast nått fram till marginella förändringar. Jag tror att det är utomordentligt brådsakande att åstadkomma en förändring, så att färjelinjerna i Skåne kan fungera på samma sätt som färjelinjer i hela övriga Sverige. Därför tycker jag alltså att reservation 5 är viktig.

Beträffande reservationerna 6 och 7 vill jag som hastigast säga att jag tycker att det är beklämmande, när det gäller hygder där man av olika skäl

behöver dessa färjelinjer till Bornholm, att man från tullens sida försvårar en sådan transportväg. Inte minst av rena arbetsmarknadsskäl är det viktigt att man får största möjliga aktivitet i de områden som berörs av reservationerna 6 och 7.

Herr talman! Med vad jag här sagt och med stöd till vad som har anförts av Per Stenmarck och Hans Pettersson i Helsingborg yrkar jag alltså bifall till reservationerna 5, 6 och 7.

I detta anförande instämde Margitta Edgren (fp).

Anf. 13 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Herr talman! Värdet av att behålla våra sambandscentraler vid våra kuster har flera talare berört här i kammaren, och flera motioner på samma tema har behandlats.

I motion Sk507 har jag tillsammans med Börje StenSSon pekat på den viktiga roll som sambandscentralen i Gryt spelar som förbindelselänk för både statliga och kommunala myndigheter i deras arbete av skiftande slag såsom väderleks- och snömängdsinformation till vägverket, brandförsvaret vid brand i skärgården, ambulansutryckningar osv. Listan kan göras mycket lång. Den lokalkännedom som sambandscentralens personal besitter betyder oerhört mycket och har många gånger varit avgörande för att ett bra resultat kunnat uppnås i samband med sjöräddning. Sambandscentralen är en stor trygghetsfaktor för skärgårdens befolkning.

Utskottet påpekar att man tidigare betonat vikten av kustbevakningens verksamhet och att rationaliseringar inom kustbevakningen, t. ex. genom organisatoriska förändringar, bör genomföras på ett sätt som inte minskar förutsättningarna för en god bevakning". Utskottets skriver vidare att betydelsen av en kontinuerlig närvaro av bevakningspersonal i de berörda kustregionerna inte får underskattas.

Vad som nu håller på att ske är dock att t. ex. vid sambandscentralen i Gryt en övergång från dygnetruntbekvakning till ett öppethållande endast på kontorstid – alltså mellan 8 och 16 – planeras.

Nu står det i betänkandet som vi behandlar att utskottet anser att regeringen bör redovisa frågan för riksdagen innan en omorganisation genomförs och att detta bör ges regeringen till känna.

Med anledning härav vill jag fråga utskottets talesman herr Torsten Karlsson, om jag uppfattat rätt när jag tolkar detta uttalande av utskottet så, att ingen omorganisation vid Gryts sambandscentral kommer att ske utan att vi här i riksdagen får debattera och ta ställning till detta. Eftersom planeringsarbete med omorganisation och ändrade öppettider faktiskt pågår, så är det mycket viktigt att vi får klarhet i – och blir förvissade om – att några förändringar ej kommer till stånd förrän vi här i kammaren får ta ställning härtill.

I min motion yrkar jag att den planerade indragningen av bemanningen vid sambandscentralen i Gryt ej verkställs. Om herr Torsten Karlsson försäkrar att någon sådan förändring ej kommer till stånd med mindre än att riksdagen får ta ställning till den, så kan jag nöja mig med det svaret i dag. Om det inte med säkerhet kan sägas att vi i kammaren får tillfälle att besluta om detta i särskild ordning, så yrkar jag bifall till motion Sk507.

Anf. 14 TORSTEN KARLSSON (s) replik:

Herr talman! Det är alldeles självklart att utskottet menar att frågan skall redovisas för riksdagen. Vi hade en mycket omfattande behandling av ärendet i skatteutskottet, och det var just detta förhållande som gjorde att utskottet blev enig. Jag förutsätter att så skall ske. Om inte annat har regeringen möjlighet att ta del av den debatt som förts i kammaren genom snabbprotokollet.

Anf. 15 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik:

Herr talman! Jag tackar för det svaret och anser att jag fått bekräftat att vi får tillfälle att diskutera och ta ställning i ärendet om det skulle visa sig att en omorganisation trots allt sker. Jag har varit i kontakt med sambandscentralen i Gryt, och enligt vad jag förstår planerar man där att redan den 19 maj i år starta med kontorstid 8–16. Men om jag tolkat herr Torsten Karlsson rätt, kommer denna förändring inte att kunna äga rum den 19 maj utan att vi i kammaren fått ta ställning till det.

Anf. 16 GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! Eftersom endast 1 % av alla motioner vinner riksdagens bifall och min kvot härvidlag torde vara uppfylld skulle jag kanske inte behöva besvara kammaren med min motion Sk523, som avslutningsvis behandlas i skatteutskottets betänkande 24. Då den emellertid har tillkommit för att i efterhand försöka tillse att det skall finnas ett juridiskt korrekt underlag för domar, som avfattats utan ett sådant, är det ju inte heller jag utan rättskipningen som drabbas av utskottets avvisande behandling av motionen.

Jag kan emellertid inte underlåta att till protokollet få antecknat det synnerligen anmärkningsvärda förhållandet att någon i Nytt juridiskt arkiv förra året gjort den tilltagsna och ur konstitutionell synvinkel besynnerliga konstruktionen "införelseavgift i form av mervärdeskatt", uppenbarligen för att i efterhand, efter påpekande, försöka rättfärdiga tidigare formellt oriktiga domslut. Den konstitutionella expertisen är enig om att inga skatter är avgifter, således ej heller mervärdeskatten, medan vissa som avgifter betecknade pålagor i realiteten är skatter.

Samtidigt måste jag då också reagera mot utskottets uttalande att "En sådan tillämpning torde vara helt i överensstämmelse med intentionerna bakom lagstiftningen". På samma gång medger utskottet att det inte vill bestrida att formuleringen av den gällande lagen kan ge upphov till missförstånd, varför man förordar en omarbetning för att bringa terminologin i överensstämmelse med regeringsformen – en i och för sig ganska skälig begäran.

Enligt min mening skall man inte döma på förmodade intentioner och formuleringar som kan ge upphov till missförstånd, utan medborgarna skall ha rätt att lita på gällande lagars ordalydelse, vilket jag tycker är en rimlig begäran. Medborgarna skall ha rätt att hålla sig till vad som står skrivet, och fällande domar skall inte avkunnas förrän ett underlag föreligger som motsvarar de förmodade intentionerna. Jag finner därför med en road rörelse att utskottet pliktskyldigast avstyrker min motion "i den mån den inte

kan anses tillgodosedd” – vad man nu kan avse med detta kryptiska uttalande. Jag kan ta detta med ro, men de som blivit eller blir dömda på basen av svårtolkade intentioner måste nog för sin del beklaga att skatteutskottet och domstolarna inte tagit ut satsdelarna i tid.

Inte heller känner jag mig personligen drabbad av att utskottet – förmodligen på grund av dålig påläsning av historiska urkunder – underkänner den dåvarande finansministern Gunnar Strängs departementschefsuttalande i propositionen om införandet av mervärdeskatten år 1968, nämligen att sådan skatt vid införsel skall tas ut ”enligt samma grunder som gäller för skattepliktig omsättning inom landet”. Min respekt för Gunnar Sträng är uppenbarligen större än skatteutskottets – utskottet tycks tro att det här är min privata uppfinning.

Till den uppfattning jag nu under tio år har förvärvat om den svenska riksdagens insatser i lagstiftnings-sammanhang skall jag emellertid be att få återkomma i samband med kammarens kommande behandling av förvaltningslagen. Låt mig dock redan här och nu erinra om två av de äldriga domarregler som faktiskt finns intagna i lagboken och som lyder, den ena: ”All lag är insatt för rätt och skäl, och icke för saköre skull”, och den andra: ”Den menige mans bästa är den yppersta lagen”. Här kan man lätt få intrycket att lagen är till för myndigheternas skull, och kan man bara få ut rejäla ”sakören” spelar det inte så stor roll om lagtexten är riktig eller inte.

Det är överraskande att ett riksdagsutskott kan göra sådana uttalanden som i det här föreliggande betänkandet och ännu mer uppseendeväckande att man i domstolarna tillåter sig att utan egen prövning av lagstiftningens ordalydelse agera så som skett.

Herr talman! Något yrkande avser jag dock inte att besvära kammaren med. Snarare vill jag uttala min beundran för skatteutskottets hörsamhet mot 1809 års konstitutionsutskotts rekommendationer till riksdagen, att ”vara visligt trög till verkning men fast och stark till motstånd”.

Anf. 17 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Jag tänkte något beröra frågan om kustbevakningens organisering, framför allt när det gäller sambandscentralerna. Jag kan börja med att yrka bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

I betänkandet behandlas bl. a. några enskilda motioner som vänder sig mot tullverkets beslut att genomföra neddragningar av verksamheten vid Gryts sambandscentral och mot att sambandscentralen i Kungshamn skulle läggas ned och verksamheten flyttas till den regionala bevakningscentralen i Göteborg.

Det är några viktiga synpunkter som man måste beakta när man har för avsikt att genomföra rationaliseringar och besparingar i verksamhetsgrenar som har med våra kuster och skärgårdar att göra. De synpunkter som man då måste ha med sig i bagaget skiljer sig kanske en hel del från vad man vid andra tillfällen många gånger är tvungen att ta hänsyn till.

Det är absolut min uppfattning att det inte går att ersätta människor, deras kunskaper och närvaro i de aktuella kust- och skärgårdsområdena, med modern teknik – sedan må den moderna tekniken vara hur modern som helst. Att det inte fungerar tycker jag vi har sett otaliga bevis på under en rad år då

olika myndigheter ersatt människor med just teknik. Jag tänker bl. a. på den ökade sjösäkerhet som utan tvivel uppkom när man avbemannade en hel del av fyrarna längs våra kuster. Jag tänker också på de lotsstationer som man har dragit in och hur viktig lotspersonalens verksamhet i de aktuella områdena är, bl. a. för översyn och kontroll av olika områden, sjösäkerhet, tillsyn av naturreservat, m. m. Detsamma gäller kustbevakningen och dess blotta närvaro i de aktuella områdena.

Jag menar naturligtvis inte att man inte får göra rationaliseringar eller besparingar. Men när man gör det måste man ta speciell hänsyn till att det är nödvändigt att ha fysisk närvaro av personal ute i kust- och skärgårdsområden. Det räcker inte att ha personal enbart på olika typer av bevakningsbåtar. Också detta är nödvändigt, men det ena får inte utesluta det andra.

I anslutning till skatteutskottets behandling av frågan om anslag till tullverket väcktes motioner som gick emot förslaget att verksamheten vid Gryt skulle dras ned. Det har tidigare redovisats att man avsåg att enbart ha dagöppet på normal kontorstid. Man skulle alltså inte ha öppet natttid eller på lördagar och söndagar eller under helger vid sambandscentralen i Gryt. Som s. k. fritidsskeppare vet jag att det är just under de tider, då man alltså inte tänkt ha sambandscentralen öppen, som det största riskerna finns att någonting kan inträffa. Det är under dessa tidsperioder människor behöver ha största möjliga chans att nå en bevakningscentral e. d., när det har hänt någonting som rör sjösäkerheten.

I Kungshamn är det samma sak. Tullverket vill i rationaliserings- och besparingssyfte flytta in verksamheten vid bevakningscentralen i Kungshamn till den regionala bevakningscentralen i Göteborg. Det kan inte heller vara rimligt.

När vi behandlat dessa frågor i utskottet har vi också lyssnat till de argument tullverket har anfört för dessa ändringar. Tullverket har sagt att man för att kunna bemanna båtarna ordentligt måste ta folk från annan typ av bemanning i kust- och skärgårdsområden. Detta har jag ansett vara ett helt vansinnigt och alltför abrupt tillvägagångssätt. Därför har jag också medverkat till att det blivit en annan tingens ordning vid behandlingen av motionerna.

Torsten Karlsson sade att behandlingen har varit omfattande, och det kan man utan tvivel påstå. Jag tror att vi höll på i sex veckor i utskottet, med bordläggning den ena gången efter den andra, enbart när det gällde frågorna om sambandscentralerna. Varför det? Jo, därför att de uppgifter vi fick från tullverket inte överensstämde med verkligheten. Vi hade av tullverket bibringats uppfattningen att neddragningen vid Gryt redan var genomförd. Jag dristade mig att under ett kvällsplenum sent en kväll ringa till sambandscentralen i Gryt för att kontrollera om samtalet skulle hamna där eller om samtalet – som tullverket uppgivit – skulle hamna på den regionala sambandscentralen på Östermalm här i Stockholm. Samtalet hamnade i Gryt, och det är alldeles riktigt som här har sagts att det planerade genomförandet av neddragningen inte kommer att äga rum förrän den 19 maj.

Jag förutsätter, i likhet med flera andra talare, att neddragningen inte kommer att ske. Innan vi slutligen justerade den text i betänkandet som nu

gäller ställde jag nämligen frågan, efter att ha drivit det här ärendet under sex veckor: Kommer denna text att innebära att neddragningen till öppethållande enbart på dagtid i Gryt eller flyttning av verksamheten vid sambandscentralen i Kungshamn in till Göteborg icke kommer att ske? Svaret blev att neddragningen inte kommer att äga rum – det kommer inte att bli någon neddragning med mindre än att man, som det också heter i utskottsbetänkandet – tvingas komma tillbaka med frågan i ett större sammanhang. Det skall alltså inte endast gälla frågan om dessa båda bevakningscentraler utan organisationen av hela kustbevakningen, och det tycker jag är mycket viktigt.

Mot den bakgrunden har jag, herr talman, inte anledning att göra något annat än att yrka bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Anf. 18 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Jag fann anledning begära ordet när Bengt Harding Olson i sitt inlägg sade att reservationen nr 6, som jag står antecknad på, skulle vara tvivelaktig.

Det är riksdagen obetaget att uttala sig i den här frågan. Vad utskottets majoritet har gjort i fråga om tullbemanningen i Simrishamn är att överlåta åt regeringen att fatta beslut i ett besvärärende, utan eget ställningstagande från riksdagens sida vare sig för eller emot en viss sak. Det innebär att regeringen kan fatta ett negativt beslut, och det återstår bara att återkomma med motioner i detta ärende under den allmänna motionstiden i januari 1987. Beslut kan måhända inte fattas förrän någon gång under det året. Hela säsongen under sommaren 1986 försvinner bort.

Det är för det första ingen tvivelaktig reservation. Den är för det andra mycket väl motiverad. Hade den vunnit riksdagens bifall, hade frågan fått en positiv lösning.

Anf. 19 BENGT HARDING OLSON (fp) replik:

Herr talman! Som replik till Bo Lundgren vill jag understryka att jag har sagt att reservation 6 står på formellt tvivelaktig grund. Det vidhåller jag.

Jag vill poängtera vad Leif Olsson uttalat när det gäller besvärsinstitutet. Det är fördelaktigt att hålla det helt isär från den politiska verksamheten. Fattar regeringen sedan ett beslut som vi inte accepterar, är det fullt möjligt att återkomma.

Jag tycker för övrigt att det inte finns någon anledning att hålla på och diskutera formaliafrågan. Den förtjänar knappast mera uppmärksamhet. Jag tycker inte att vi i riksdagen skall föregripa regeringens beslut. Däremot är jag beredd att understryka vad några talare har sagt, att det är ett oacceptabelt dröjsmål från regeringens sida att ännu inte kunna fatta beslut.

Regeringen har haft ärendet i uppemot ett halvår. Så lång tid har det tagit i fråga om Simrishamn. Men när det gäller en annan färjeförbindelse, nämligen i Landskrona, där man också aviserade en nedläggning på grund av bristande tullresurser, dröjde det tio dagar. Det är mycket intressant att jämföra handläggningstiden för de här ärendena. Det långa dröjsmålet, Bo Lundgren, är någonting som det kanske finns anledning att mera skärpt reagera mot.

Anf. 20 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Det är just för att vi reagerar mot den långa handläggningstiden som vi har avgivit vår reservation och inte accepterat utskottets majoritetsskrivning.

Det jag reagerade mot nu var påståendet att ett antal reservanter skulle göra något som var formellt tvivelaktigt. Hade det varit formellt tvivelaktigt, borde kammarkansliet snarast ha tagit upp frågan och funderat över om vi kan reservera oss på det här viset. Uppenbarligen kan vi det.

Det är alltså inte fråga om att något formellt fel är begånget, utan det är fråga om den vilja man har att ge regeringen till känna vad man anser att regeringen bör göra i besvärssärendet.

Anf. 21 BENGT HARDING OLSON (fp) replik:

Herr talman! Det är inget fel på viljan, Bo Lundgren. Jag har demonstrerat att min inställning i sak är klart positiv. Det har jag gjort tidigare än någon annan här i riksdagen. Det har jag gjort personligen.

Vi har fått höra nu av Leif Olsson att folkpartiets utskottsgrupp är positivt inställd till tullbemanning i Simrishamn. Vi vet också att folkpartiet som parti står bakom detta. Det gäller i sak. Formaliafrågan – jag poängterar det än en gång – förtjänar inte mer diskussion här, tycker jag.

Anf. 22 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Formaliafrågan är väl ändå ganska viktig för Sveriges riksdag. Tydligen kan man reservera sig så som vi har gjort i skatteutskottet. Vårt förtjänstfulla kammarkansli, som kan grundlagarna och andra bestämmelser, hade säkerligen reagerat om det hade varit en formellt tvivelaktig reservation.

Står folkpartiet också bakom reservation 6, föreslår jag att folkpartiledamöterna också röstar för den här i kammaren. Då har vi möjlighet att med större tyngd få regeringen att snabbt fatta ett för bygden positivt beslut.

Anf. 23 KJELL JOHANSSON (fp):

Herr talman! Det har hettat till litet i den här debatten, och en del moderater har angräpat oss i folkpartiet. Ett par små förtydliganden kanske vore på sin plats.

Görel Bohlin talade mycket vänligt och rart om stöd till Gotlandstrafiken i form av skattefri försäljning. Sedan yrkade hon bifall till de moderata reservationerna. För tydlighetens skull vill jag bara säga, så att det kommer med i kammarens protokoll, att det finns ingen moderat eller någon annan reservation som tar upp stöd till Gotlandstrafiken. Däremot finns det ett särskilt yttrande från moderaterna, där de säger att de avstår från att komma med något yrkande. Även då det gäller lex Öresund kan det vara intressant att titta på frågans handläggning. Jag går tillbaka drygt fem månader i tiden, när frågan senast var uppe i kammaren. Då sade den moderate talesmannen: "När det gäller de av många med rätta som synnerligen fåniga betraktade förbuden i den s. k. Lex Öresund har det skett vissa uppluckringar i fråga om underhållning och försäljning. Med tanke härpå och på att problemet inte enbart berör oss utan också är en fråga för våra vänner danskarna har vi

moderater tillsammans med utskottets folkpartister föredragit att avge ett särskilt yttrande i stället för en reservation vid behandlingen av de två motioner som berör "lex Öresund".

Grunden för moderaterna vid den ärendebehandlingen var en moderat motion i ämnet. Yrkandet i denna motion var att man skulle stödja trafiken genom att medge skattefri försäljning av ytterligare ett paket cigaretter.

Utskottet gick längre. Man ville sträva efter att få likartade regler för all nordisk färjetrafik.

När ärendet är före i dag föreligger en moderat reservation, vars upphov antagligen är en moderat motion. I den krävs att man skall stödja färjetrafiken över Öresund genom att medge skattefri försäljning av ytterligare ett paket cigaretter.

Nu har moderaterna ändrat uppfattning. Wiggo Komstedt talar i litet allmänna ordalag, och kanske moderaterna inte längre anser att frågan berör våra vänner danskarna. Men vi tycker det. Man kan inte införa ett statligt stöd till färjetrafik över Öresund i form av en skattefri försäljning som är ensidig från svensk sida. Vi tycker att detta i allra högsta grad är en fråga som man bör lösa tillsammans.

Utskottet har även denna gång gått längre än motionärerna: "Utskottet förutsätter att regeringen fortlöpande följer dessa frågor och eftersträvar att uppnå likartade regler för all nordisk färjetrafik."

Vi tyckte vi borde gå längre än de moderata motionärerna. Det har vi gjort genom att motionera i frågan och genom att följa upp motionen i utskottet, trots att man lika gärna skulle kunna ha sagt att motionen är tillgodosedd med det yttrande som har antagits i utskottet.

Så ligger det till i den här frågan, mina vänner.

Anf. 24 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! Skillnaden mellan moderata samlingspartiets och folkpartiets företrädare i skatteutskottet är att vi moderater nu har tröttnat på den långdragning som detta ärende har varit utsatt för. Att döma av de andra inläggen från folkpartiledamöter står också de på vår sida.

Jag förstår att Kjell Johansson har ett behov av att förklara varför inte folkpartiet har stött denna reservation. Kjell Johansson är välkommen att rösta med reservationen när vi om en stund går till votering.

Anf. 25 PER STENMARCK (m) replik:

Herr talman! Kjell Johansson sade att han tycker vi skall ha lika behandling av all färjetrafik. Jag tycker det är en sympatisk inställning. Då krävs i så fall ett borttagande av Lex Öresund. Jag är beredd att påstå att vi inte skulle få några direkt negativa konsekvenser av detta. Någon tax free-försäljning i gängse bemärkelse är ändå inte aktuell i Öresundstrafiken, eftersom vi i alla fall har en 24-timmarsregel som gäller.

Men man kan också konstatera att det finns en politisk-praktisk aspekt på allt. Efter att ha drivit denna fråga i kammaren under en följd av år och konstaterat att det är mycket svårt – och även jag bedömer att det är mycket svårt – att få en majoritet för ett avskaffande av den aktuella lagen försöker man att finna några andra infallsvinklar.

Den lilla förändring som det skulle innebära att få öka försäljningen med en ask cigaretter per resenär eller motsvarande mängd i andra tobaksvaror skulle öka rederiernas intäkter med tiotals miljoner kronor och därmed också möjliggöra investeringar i nytt tonnage, vilket är nödvändigt. Även finansministern har faktiskt uttalat viss sympati för detta. Det borde alltså vara möjligt att få majoritet på den svenska sidan för en sådan åtgärd. Jag tror mot denna bakgrund att avståndet mellan oss i denna fråga egentligen inte är speciellt stort.

Också den ytterligare vinkling som frågan om en ensidig lösning innebär har en politisk-praktisk aspekt. Det är bara att konstatera att Danmark inte har varit berett att ställa upp i de diskussioner och förhandlingar som man hittills har haft i ärendet. Motionärernas inställning har då varit att försöka finna en ny infallsvinkel, att försöka ge tips och uppslag till lösningar. Den danska ekonomin är självfallet inte jämförbar med den svenska, men förhållandena blir i varje fall bättre än i nuläget, och jag är tacksam för att folkpartister har yrkat bifall till den moderata reservationen på denna punkt.

Anf. 26 GÖREL BOHLIN (m) replik:

Herr talman! Jag måste säga att jag är förvånad över folkpartirepresentanternas formaliafixering och ganska mästrande attityd här i dag. I mitt anförande, där jag utvecklade synpunkter på en rad moderata motioner och reservationer, hemställde jag inte om bifall till något särskilt yrkande om Gotlandstrafiken. Jag avslutade mitt anförande med att yrka bifall till samtliga moderata reservationer.

Anf. 27 WIGGO KOMSTEDT (m) replik:

Herr talman! Jag vill säga till Kjell Johansson att en skillnad i förhållande till föregående tillfälle när denna fråga behandlades, då det förelåg ett särskilt yttrande, är att frågan denna gång har varit föremål för diskussion i Nordiska rådet. Det gäller att försöka få våra danska vänner där att förstå problemet. En annan skillnad är att den svenske finansministern redan har uttalat sig positivt. Mot denna bakgrund har det också avgivits en moderat reservation denna gång.

Även folkpartister har motionerat i ärendet, såsom Hans Petersson i Röstånga och tidigare även andra. Ärendet bör därför inte vara helt obekant för folkpartiets representanter i utskottet, oavsett om de kallar reservationen tivelaktig eller inte.

Jag vill ytterligare förklara vad jag har varit kritisk emot i denna diskussion. Åtminstone två folkpartister har anmält att de tänker rösta på reservationen, vilket i sig är behjärtansvärt. Men om man skall nå resultat räcker det inte att bedriva bygdepolitik. Man kan inte bara på hemmaplan tala om att man minsann stödde frågan men inte har fått sin riksdagsgrupp med sig. Det är den markeringen som jag vill göra.

Kanske kan man i detta sammanhang, där vi ju diskuterar båtar, säga att detta brukar kallas att segla under falsk flagg.

Anf. 28 STIG JOSEFSON (c) replik:

Herr talman! Det är en något egendomlig debatt som vi nu för, inte bara därför att den började i går och fortsätter i dag utan också vad gäller det rent sakliga innehållet. Här har utskottet klart uttalat att utskottet förutsätter att regeringen fortlöpande följer dessa frågor och eftersträvar att uppnå likartade regler för all nordisk färjetrafik. Detta uttalande är betydligt vidare än motionens krav, som i huvudsak avser ett paket cigaretter per passagerare. Jag har aldrig varit med om att riksdagen röstat om en sådan fråga.

Utskottsmajoriteten har nu varit nästan mera positiv än reservanterna, och det är därför märkligt att man tvistar i denna fråga. Man borde i stället med tillfredsställelse ha noterat den starka uppslutning kring likformiga regler för färjetrafiken som såväl utskottsmajoritet som reservanter här har uttalats sig för. Intrycket är i stället att vi här står splittrade, trots att både utskottsmajoriteten och reservanterna har uttalat sig i precis samma riktning.

Anf. 29 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Beträffande Gotlandstrafiken vill jag hänvisa till vad jag sade tidigare. Det finns alltså ingen moderat reservation där. När man lyssnade på Görel Bohlin kunde man få intrycket att det fanns. Jag vill bara klarlägga detta.

Wiggo Komstedt sade att jag hade talat om att det var en tivelaktig reservation. Jag har inte använt de orden. Jag har försökt förklara hur det är med den reservationen och hur den har kommit till. Jag kan kanske fortsätta med det litet. Det står i den moderata reservationen: "Om huvudsyftet är att bedriva trafik i egentlig bemärkelse bör denna färjetrafik få bedrivas under samma förutsättningar som annan nordisk trafik."

Jag citerade bara en mening, men det är egentligen huvuddragen i reservationen:

Sedan begär man ett tillkännagivande till regeringen om detta. Det är alltså inte så att om riksdagen i dag fattar beslut i enlighet med denna reservation, fattar den också ett beslut i sakfrågan om att avskaffa Lex Öresund. Vi gör ett tillkännagivande till regeringen att Öresundstrafiken skall bedrivas under samma förutsättningar som annan nordisk trafik. Men detta, herr talman, är precis vad utskottet har sagt. Utskottet skriver: "Utskottet förutsätter att regeringen fortlöpande följer dessa frågor och eftersträvar att uppnå likartade regler för all nordisk färjetrafik."

Ni som är specialister på svenska språket, sätt er ner och studera dessa båda sätt att uttrycka sig. Jag är övertygad om att ni lika gärna skulle kunna flytta texten från reservationen in i utskottsbetänkandet som flytta texten från utskottsutlåtandet in i reservationen. Ni kan inte se annat än möjligen en nyansskillnad som är så liten att den inte går att beskriva. Vad jag vänder mig emot är att ni drar upp en så våldsam strid om detta. Vi är precis lika betänksamma, som många sagt här, i fråga om Lex Öresund som i andra frågor. Men det handlar inte om det.

Anf. 30 PER STENMARCK (m) replik:

Herr talman! Det är ingen som har dragit upp en våldsam strid om detta förrän Kjell Johansson sent omsider lade sig i debatten. Vi hade en lugn och

stillsam diskussion om dessa frågor. Vi var i många avseenden helt överens.

Det är bara att konstatera att riksdagen år efter år har gjort uttalanden i denna fråga. Precis samma sak har man sagt. Ingenting har hänt. Jag upprepar vad jag sade inledningsvis: Det är inte i första hand regeringens fel, utan det är på annat håll som det uppenbarligen finns vissa brister.

Det gäller också att uppnå ett visst resultat och försöka komma fram på några vägar. Vi motionärer har, med stöd från dem som varit uppe och yrkat bifall till den moderata reservationen i detta avseende, försökt påpeka vissa utvecklingsmöjligheter för en ökning av försäljningen ombord på båtarna, en viss omklassificering när det gäller andra färjelinjer i enlighet med de regler som vi själva har, en mera serviceinriktad inställning från myndigheternas sida, vilket skulle ge utomordentligt stora möjligheter. Det skulle kunna ge Öresundstrafiken och Östersjötrafiken den möjlighet att överleva som de kanske inte annars kommer att få.

Anf. 31 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag tycker den här frågan kan vara färdigdebatterad vid det här laget. Låt mig bara säga att så länge ni fritt fick slå mot folkpartisterna, så länge var ni helt överens. Nu hoppas jag att vi alla kan bli överens om det som vi i folkpartiet har motionerat om, att det skall vara likvärdiga villkor på den här trafiken och inte bara gälla att man skall få köpa 20 cigaretter skattefritt. Det är detta som jag har motionerat om. Det är där er insats ligger. Den andra insatsen ligger på det politiska agitatoriska planet. Jag vill säga att det inte är speciellt hedrande för er.

Anf. 32 HADAR CARS (fp):

Herr talman! Efter denna rökfyllda debatt om tullfrihet på ett cigarettpaket vill jag bara göra några korta randanmärkningar till min motion om frihamnar. Syftet med motionen var att få finansdepartementet och generaltullstyrelsen att aktivt följa utvecklingen på frihamnsområdet och dra nytta av erfarenheterna av sådana studier.

Den moderna frihamnsutvecklingen är ny. Tendensen är att man vidgar det traditionella frihamnskonceptet och satsar mera på väl utvecklade områden för handel och industri med kraftig tyngdpunkt på företagsservice. Som exempel vill jag nämna att Norrköpings exportzon kommer att skifta tyngdpunkt från tonvikt på frihamnsfördelar till avancerad företagsservice.

Frihamnsfördelarna är emellertid viktiga också i ett sådant koncept. Det är med dem som vi kan ta upp konkurrensen med t. ex. Hamburgs frihamn när det gäller distribution av varor i Norden.

Det är, herr talman, ingalunda fråga om att "försöka attrahera verksamhet till frihamnarna genom att göra avkall på nödvändig kontroll och bevakning". Tvärtom: kontroll och bevakning utgör en integrerad del av affärskonceptet. System för kontroll och bevakning finns i alla frihamnar, men det finns modernare metoder och synsätt på hur kontrollfunktionen skall vara upplagd än vad det svenska tullverket förefaller vara medvetet om.

Överläggningen var härmed avslutad.

Punkt D 4

Mom. 5 (hemtagningssystemet vid tekoimport)

Utskottets hemställan bifölls med 182 röster mot 109 för reservation 1 av Knut Wachtmeister m. fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 6 (tullupplagsavgiften)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (provianteringslageravgiften)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (en frizon vid Arlanda flygplats)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (skattefri försäljning av tobaksvaror m. m. på färjorna i Öresund och södra Östersjön)

Utskottets hemställan bifölls med 207 röster mot 82 för reservation 5 av Knut Wachtmeister m. fl. 4 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 13 (tullbemanning i Simrishamn)

Utskottets hemställan bifölls med 184 röster mot 108 för reservation 6 av Knut Wachtmeister m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 14 (färjelinjen Ystad-Rönne)

Utskottets hemställan bifölls med 183 röster mot 109 för reservation 7 av Knut Wachtmeister m. fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna D 5–D 7

Utskottets hemställan bifölls.

4 § Totalförsvaret

Föredrogs försvarsutskottets betänkande 1985/86:8 om planering och anslag för totalförsvaret (prop. 1985/86:100 delvis och förs. 1985/86:7).

Anf. 33 TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålls gemensam överläggning för samtliga punkter.

Anf. 34 LENNART BLOM (m):

Herr talman! Riksdagen har med detta ärende att ta ställning till de väsentliga delarna av försvarets huvudtitel för nästa budgetår. Nästa budgetår är således det sista av de fem år som omfattas av 1982 års försvarsbeslut.

Ärendet aktualiserar vissa problem som just sammanhänger med tekniken att fatta femåriga försvarsbeslut, och då inte bara på det sättet att femårsbesluten framstår som i hög grad styrande på de skilda budgetåren och att alltså flexibiliteten ibland inte är vad den borde. Tekniken innebär också en frestelse för departementschefen att skjuta upp ställningstaganden i mer eller mindre betydelsefulla delfrågor med hänvisning till att arbetet i en sittande försvarskommitté måste avvaktas. Beträffande vissa av de delfrågor som på detta sätt skjutits på framtiden måste man nog ställa sig en aning skeptisk till försvarskommitténs möjligheter att under några hektiska slutmånader i sitt arbete verkligen hinna sakbehandla alla de frågor som med varm hand hänskjutits till den.

Samtidigt skall naturligtvis sägas att tekniken med femårsbeslut framstår som nödvändig för att ge den i och för sig nödvändiga långsiktiga militära planeringen – liksom försvarsplaneringen i övrigt – en någorlunda fast grund att stå på. Det har ju dessutom i praktiken visat sig möjligt att helt nyligen, i samband med fyrpartiuppgårelsen 1984, under löpande femårsperiod "rättställa" vad som i det fallet hade gått snett, främst på grund utav oförutsedd kostnadsutveckling som bl. a. sammanhängde med dollarkursens utveckling.

Den faktiska låsning som alltså i mycket råder beträffande den totalt tillgängliga ramen som en följd av tidigare beslut har fått den naturliga konsekvensen att antalet reservationer är förhållandevis litet. Av särskild betydelse är dock reservationen 6 rörande den totala utgiftsramen för det militära försvaret under nästa budgetår. De tre borgerliga partiernas företrädare i utskottet har därvid gemensamt funnit anledning att påyrka en ökning av utgiftsramen i förhållande till regeringens förslag. Det finns flera skäl till denna ståndpunkt. Reservationen förordar således för nästa budgetår ett ytterligare anslag, innebärande en ökning med 240 milj. kr. Detta sammanhänger med att de borgerliga partierna icke accepterat 4-procents-spärren i fråga om prisutvecklingen för år 1984, som i praktiken innebar att försvaret undandrogs ett belopp i ungefär denna storleksordning. Som framhålls i reservationen kommer härtil att det militära försvaret i flera avseenden har fått vidgade uppgifter men inte ekonomisk kompensation för detta.

En budgetteknisk manöver som har stått försvaret dyrt är att värnpliktsförmånerna ökat betydligt mer än erhållen priskompensation, detta trots att det vid femårsbeslutet 1982 förutsattes att sådana förmånshöjningar som väsentligt avviker från den beräknade priskompensationen borde medföra en förändring av basbeloppet för det militära försvaret. Under de tre senaste budgetåren har värnpliktsförmånerna ökat mer än erhållen priskompensation. Inför 1986/87 förestår detsamma. Den sammanlagda ökningen, som inte täcks enligt gällande indexprinciper, beräknas uppgå åtminstone till 300 milj. kr. för försvarsbeslutsperioden.

Herr talman! Den utgröpning av det militära försvarets resurser som på

olika sätt kommit till stånd – och där det finns även andra beslut att peka på utöver den uteblivna kompensationen avseende 1984 samt värnpliktsförmånerna – gör det enligt den borgerliga reservationen angeläget att i åtminstone någon mån söka gottgöra försvarsmakten på denna punkt.

Det alternativet är emellertid utformat på det sättet att det inte skall innebära några låsningar för den femårsperiod som nu ligger framför oss, 1987–1992. En rad angelägna ändamål föreligger uppenbarligen som skulle kunna tillgodoses omedelbart och utan några speciella utredningsinsatser. Som särskilt angeläget framstår att satsa på förbättringar i repetitionsutbildningen samt åtgärder som snabbt stärker krigsorganisationens kvalitet och beredskap. En betydelsefull delfråga som kommit i kläm i det ansträngda ekonomiska läget är arbetet på att åstadkomma effektiva splitterskydd för soldaterna. Detta är något som enligt reservationen bör prioriteras.

Jag nämnde inledningsvis att det nu aktuella ärendet inte omfattar försvarshuvudtiteln i dess helhet. Som ett särskilt ärende kommer vissa personalfrågor att behandlas om ytterligare några veckor. Bakgrunden härtill är att den svårösta frågan om flygförarnas löner m. m. först på ett relativt sent stadium fått en lösning.

Försvarets personalproblem är för övrigt inte begränsade till den särskilda frågan om att säkra tillgång till tillräckligt antal kompetenta flygförare. Även om detta kommer att närmare diskuteras senare vill jag redan i detta sammanhang ändå understryka att det måste betraktas som försvarsmaktens mest akuta problem, att vi har en omfattande avgång av officerare och annan kvalificerad personal. Under de två senaste budgetåren har antalet avgångar ökat explosionsartat, och bägge dessa år har en *netto*förlust av över 700 officersutbildade måst noteras. Detta skall ses mot bakgrund av att antalet nyutbildade officerare, ca 1 100 per år, ungefärligen motsvarar den naturliga avgången i form av pensionering. Och utvecklingen under det budgetår som nu löper mot sitt slut är minst lika oroväckande.

Herr talman! Motsättningarna mellan regeringspartiet och oppositionen när det gäller totalförsvaret inför nästa budgetår är alltså med ett undantag, och det gäller det särskilda anslaget, inte särskilt långtgående. Ett tiotal reservationer pekar på i och för sig viktiga delfrågor som ändå framstår som ganska marginella. Den avgörande motsättningen hänför sig alltså till de kompensationsbelopp för skilda urgröpningar som ägt rum och som innebär att oppositionen är beredd att, trots ett ansträngt budgetläge, ställa ytterligare 240 milj. kr. till förfogande.

I inledningen till bil. 6 i budgetpropositionen återfinns det på goda grunder kritiserade uttrycket "ett efter våra förhållanden starkt försvar". Vi noterar med stor tillfredsställelse från utrikesdebatten att enighet numera råder om att i stället uppställa såsom mål "ett starkt försvar".

Frågan är då: Kommer vi att ha ett starkt försvar nästa budgetår? Eller, snarare, kommer vi att ha ett tillräckligt starkt försvar? Även med ett tillskott i storleksordningen en kvarts miljard finns det tyvärr anledning att ställa sig tveksam på den punkten. Det får emellertid bli den sittande försvarskommitténs uppgift att söka åstadkomma att den fortlöpande urgröpningen hejdas.

Med detta, herr talman, begränsar jag mig till att yrka bifall till reservation 6.

Anf. 35 KERSTIN EKMAN (fp):

Herr talman! Vid den här tiden nästa år skall riksdagen fatta beslut om det svenska försvarets inriktning under den kommande femårsperioden. Därför är det självklart, att dagens kammarbehandling av årets anslag och planering för totalförsvaret inte är veckans stora händelse. Det är givetvis i stort en uppföljning av försvarsbeslutsperiodens satsningar, men det borde ändå säga den uppmärksamme en del saker om hur framtiden kan komma att se ut för vårt totalförsvaret. Vi i folkpartiet har i vår partimotion fört fram vår syn på hur vi anser att inriktningen bör vara för totalförsvaret. Det finns inga vattentäta skott, eller borde inte finnas, mellan den nu arbetande försvarskommittén och försvarsutskottet. Det utredningsarbete som ligger till grund för försvarskommittén präglar givetvis arbetet i försvarsutskottet, och de ställningstaganden partiernas representanter gjort och gör i kommittén måste ligga till grund även för bedömningarna av årets anslag och inriktning.

Av stor betydelse är givetvis det betänkande om säkerhetspolitiken som en enig försvarskommitté lade fram våren 1985. Där slås fast, att vårt närområde har fått ökad militärstrategisk betydelse för maktblocken. Man är också överens om, att det föreligger en ökad risk för att det nordiska området redan i inledningsskedet kan beröras av en väpnad konflikt mellan blocken. Man tror också, att värdet av att kunna utnyttja svenskt område resp. de hot mot motparten som ligger däri har förstärkts av den militärtekniska utvecklingen. Detta är en välbalanserad bedömning. Vad vi nu måste göra är att omsätta dessa gemensamma uppfattningar i en konkret svensk försvarspolitik.

Enligt tidningsreferat pekade statsminister Ingvar Carlsson, vid sitt nyligen avslutade besök i Moskva, på att ubåtskränkningar fortfarande förekommer och hänvisade till behovet av att förstärka försvaret.

Vi i folkpartiet hoppas att Ingvar Carlsson och socialdemokraterna är beredda att hålla fast vid den ståndpunkten när vi skall forma vårt framtida försvar. Tyvärr finns det tecken på motsatsen. När vi nu skall fatta beslut om det kommande årets försvarsanslag lever av allt att döma den gamla tveksamma inställningen kvar.

Ett uttryck för detta är att man säger nej till det även i år framförda kravet från folkpartiet och de två andra icke-socialistiska partierna om ökning av anslaget för det militära försvaret med 240 milj. kr. Detta krav, som funnits med de senaste åren, har helt enkelt sin grund i att försvaret enligt vår mening skall kompenseras för effekterna av att man under kalenderåret 1984 tillämpade en 4-procentsspärr för priskompensationen, vilket ledde till att försvarsanslaget minskade. Tyvärr svarar inte socialdemokraterna i utskottet upp till det kravet. Det är otvivelaktigt så, att det, även utan begränsningar i bl. a. priskompensationen, finns eftersatta behov till följd av att det också tillkommit ett antal nya uppgifter, vilkas kostnader ej kompenseras genom prisregleringssystemet.

I vad gäller totalförsvarets fortsatta utveckling har folkpartiet i sin partimotion 1985/86:Fö201 redovisat den principiella inriktning vi förordar inför 1987 års försvarsbeslut. Vi säger t. ex. att försvarsmaktens insats- och mobiliseringsberedskap bör förbättras, att kvaliteten hos våra krigsförband bör höjas bl. a. genom en förbättrad utbildning och modernare material samt

att en materiell förnyelse i ökad grad bör ske genom tillvaratagande av de möjligheter som den tekniska utvecklingen ger. För marinen förstärks kraven på att klara olika övervaknings- och bevakningsfunktioner i fred. I invasionsförsvaret måste man uppnå en lägre sårbarhet och en större uthållighet. Vi har i vår motion slagit fast, att förutom den förnyelse som skett eller kommer att ske enligt 1984 års fyrpartiöverenskommelse i vad gäller kustkorvetter, amfibieförband, minröjningsfartyg, tunga helikoptrar samt övriga ubåtsskyddssatsningar, bör man prioritera förnyelse och modernisering av ubåtar, tunga kustrobotförband, sjömins-system och bundna kustartilleriförband.

För flygvapnet innebär fyrpartiöverenskommelsen att tre Draken-divisioner behålls till mitten av 1990-talet, att man gör slutanskaffning av Viggen-systemet samtidigt som det sker en fortsatt utveckling för senare anskaffning av JAS-systemet med beväpning. En fortsatt förbättring av luftbevaknings- och stridsledningssystem och en modernisering av bassystemet bör också prioriteras. Folkpartiets uppfattning är, att denna inriktning är bra. Dock måste även en långsiktig tillgång på luftförsvarsvapen och luftburna motmedel säkerställas i planeringen.

Inom marinen och flygvapnet har sedan länge skett en utveckling mot högkvalitativa vapensystem med god beredskap. Antalet enheter har dock samtidigt minskat.

För armén har utvecklingen varit annorlunda. Antalet brigader och övriga fältförband är i dag i stort sett detsamma som för 20 år sedan. Även om en viss modernisering skett har inte ens våra prioriterade brigader en helt tillfredsställande utbildning och utrustning.

Vi har från folkpartiet framhållit att det är av stor betydelse, att man får luftvärn med medellång räckvidd, helikopterrörlighet och splitterskydd för soldaterna.

Under den tid som förflutit sedan den allmänna motionstiden har försvarskommittén lagt sitt andra betänkande. Jag konstaterar med tillfredsställelse att detta i huvudsak överensstämmer med den inriktning som folkpartiet föreslagit i sin partimotion. Denna synes sålunda redan ha spelat en viktig roll. Jag ser det därför inte som nödvändigt att nu yrka bifall till motionen, eftersom dess inriktning i sak redan godtagits som en grund för den fortsatta planeringen.

Samtidigt som jag kan se mycket som är positivt i försvarskommitténs arbete och i förberedelserna inför 1987 års försvarsbeslut måste jag tyvärr också konstatera, att den nyorientering av arméns utveckling som vi hade hoppats få förslag om från myndigheternas sida nu ser ut att inte alls komma till stånd. Detta får visserligen inte hindra oss från att fatta ett nytt försvarsbeslut nästa år, men vi får för den skull inte skjuta denna viktiga fråga framför oss ända till 1992, då näst-nästa försvarsbeslut skall fattas.

För ett värnpliktsförsvar är det absolut nödvändigt att de operativa cheferna och de värnpliktiga tror på värnpliktsförbandens förmåga att lösa sin uppgift. Det som oroar är, att det från arméledningens sida inte har presenterats några förslag till reformer. Tvärtom! Våra arméförbands kvalitet i förhållande till omvärldens har under en följd av år blivit sämre. Den samlade krigsorganisationen, dvs. personal, materiel och ledning, har

inte förändrats i takt med hotbilden. Personalstyrkan är imponerande men andelen förband, som inte är användbara direkt efter mobilisering eller har en utbildning som inte är ändamålsenlig, har blivit för stor. Visserligen behöver Sverige, som är till sin yta ett stort land, i och för sig många förband men vad vi också behöver är förband som har en sådan kvalitet att de med framgång kan anfalla och slå en eventuell angripares välutbildade och välutrustade trupper. På den punkten brister det i dag. Mot denna bakgrund anser jag att det måste utarbetas en helhetssyn beträffande de krav som bör ställas på arméns krigsorganisation och utbildningssystem med utgångspunkt från en realistisk värdering av hotbilden och dess utveckling framemot sekelskiftet.

I början av mitt anförande nämnde jag vårt krav att 240 milj. kr. tilldelas försvaret som kompensation för effekterna av 4-procentspärren under kalenderåret 1988. Det är inget tvivel om att det finns eftersatta behov som kunde åtgärdas med ett sådant tillskott.

Vi anser att snabba insatser behövs för att komma till rätta med de brister som framkommit beträffande förrådshållningen vad gäller krigsförbandens mobiliseringsberedskap.

När överbefälhavaren i sin årsredovisning för 1984/85 konstaterat att utbildningsnivån vid flera förband, främst inom marinen, nu blivit så låg att de inte kan lösa sina uppgifter direkt efter mobilisering, finns det anledning till djup oro. Delar av de 240 miljonerna bör därför kunna användas för att åtgärda brister som uppstått bl. a. på grund av tidigare inställda repetitionsövningar.

Vi har från folkpartiets sida även tagit upp frågan om anskaffning av splitterskydd till soldaterna. Det är i den moderna stridsmiljön av oerhört stor betydelse att det finns sådant skydd för personalen. Visserligen har utskottets majoritet ingen avvikande mening i fråga om detta, men man nöjer sig med det arbete som igångsatts. Vi i folkpartiet har i vår motion hävdad, att arbetet måste påskyndas för att ta i kapp förlorad tid, och vi anser därför att medel skall ställas till förfogande redan i närtid, så att vi åtminstone kan förse soldaterna med skyddsvästar.

I den gemensamma reservation som de tre icke-socialistiska partierna avgivit med anledning av de 240 miljonerna är detta en insats som lyfts fram. På sikt måste även andra former av splitterskydd tillföras.

Maria Leissner kommer senare att tala för motion 1985/86:Fö206 om en allmän totalförsvarsplikt. Jag vill ändå kort beröra det yttrande som utskottets majoritet har om motionen.

Man har i utskottet gjort en ordentlig genomgång av de pliktlagar som för närvarande gäller. Detta är i och för sig bra. En av svagheter i dagens system är emellertid att huvuddelen av svenska folket med säkerhet inte känner till de lagar som gäller i händelse av ofred, än mindre vad de betyder för den enskilde.

Vad genomgången inte visar är, om dagens system är tillräckligt bra och om det till fullo tar till vara de möjligheter vi kan ha i vårt land att utnyttja våra samlade resurser. Folkpartiet anser att det finns mycket att vinna med en förändring. Vårt förslag om allmän totalförsvarsplikt, som alltså skulle omfatta även kvinnorna, innebär en fördjupning av den allmänna värnplikten.

Lars Sundin och jag har i motion 1985/86:Fö305 lyft fram vikten av västkustens försvar för vår trovärdighet när det gäller vårt totalförsvar. Vi anser att sparåtgärderna har drabbat västkusten i större utsträckning än vad som är acceptabelt. Vi har från centern och folkpartiet i utskottet påtalat, att försvarets krigsorganisation i denna del av landet tunnats ut eller föråldrats. Det är enligt vår mening angeläget att förband med krigsuppgifter på västkusten i ökad utsträckning utbildas och övas där. Vi anser att dessa frågor bör beaktas i förberedelserna för 1987 års försvarsbeslut.

Jag vill än en gång framhålla det värdefulla i att partierna i försvarskommittén enades om en gemensam syn på Sveriges säkerhetspolitiska situation. Denna syn bygger på en noggrann analys av de långsiktiga förändringar som ägt rum i vår omvärld under senare år. Den grundläggande enighet som uppnåtts bör inte få påverkas av tillfälliga förändringar eller av en onödig strävan från olika partiers eller politikernas sida att profilera sig i den säkerhetspolitiska debatten. Kommitténs säkerhetspolitiska rapport från förra våren bör ligga till grund såväl för säkerhetspolitikens inriktning som för försvarets utformning i det kommande försvarsbeslutet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de reservationer i betänkandet där folkpartiets representanter finns med.

Anf. 36 LENNART BLOM (m) replik:

Herr talman! Jag tror att det är praktiskt för diskussionen att jag anför en synpunkt på reservation 5, som också fru Ekman har yrkat bifall till. De här speciella synpunkterna beträffande västkusten är ingalunda nya. De var uppe till behandling i utskottet förra året, då visserligen inte jag tillhörde utskottet men Kerstin Ekman gjorde det. Utskottet sade då på den här punkten att överbefälhavaren anser att försvarsberedskapen på västkusten i nuvarande ekonomiska situation är balanserad mot andra delar av landet. Utskottet har inte underlag för annan bedömning. Det måste förutsättas att överbefälhavaren, bl. a. i perspektivplanarbetet, beaktar om försvarsmaktens operativa planering för en viss del av landet behöver ändras.

Jag är således angelägen om att påpeka att detta beslut, som fattades förra året, enligt min mening borde ha gjort det överflödigt att nu avge en reservation på den här punkten, där man redan tidigare hade konstaterat en betydande enighet. Det förelåg bl. a. en omfattande moderatmotion, som tog sikte på västkustens speciella problem.

Jag har eftersträvat, herr talman, att vi skulle få så få reservationer som möjligt i betänkandet. Jag vill inte gå så långt att jag säger att detta är en okynnesreservation. Men den är överflödigt så till vida att den faktiskt redan blivit tillgodosedd ett tidigare år.

Anf. 37 KERSTIN EKMAN (fp) replik:

Herr talman! Det är riktigt, som herr Blom säger, att vi har väckt denna motion tidigare och att överbefälhavaren har anfört sin syn på hur försvaret bör vara utformat på västkusten. Vi anser, som framgår av de två motionerna – den ena från centern och den andra från folkpartiet – att det med hänsyn till försvarskommitténs bedömning av den säkerhetspolitiska delen finns anledning att noggrant följa utvecklingen. Vi anser också att övning av de förband

som skall verka i krig på västkusten bör ske i de områden där de skall verka. Därför anser vi att det är mycket rimligt att man tar upp dessa frågor i samband med nästa års försvarsbeslut.

Anf. 38 LENNART BLOM (m) replik:

Herr talman! Jag kan i och för sig förstå den inställningen. Men jag är angelägen om att påpeka att den här frågan egentligen inte är partiskiljande. Socialdemokraterna och moderaterna har redan intagit den ståndpunkten att västkusten är en vital och väsentlig del av landet och givetvis skall beaktas i försvarsarbetet.

Vad jag gärna vill uppnå är att vi inte i försvarspolitikerna får ett inslag av sådana yrkanden som vi ser litet för mycket av när det gäller nedläggningshotade järnvägsstumpar och väg- och brobyggen. Jag vill erinra fru Ekman om att hon för ett år sedan ställde sig bakom formuleringen att beträffande motionsförslag om stärkt försvarsberedskap i den ena eller andra delen av landet vill utskottet allmänt hänvisa till den övergripande behandlingen av sådana frågor som skall ske i 1984 års försvarskommitté.

När det gäller den intressanta allmänna inledningen som Kerstin Ekman här gav kan jag dessutom konstatera att skall den önskelistan tillgodoses, då räcker inte de ramar som är indikerade av er partiledare.

Anf. 39 KERSTIN EKMAN (fp) replik:

Herr talman! Det är litet svårt för mig att förstå jämförelsen mellan nedläggning av järnvägsbitar och försvaret av västkusten, som ingår i vårt totalförsvaret och är en viktig del av vår säkerhetspolitiska framtoning. Vi har ansett att man på ett kraftfullare sätt än vad man gjorde i förra årets betänkande skall lägga fast att dessa frågor bör tas med i bedömningen när man arbetar fram försvarsbeslutet.

Anf. 40 GUNNAR BJÖRK i Gävle (c):

Herr talman! I likhet med Kerstin Ekman kommer vi från centerns sida att ta upp en del frågor som har bäring på nästa försvarsbeslut, vilket vi tycker är angeläget, eftersom vi nu befinner oss i slutstadiet av arbetet inför det beslutet.

Den svenska säkerhetspolitiken är ett av våra viktigaste bidrag till stabilitet i vår del av världen och därmed till avspänning och fred. Dess fundament är den alliansfria utrikespolitik som skall garantera neutralitet i ofärdstider.

För att tjäna sitt syfte måste den vara trovärdig. Med en orubblig hållning måste vi hävda vår rätt att själva bestämma villkoren för vår säkerhetspolitik. Denna måste inge förtroende och skapa respekt i omvärlden. Ingen misstanke skall kunna uppstå om att vi är påverkbara i någon riktning. Den ena stormakten får aldrig ges föreställningen att vårt land kan bli en utpost för den andra sidan. Det innebär att vi måste hävda vår territoriella integritet.

Det finns alltså ingen motsättning mellan våra strävanden efter fred, nedrustning och stopp för kärnvapen och en nationell säkerhetspolitik, baserad på ett starkt svenskt försvar.

De militära rustningarna fortsätter att öka, och den militära situationen i

Centraleuropa kännetecknas fortfarande av låsta positioner och starka spänningar. Det europeiska och nordatlantiska området berörs i dag mer än tidigare av det säkerhetspolitiska maktspellet mellan blocken. Detta har flera orsaker. Marin- och flygstridskrafternas utveckling inom båda blocken är en viktig orsak. Utvecklingen har sammantaget lett till att Sveriges läge blir mera utsatt vid kriser och väpnade konflikter i vår omvärld. Denna utveckling har också lett till ökade påfrestningar i fred, främst i form av kränkningar av vårt territorium. Ubåtskränkningarna visar på ett påtagligt sätt allvaret i detta förhållande.

Vi kan också märka hur intresset för Östersjön har ökat markant. Ett ökat antal militära förband i vår närhet, intensifierad övnings- och underrättelseverksamhet samt ökade möjligheter att snabbt tillföra mark-, sjö- och flygstridskrafter är konkreta.

En tredje fråga, som vi från centerns sida ser som angelägen att verkligen följa med stor uppmärksamhet, är samhällets ökade sårbarhet i olika sammanhang.

I vårt samhällsbyggande måste vi ta större hänsyn till sårbarheten än vad som sker i dag i den centraliserade samhällsstruktur vi bygger upp. Det gäller vårt beroende av data, elektronik, livsmedel och framför allt vårt elberoende. Andra talare från centern kommer att ta upp dessa frågor.

Svensk säkerhetspolitik har en stark folklig förankring genom bl. a. folkrörelsernas breda internationella engagemang, frivilligorganisationernas stora omfattning inom totalförsvaret och den allmänna värnplikten samt civilförsvarspikten. Denna grundläggande enighet gäller också bedömningen, att Sveriges grundläggande intressen även i framtiden bäst gagnas av den alliansfria politiken i fred, syftande till neutralitet vid en eventuell kris eller ett krig i vår omvärld.

Det är därför, herr talman, med tillfredsställelse som jag i likhet med Kerstin Ekman kan konstatera att 1984 års försvarskommitté förra året var enig i sin bild av den svenska säkerhetspolitiken. Efter flera år av hårt polemiska uttalanden kunde man skriva sig samman. Det är bra. Den fyrpartiöverenskommelse som träffades våren 1984 om det militära försvarets ekonomi var också viktig för att i allt väsentligt upprätthålla de senaste årens försvarsbeslut. Jag vill understryka betydelsen av att försvarsuppgörelsen 1984 fullföljs.

Det är därför viktigt att vi även för det år vi nu behandlar fullföljer den enighet som nåddes i fyrpartiöverenskommelsen. Vid årets riksdagsbehandling av dessa frågor ser vi nu att regeringen inte "lagt två strån i kors" för att försöka nå en bred enighet. Denna avsaknad av handlingskraft är illavarslande och självklart till men för totalförsvaret. Denna passivitet kan inte tolkas på annat sätt än som ovilja från socialdemokraterna.

De kostnadsökningar som vi från centerns sida visat på består främst i att regeringen lagt ett antal nya uppgifter på försvarsmakten utan att ge kompensation för det. Det rör sig om höjningar av värnpliktsförmåner, fler värnpliktiga, m. m.

Den höjning av innevarande års anslag med 240 miljoner som centern föreslår är ett viktigt tillskott till försvarsramen. Det framgår också av reservation nr 6, som är gemensam för de icke-socialistiska partierna.

Ännu en gång har vi från centerns sida tagit upp behovet av skyddsmasker; vi anser att den tillverkning som sker måste påskyndas. Det är anmärkningsvärt att tillförseln av skyddsmasker går så långsamt.

Herr talman! Jag vill i samband med det arbete som nu pågår i försvarskommittén anföra några synpunkter som vi från centerns sida tycker är viktiga att framhålla.

Försvarsmakten skall vara fredsbevarande, stabiliserande och krigsavhållande. Förmågan att upprätthålla ett trovärdigt invasionsförsvar är av grundläggande betydelse. För att försvarsmaktens förmåga skall uppfattas som trovärdig krävs att utrustning, organisation och utbildning successivt anpassas till utvecklingen i omvärlden.

Vi måste ha resurser att ingripa mot olika typer av militära mål – flygplan, kryssningsrobotar och ubåtar. Ingrepan den måste kunna ske såväl med fredsorganisationernas resurser som efter erforderliga beredskapshöjningar. De situationer som kräver ingripande kan komma att variera från mer eller mindre oskyldiga incidenter till allvarliga kriser. Försvarsmakten måste i alla avseenden kunna bidra till neutralitetspolitikens trovärdighet. De hot vi kan utsättas för under fred, i krislägen och vid en överraskande hastig inledning av en militär operation måste vi kunna möta med ett starkt totalförsvaret. Vi måste förbättra vår förmåga att höja vår beredskap.

Det är viktigt att vi inom totalförsvaret har den allmänna värnplikten och civilförsvarets politik som grund.

Det är också viktigt att vi har balans mellan freds- och krigsorganisation. Fredsorganisationen skall vara effektiv, så att vi kan tillföra materiel i den omfattning som behövs. Samtidigt har jag en viss förståelse för att den bekymmersamma personalsituation som i dag råder inom försvarsmakten kan innebära att vi under en tid kan få gå långsammare fram än vi tänkt oss.

Försvaret måste bli en bättre arbetsgivare. Den socialdemokratiska regeringen måste bättre ta sitt arbetsgivaransvar. Socialdemokraterna borde känna större förståelse för de anställdas problem än vad man hittills har visat.

Vi tycker från centerns sida också att det är viktigt att vi fullföljer JAS-beslutet och noga prövar möjligheten att slå vakt om svensk robotindustri, om detta nu är ekonomiskt möjligt. Här krävs i så fall mer av industrin, att den ställer upp på ett klart och entydigt sätt.

Vi bör stegvis tilldela försvarsmakten sådana ekonomiska resurser att man går ur femårsperioden på en högre real nivå. Centern har i samband med programplaneringen angivit en nivå som innebär en real ökning med 1,2 % per år.

Alla de alternativ som finns i debatten är självfallet utgångspunkten för att om möjligt kunna samlas kring en bred försvarsuppgörelse. Som många gånger tidigare måste en bred uppgörelse ligga i den politiska mitten. Det måste vara en gemensam strävan att åstadkomma en sådan uppgörelse. Den breda politiska samlingen kring det säkerhetspolitiska betänkandet måste vara ett första steg mot bredaste möjliga försvarsuppgörelse.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 1, 5, 6 och 9.

Anf. 41 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Förutsättningarna för all säkerhets- och försvarspolitik har genomgått stora förändringar sedan andra världskriget. Också det säkerhetspolitiska mönstret i Norden har genomgått stora förändringar. Från att ha varit ett militärt "lågspänningsområde" har Norden förvandlats till ett "högspänningsområde".

Stormakternas och militäralliansernas närvaro har blivit alltmer påtaglig. Stora krigsliknande militära övningar genomförs i det nordiska området. En lång rad olika militära incidenter har ägt rum, som på ett drastiskt sätt tvingat oss att inse det förändrade säkerhetspolitiska läget i Norden.

Norden är fritt från kärnvapen, men kärnvapen rycker allt närmare vår del av världen. NATO har utplacerat euromissiler i Västeuropa. Warszawapakten har svarat med att utplacera missiler i DDR och i Tjeckoslovakien. Den samlade totala hotbilden mot vår del av världen har förstärkts.

Detta har också påverkat den säkerhets- och försvarspolitiska debatten i Sverige. Tonläget har blivit högre, meningsskillnader och nya motsättningar har uppstått. Men i grund och botten har debatten mest kommit att handla om hur många fler eller färre miljarder kronor militären skall få i anslag.

Den, enligt vår mening, helt nödvändiga debatten om vad det förändrade säkerhetspolitiska mönstret i Norden får för konsekvenser för vår säkerhets- och försvarspolitik lyser nästan helt med sin frånvaro. Det är svårt att se några seriösa försök till ett kritiskt nytänkande, ansatser att förändra försvarsstrukturen till dagens förändrade situation och villkor, vilket ytterligare understryks av försvarskommitténs, låt mig säga, slentrianmässiga behandling av och hemställan om avslag på alla vpk:s motionsyrkanden.

Sådana försök, från vår och från andras sida, drunknar i de andra partiernas ekonomiska budgivning – och som alltid är de borgerliga, och då i synnerhet moderaterna, värst. Moderaterna lever kvar i den förlegade tron att ständigt fler och fler miljarder till militären ger mer och mer säkerhet för Sverige.

Ett exempel på hur förödande detta synsätt kan bli är det senaste försvarspolitiska beslutet. Moderater, folkpartister, centerpartister och socialdemokrater enades om nya miljarder till militären, vilka i huvudsak gick till anskaffningen av det nya JAS-planet. Vpk ensamt gick emot detta projekt och varnade för dess följder för vårt lands totala försvarsförmåga.

Avsaknaden av en realistisk helhetssyn tvingade sedan mycket riktigt de andra partierna till nya kompletterande beslut, mycket kort tid efter det här försvarsbeslutet.

Nya miljarder ställdes till marinens förfogande för att förstärka bl. a. ubåtskyddet. Men det är en fysisk och ekonomisk omöjlighet att hålla militär uppsikt över våra långsträckta kuster. Det är illusionsmakeri att ge allmänheten föreställningar om att bara ett ökat antal miljarder kronor till marinen skulle ge ett fullgott skydd.

Just ubåtsfrågan och ubåtskyddet, som varit så omdiskuterade på senare år, är ett väl valt exempel på avsaknaden av en helhetssyn på säkerhets- och försvarspolitiken.

Samtidigt som bristerna i det marina gränsskyddet diskuteras samt krav framförs och anslag beviljas när det gäller ökade resurser genomförs

hårdhänta rationaliseringar och indragningar av t. ex. den civila kustbevakningen, av lots- och fyrplatser. Skärgården avfolkas, och trots fler försvarsmiljarder uttunnas försvarsförmågan.

Detta förkrympta synsätt, att närmast panikartat skjuta till ytterligare miljarder till militären och marinen, skall väl av allmänheten uppfattas som ett styrkebesked och ge intryck av handlingskraft, men är således i själva verket något helt annat.

De civila aspekterna av försvaret har varit undanträngda i de senaste årens s. k. försvarsdebatt, detta trots upprepade larmrapporter om brister och sårbarhet. Det förvånar därför inte att utskottet i sedvanlig ordning avstyrker vpk:s förslag om åtgärder för att återskapa en levande skärgård, ökade satsningar på befolkningsskydd och räddningstjänst, m. m.

Varför handlar vår säkerhets- och försvarsdebatt så mycket om det militära försvaret och så försvinnande litet om det civila försvaret, t. ex. om vår sårbarhet, utlandsberoende, om samhällets livsviktiga uppgifter inom energiförsörjning, transporter, livsmedelsproduktion och sjukvård? Är inte också det en central säkerhetsfråga? Varför avstyrker t. ex. utskottet vpk:s förslag om att sårbarhetsaspekterna måste beaktas mer än hittills i nästa års försvarsbeslut? Menar ni i utskottet verkligen att dessa frågor inte är något problem?

I vpk-motionen Fö203 tas det ekonomiska och tekniska beroendet av andra länder upp. Främst är det beroendet till USA och NATO som behandlas eftersom USA/NATO är sannolik part i en militär konflikt som berör vårt land.

Beroendet sträcker sig djupt in i samhället och tenderar att förstärkas genom den ökande internationella kapitalistiska arbetsdelningen som inträder när produktionen inte längre kan struktureras på nationell nivå. Beroendet av främmande makt för försörjning av komponenter/produkter för både den civila och militära sektorn av samhället är särskilt starkt på elektronikområdet. Att – som i 1972 års försvarsbeslut – påstå att anskaffningen av materiel till försvaret inte får ske på sådant sätt att det utländska inflytandet ökar över denna sektor är meningslöst så länge det faktiska beroendet ökar undan för undan.

Beroendet av främmande makt kan inte tydligare exemplifieras än genom det faktum att den svenska regeringen nu underkastat sig amerikansk embargopolitik gentemot vissa andra länder i fråga om teknik som är militär eller halvmilitär till sin användning. I samma ögonblick som den svenska politiken skulle ta en form som inte behagar USA, skulle förmodligen denna typ av materiel stoppas även för användning i vårt land. Det här känner vi till. Det har diskuterats och uppmärksammats. Ett exempel på ett extremt utländskt beroende vad gäller krigsmateriel är JAS-projektet, som jag strax skall återkomma till.

Fler vapen och mer militärutgifter ger oss inte mer säkerhet – det synsättet är förlegat. Över 800 miljarder dollar spenderas årligen på militärutgifter på vår planet. Den globala kapprustningen måste brytas. Världen behöver inte fler och mer vapen, vi behöver fred och nedrustning. Vårt land har ett medansvar för att åstadkomma detta, inte bara i ord utan också i handling.

Sverige kan ensidigt ge ett bidrag för dessa freds- och nedrustningssträvanden.

den, så som vpk föreslår, genom att sänka militärutgifterna och genom en "omrustning" från militär till civil sektor.

I vår motion har vi föreslagit ett principuttalande om "att någon planering av ett nytt svensktillverkat militärflygplan efter JAS inte får ske", detta av flera olika skäl. dels därför att försvarsvärdet av sådana projekt inte står i proportion till kostnaderna. dels för att ge både militären och militärindustrin klara besked och tid att förbereda ett nytt försvarssystem.

Med en enda mening, på tre rader och med 25 ord avfärdar utskottets moderater, folkpartister, centerpartister – och socialdemokrater detta, och låt mig få läsa upp motiveringen: "Utskottet delar inte motionärernas syn på JAS-projektet och anser inte att riksdagen nu bör uttala sig om behovet av militära flygplan efter flygplanet 39 Gripen."

Riksdagen bör alltså inte just nu uttala sig i den här frågan. Får jag då fråga när riksdagen skall göra det? När är det mer lämpligt och i så fall varför? Kan inte – eller skall rent av – detta uttalande tolkas så att frågan fortfarande är öppen, också för er socialdemokrater?

Att de borgerliga partierna vägrar uttala sig emot nya dyra och tvivelaktiga flygplan förstår jag, men att riksdagens socialdemokrater förenar sig med de borgerliga i denna fråga förvånar.

Är det verkligen er åsikt att Sverige skall satsa på ett nytt stridsflygplan, att vi skall spendera ytterligare ett tiotal miljarder kronor på ett nytt plan? Jag vill erinra om att den socialdemokratiska motionen inför JAS-beslutet våren 1982 som ett villkor angav följande: "För den framtida planeringen inom flygindustrin bör det klagöras att något nytt projekt för utveckling av flygplan ej kan vara aktuellt när utvecklingsarbetet för JAS börjar minska i 1990-talets början. Industrin måste därför inrikta arbetet mot en på i huvudsak civil produktion baserad flygindustri."

Hade det ändå inte varit klädsamt att nu markera en egen ståndpunkt, i stället för att uppträda tillsammans med de borgerliga stridsflygfantasterna, med dem som oupphörligt förordar social nedrustning och militär upprustning?

Försvarsminister Roine Carlsson höll ett uppmärksammat tal i Storlien, vid Folk och Försvars årliga konferens, där han bl. a. underströk att försvarsfrågan inte bara är en fråga om militärt försvar, utan också en fråga om att försvara människors sociala villkor och livssituation. Av den inställningen märks mycket litet för att inte säga intet i dagens utskotts-betänkande.

Kanske skall man heller inte vänta sig det, nu när ett försvarsbeslut snart utgår och skall ersättas med ett nytt. Men den slentrian och totala avsaknad av nytänkande som kommer till uttryck i dag inger farhågor och oro för nästa försvarsbeslut, för att det kommer att trampa vidare i gamla fotspår, att den nödvändiga omstruktureringen av det svenska totalförsvaret uppskjuts ännu ett par år – till förfång för vår säkerhet och försvarsförmåga.

Jag yrkar bifall till de yrkanden som finns i de vpk-motioner som behandlas i försvarsutskottets betänkande nr 8 och till reservation nr 3 av folkpartiet.

Anf. 42 OLLE GÖRANSSON (s):

Herr talman! Betänkande nr 8 från försvarsutskottet, som vi nu behandlar, gäller i huvudsak budgetpropositionens förslag om planering och anslag för militär och civil verksamhet inom totalförsvaret. Även den fredstida räddningstjänsten i samhället berörs i förslagen.

Låt mig först få yrka bifall till utskottets hemställan i dess helhet och avslag på samtliga tolv reservationer.

I mitt inlägg kommer jag främst att beröra utvecklingen inom försvaret och de ekonomiska ramar som föranletts av densamma.

Åke Gustavsson, Iréne Vestlund och Lennart Holmsten kommer senare i debatten att närmare beröra de rent militära resp. de civila delarna av försvaret samt säkerhetspolitiken.

Vårt försvar planeras och utvecklas, som tidigare här har sagts, i femåriga programplaner. Den årsplan som vi nu behandlar är den sista i gällande femårsbeslut. Man kan konstatera att sedan riksdagen 1982 lade fast de ekonomiska ramarna för försvaret har detta, trots den obalans som fanns mellan statens utgifter och inkomster och trots de besparingar som kammaren har blivit tvungen att göra, kunnat utvecklas enligt vad som angavs i 1982 års försvarspolitiska beslut.

Detta är både ett viktigt konstaterande i sig och samtidigt ett bevis för att den politik som vi har formulerat på detta område ligger fast.

Utskottet noterar också med tillfredsställelse att bedömningen av Sveriges säkerhetspolitiska situation är enhällig.

Sedan vi sist behandlade förslag om totalförsvaret, i 1985 års budgetproposition, har 1984 års försvarskommitté lagt fram sin enhälliga säkerhetspolitiska rapport, där man beskrivit den ökade strategiska betydelse som det nordeuropeiska och nordatlantiska området har fått. Detta och den militärtekniska utvecklingen i världen i stort har sammantaget lett till att även Sveriges läge blir mera utsatt i händelse av kriser och väpnade konflikter i vår omvärld. Det har vidare lett till ökade påfrestningar även i fred, främst i form av kränkningar av vårt territorium.

Redan i 1982 års försvarsbeslut berördes dessa tendenser, men de har genom senare tids utveckling kommit tydligare till uttryck.

Sverige har utsatts för grova undervattenskränkningar. Till skillnad från vad som gäller kränkningar till sjöss och i luften har vi anledning att särskilt understryka de säkerhetspolitiska aspekter som dessa kränkningar medfört, eftersom de till övervägande del måste anses vara avsiktliga.

De iakttagelser och indikationer som överbefälhavaren redovisat har lett oss till slutsatsen att liknande undervattensverksamhet har förekommit även efter ubåtsskyddskommissionens rapport.

Respekten för vår säkerhetspolitiska linje har krävt och inneburit att vi redan i fredstid med största fasthet ingripit mot kränkningar av vårt territorium. Förmågan att upptäcka och ingripa mot dylika kränkningar har stärkts och fortsätter att stärkas i takt med att vi får ny materiel och förbättrade kunskaper.

Det får inte råda något tvivel om att det är både vår skyldighet och vår bestämda föresats att Sverige med alla till buds stående medel skall hävda sin territoriella integritet. Vi ser därför med tillfredsställelse på att regeringen

inte har tvekat att ingripa mot dem som kränker svenskt territorium. Vi förutsätter i utskottet att denna hållning ligger fast. Målet måste vara att förmå främmande makter att avstå från vidare kränkningar.

Herr talman! Den ekonomiska ram på drygt 22 miljarder som regeringen föreslår till det militära försvaret anser utskottsmajoriteten vara väl avvägd, och den ligger i linje med 1982 års försvarsbeslut. Utskottsminoriteten har här föreslagit att detta belopp skall höjas med 240 milj. kr. Ökningen behövs, säger man, för angelägna ändamål: i första hand för åtgärder som snabbt stärker krigsorganisationens kvalitet och beredskap, satsning på förbättringar beträffande repetitionsutbildningen och materiell tillgänglighet för krigsförbanden, på att utbildningen av värnpliktiga och yrkesofficerare bedrivs med beaktande av beredskapskraven, att incidentberedskapen stärks samt att effektiva splitterskydd för soldaterna prioriteras.

Vi fick i debatten höra att Lennart Blom och Kerstin Ekman inte vill acceptera den 4-procentspärr som vi införde. Jag tar detta nästan som ett uttalande att varken folkpartiet eller moderaterna vill vara med i kampen mot inflationen. Det tycker jag är allvarligt. Vi kan dock redovisa att denna kamp mot inflationen, där också försvaret har fått dra sitt strå till stacken, har gett resultat. Vi är nu nere i siffror som är acceptabla och ligger långt under dem som redovisades under de borgerliga regeringsåren.

Herr talman! Det är mycket som dessa 240 miljoner skall räcka till. Men det skall inte, som det sägs i reservationen, medföra långsiktiga bindningar för försvaret. Det försvårar naturligtvis ytterligare situationen för minoriteten.

Vi anser inom majoritetspartiet att det är fel att nu, det sista året inom 1982 års försvarsbeslut, göra en sådan vid beställning till myndigheterna, särskilt som den sittande försvarskommittén via regeringen beställt underlag för den kommande programplaneringsperioden. Flera av de förslag som finns i den borgerliga reservationen har vi begärt ytterligare underlag för och bett att få belysta av ÖB och andra myndigheter. Vi kan inte se att det är vettigt att nu lägga på 240 miljoner utan att ha frågan närmare belyst.

Självfallet har ÖB många önskemål att uppfylla om han får dessa 240 miljoner till. Men det skulle strida mot det planeringssystem som vi haft ända sedan 1970. Jag tror nämligen inte att snabba förändringar vare sig uppåt eller nedåt i den militära planläggningen är bra. Genom den planering som vi vill slå vakt om kan vi få ut en bättre effekt av såväl utbildningen som materialanskaffningen med långsiktiga beslut. Det är nämligen viktigt att vi fortsätter att målmedvetet vidareutveckla och förstärka det svenska totalförsvarets grunddrag.

Det gläder mig att alla partier, även vpk, har framhållit att vi måste vara observanta och känsliga för förändringarna i vår omvärld och för den tekniska utveckling som vi är medvetna om.

Alltför länge har vi i denna kammare fastställt för låga personalramar på vissa områden. Det har tvingat personalen att åsidosätta kvaliteten i sitt arbete. Det är inte helt omöjligt att vissa personalinskränkningar har lett till en sämre effektivitet i vårt försvar.

Jag kan instämma i vad Lennart Blom sade, att det är viktigt att personalfrågorna får en ökad betydelse, där vi med allvar måste se på de stora

avgångar som skett inom försvaret. Vi måste också vara medvetna om att det är stor efterfrågan på en del personalgrupper som inte enbart drabbar försvaret. Det är en kamp mellan olika intresseområden som vill ha dessa välutbildade och kunniga yrkesarbetare.

Jag tror dock att det arbete som nu pågår för att få håll på personalpolitiken också skall leda till en positiv utveckling när det gäller den kvalitativa förbättringen av insatserna i försvaret.

Med detta som bakgrund ser jag framför mig att det kommer att krävas ökade satsningar på totalförsvaret. Hur stora dessa ökningarna bör vara är det i dag alldeles för tidigt att ta ställning till. Jag konstaterar med glädje att även de borgerliga partierna något har besinnat sig när det gäller att gå ut och signalera om hur mycket mera försvaret skall ha.

Det som nu sker är att vi avvaktar överbefälhavarens och de andra myndigheternas arbete för att få fram ytterligare underlag till försvarskommittén. Under sommaren får vi in dessa uppgifter, och vi kommer under hösten att kunna redovisa detta för försvarsministern.

Det är min förhoppning – och en klar viljeinriktning från socialdemokratin – att vi skall få en så bred samling som möjligt angående principerna för på vilka områden inom försvaret förstärkningarna skall ske. Hur nära varandra vi kommer att hamna när det gäller ekonomin är svårt att säga, men jag måste erkänna att jag hittills har upplevt en viss realism i kommittén, och jag ser det inte som omöjligt att flera partier skulle kunna ställa sig bakom en majoritetslinje. Detta efterlyste ju också Gunnar Björk i Gävle i debatten. Han sade att det vore bra för den svenska säkerhetspolitiken om vi kunde nå en bred samling.

Herr talman! Det är många viktiga principiella frågor som riksdagen skall ta ställning till nästa år inför det försvarsbeslut som skall gälla för de närmaste fem åren. Därför skall vi inte i dag ta hela den debatten. Låt mig bara säga till Tore Claeson i vpk, som anser att de frågor han tar upp i sin motion är avfärdade med en axelryckning, att det självfallet ingalunda är på det viset. Vi kommer att ha många svåra frågor att ta ställning till, t. ex. hur vi skall ha det med vår egen försvarsindustri – om vi skall köpa vapen utomlands eller ha en egen industri. Vi kommer också att få ta ställning till hur vi skall kunna fortsätta bygga ut totalförsvaret, inte minst på sjukvårdens område och på teleområdet.

Något nytt flygplansprojekt kommer vi däremot inte att ta ställning till. Som socialdemokraterna framhöll i sin motion, finns det i dag ingen anledning – ej heller nästa år – för försvarskommittén att ta ställning till något nytt flygplan. JAS-arbetet fortgår, och det kommer att fortgå en bra bit in på 1990-talet. Såvitt vi kan se i dag finns det inget nytt flygplan efter detta i sikte.

Låt mig tillägga att detta uttalande naturligtvis icke skall ses som att vi är emot ett nytt flygplan, utan det är en varning till industrin: Gå inte och räkna med att vi tänker lägga ut något nytt flygplansprojekt bara för att det skulle passa industrin! Det är hela tiden en fråga om vilka krav vår säkerhetspolitik ställer. När detta kan bli aktuellt vet vi inte, men ett ställningstagande till något nytt flygplan i nästa års beslut kan jag inte se.

Däremot kommer vi att få ta ställning till hur vår robotindustri och andra delar av försvarsindustrin skall ha det i framtiden.

Herr talman! Låt mig med det sagda än en gång yrka bifall till hemställan i föreliggande betänkande.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 43 LENNART BLOM (m) replik:

Herr talman! Forsvarsutskottets vice ordförande är också ledamot av försvarskommittén, och det präglade naturligtvis en del av hans tillägg. Det innebar också, att eftersom beslutstidpunkterna i försvarskommittén ligger något halvår framåt, fick vi inte särskilt stort underlag för en saktidssamtal.

Vad som slagit mig, när jag på senare tid börjat följa försvarsdebatten mer i detalj, är den förnöjsamhet som tyvärr ofta utmärker de socialdemokratiska inläggen. Det avspeglades även i herr Göransson's anförande, där han med tillfredsställelse konstaterade att vi hade fullföljt 1982 års försvarsbeslut; han kunde ha nämnt också 1984 års uppgörelse. Men hela tiden är det ju fråga om en urgröpfung av försvaret! Vi kan redan nu se att åtskilliga av de alternativ som diskuteras i försvarskommittén kommer att leda till en fortsatt urgröpfung.

Varför försöker ni inte nämna det som vi försöker få genomslag för och som också anges i vår motion, nämligen att vi har minskat ner antalet modernt utrustade infanteribrigader – det är nästan en halvering –, att vi har minskat antalet ubåtar till nästan hälften och gjort detsamma beträffande jaktdivisionerna? Svaret är oftast att det är så hög kvaliteten på det som vi har. Men har vi för litet är det en oerhörd belastning.

Detta är de stora frågorna. Herr Göransson's bekymmer för att man inte på ett rationellt sätt skulle kunna utnyttja 240 milj. kr. tror jag är helt överdrivna.

Jag tror att jag har tid att återge vad överste Eklund på T 3 har sagt i en insändare. Han beskriver hur bristen på medel på ett allvarligt sätt sätter hela utbildningen i fara. Han konstaterar att antalet dygn i fält skall vara 20 enligt föreskrifterna. Det orkar man inte med av ekonomiska skäl. Han säger att man inte har tillräckligt med ammunition, har nästan helt slut med lösammunition och till nästa år måste man inskränka skjututbildningen än mer. Arméchefens anvisningar har man inte kunnat åtgärda på flera år. I stället för 1 100 skott per soldat har man minskat antalet till ca 500 per soldat.

Det är alltså på detta sätt besparingarna slår. Och jag tror att en ökad realism – som vi alla kan vara intresserade av – skulle bli följden om vi studerade i detalj hur en långvarig åtstramning och urgröpfung har slagit in minst på utbildningen.

240 milj. kr. skall det inte vara svårt att använda på ett rationellt sätt utan bindningar.

Anf. 44 KERSTIN EKMAN (fp) replik:

Herr talman! Först noterar jag att Olle Göransson talar om den säkerhetspolitiska enighet som finns i försvarskommitténs betänkande och att den finns kvar. Jag tycker det är bra – det är den grund som vi skall arbeta på och utgå ifrån när vi tar nästa försvarsbeslut.

Ni är tacksamma för att regeringen ingriper när främmande föremål kränker våra kuster, tror jag att Olle Göransson sade. Det är väl en självklarhet att man skall ingripa. Men det gäller också att ha möjligheter att ingripa. Det är därför som vi från folkpartiet tycker att det är viktigt vilken inriktning vårt försvarsbeslut kommer att få.

Beträffande de 240 miljonerna kan det inte vara någon nyhet för Olle Göransson att vi hävdar att försvaret inte borde ha drabbats av den här 4-procentsspärren. Detta är en gammal debatt, och vi har hela tiden hävdat att försvaret inte genom eget handlande kunde påverka inflationen. Olle Göransson menar väl inte att det faktum att försvaret fick finna sig i 4-procentsspärren gjort att vi har fått ner inflationen? Det som betyder något är att försvaret har drabbats av en försämring på grund av att det inte fick de föreslagna pengarna och till följd av att försvaret har ålagts nya uppgifter som det inte har kompenserats för. Det är detta som är allvarligt. Varför då inte vara positiv till att försvaret får de aktuella 240 miljonerna detta år?

Olle Göransson sade att det inte får bli några snabba förändringar. Nej, men vi skall se till att vi vänder den nuvarande utvecklingen ryggen och får kurvorna att peka uppåt. Det är därför som vi tycker att den långsiktiga inriktningen skall vara sådan som vi har skissat i vår motion.

Vi känner oro för att vi inte har fått några nya förslag från chefen för armén. Det är allvarligt om man inte tar tag i problemen, så att arméns situation förbättras. Det är inte fråga om några snabba ryck!

Anf. 45 GUNNAR BJÖRK i Gävle (c) replik:

Herr talman! När Olle Göransson tog upp flygplansfrågan sade han att vi inte skall satsa på något projekt efter JAS. Det finns egentligen ingen anledning att nu diskutera den frågan. I varje fall bör man inte uttala sig vare sig för eller emot ett eventuellt förslag. Det finns inte i dag, och inte heller inom loppet av många år, skäl att diskutera efterträdarfrågan. Nu gäller det att i första hand se till att vi har beväpning och bra system som passar till JAS-systemet.

Olle Göransson hade nog rätt när han sade att de personalramar som vi har haft är för små. Jag tror personligen att det personalminskningsmål som vi har använt under många år nu har blivit ett alltför trubbigt instrument. Personalminskningsmål förutsätter att försvarsmakten får ordentlig kompensation och att politiska löften hålls. I det läge då detta inte fungerar, vilket det inte har gjort en tid, blir personalminskningsmålet ett mycket trubbigt instrument. Vi kan alla dra lärdom av detta.

När det slutligen gäller de ekonomiska ramarna sade Olle Göransson att effekten kan bli bättre utan de föreslagna 240 miljonerna. Det är matematik i den högre skolan, som jag hoppas att Olle Göransson vill förklara något bättre. Genom ökade uppgifter har försvarsmakten ålagts fler värnpliktiga som skall utbildas och därigenom större värnpliktskostnader. Det är verkligen befogat med den ramökning som de icke-socialistiska partierna har föreslagit.

Det är också viktigt att konstatera att man från socialdemokratisk sida och regeringshåll inte har lagt två strån i kors för att försöka få en bred samling om ekonomin.

Anf. 46 TORE CLAESON (vpk) replik:

Herr talman! Jag konstaterar med tillfredsställelse att vi har fått ett slags besked med anledning av den fråga som jag ställde till socialdemokraterna beträffande vad som skall hända efter JAS. Olle Göransson sade att det inte finns något nytt flygplan i sikte. Hur skall vi tolka det? Jag vill gärna tolka hans yttrande på det sättet att det inom socialdemokratin inte finns några som helst tankegångar i den riktningen. Det stämmer i så fall väl överens med vad man 1982 och 1983 sade på denna punkt. Det är bra att vi får detta fastlagt.

Det är värt att notera att det i vårt land och mellan de politiska partierna råder en mycket bred enighet om vår försvarspolitik, utrikespolitik och neutralitetspolitik samt beträffande vaktsläcndet om vår territoriella integritet, som Olle Göransson också nämnde.

Vi har nu det förhållandet att vänsterpartiet kommunisterna inte är representerat i några försvarsutredningar eller i försvarsutskottet. Det gör att våra motioner kan bli både långa och detaljerade. Vi har en rad olika yrkanden med utgångspunkt i vår syn på försvarspolitiken.

Jag tycker emellertid att det är viktigt att notera att det i allt väsentligt finns en stor samstämmighet kring dessa frågor. När avvikande meningsriktningar ibland kommer till uttryck, är det inte vänsterpartiet kommunisterna som står för dem, utan vi vet att det då oftast är moderaterna som är "ute och seglar".

Herr talman! Så långt är jag nöjd med det besked som Olle Göransson har gett som svar på min fråga beträffande JAS och vad som skall komma därefter. Jag vill också än en gång notera att vi i allt väsentligt ställer oss bakom regeringens politik så som den har utformats när det gäller vårt försvar.

Anf. 47 OLLE GÖRANSSON (s) replik:

Herr talman! Lennart Blom vill ge sken av att det sker en ständig urgröpning, som han kallar det, av det militära försvaret. Jag vill med bestämdhet vända mig mot detta. Vi har ett starkt försvar. Men det har, som vi också har sagt, uppstått en del brister som det nu kan vara dags att undanröja. Att tala om en urgröpning och påstå att det sker en ständig försvagning och basera det på en matematisk uträkning som gäller antalet infanteribrigader med modern materiel resp. gammal materiel osv. tycker jag inte tjänar någonting till, om vi vill föra en seriös debatt. Det är inte bara kvantiteten som har betydelse för en krigsmakts effektivitet, utan det är också dess förmåga och vilja att använda den materiel som står till förfogande. Mitt tidigare uttalande skall därför ses som ett uttryck för en vilja från vår sida att täppa till de luckor som har uppstått i försvaret. Vi vet att åtgärderna inte är någonting som är gratis, utan de kostar pengar, men vi är beredda att diskutera förändringar som innebär en ökning av ramen. Jag tror emellertid knappast att det då kan komma att handla om summor som ligger på sådana svindlande höjder som herr Blom förespråkar, men hans parti är ju inte ensamt om att förutom vårt parti vara representerat i försvarskommittén.

Det är klart, fru Ekman, att det skulle vara bra att ha de 240 miljoner som folkpartiet föreslår och få sätta in dem där det behövs. Det finns mängder av

behov som ÖB redovisat och som skulle kunna tillgodoses med dessa pengar. Men poängen i det jag försökte säga var att ni vill använda de 240 miljonerna för så många olika områden. Det handlar inte bara om att köpa lösa skott, att utbilda de värnpliktiga bättre, att täcka deras sociala omkostnader och att förstärka incidentberedskapen. Ju mer ni diskuterar här från talarstolen, desto fler saker och ting som de 240 miljonerna skall räcka till hittar ni på. Om vi räknar på det sättet, tror jag att vi ger ÖB ett mycket dåligt underlag för hans fortsatta planering.

Jag får återkomma till Tore Claeson och frågan om JAS-planet.

Anf. 48 LENNART BLOM (m) replik:

Herr talman! Jag tror inte att någon avundas försvarsutskottets vice ordförande uppgiften att tala om att det blir bättre när det blir sämre, men det är ju reellt vad som föreläggs de socialdemokratiska försvarspolitikerna för närvarande. Det är självklart att det är sämre att ha 11 jaktdivisioner jämfört med 23. Resonemanget om att kvaliteten har stigit så att den motverkar det mindre antalet är ett nonsensargument, eftersom kvaliteten i omvärlden ju också har förbättrats. När Olle Göransson vill opponera sig mot uttrycket urgröpning får han nog hitta på något bättre argument än att det är bättre när man blir svagare.

Det är väl i och för sig riktigt att det här har anförts olika användningsområden för de 240 miljonerna. Den omständigheten att det finns så stora brister gör naturligtvis att önskelistan blir lång. Det styrker närmast att det inte kan vara några som helst svårigheter för ÖB att använda dessa pengar på ett rationellt sätt, om han finge dem. Jag tillät mig att peka på de omedelbart påtagliga bristerna i utbildningen. Det finns naturligtvis också möjligheter att ta itu med ett annat akut problem, föreställer jag mig, nämligen den delen av personalvården som ligger utanför avtalsområdet och som jag tillät mig att inledningsvis säga vara ett av de akuta problemen.

Det är naturligtvis så, som Olle Göransson säger, att detta är sista året i en femårscykel. Utrymmet för stora förändringar är obefintligt, små förändringar finns det möjligen utrymme för. Den motsättning som otvivelaktigt föreligger, fastän vi ännu inte riktigt vet vad den volymmässigt innebär, kommer att avspegla sig i ställningstagandena inom försvarskommittén. Jag kan bara för mitt partis räkning säga att vår utgångspunkt är att trenden skall brytas och att en långvarig urgröpning skall upphöra.

Anf. 49 TORE CLAESON (vpk) replik:

Herr talman! Att vi uppehöll oss rätt mycket vid JAS-uppgörelsen beror på att den kanske är det bästa exemplet på hur snett det kan gå, om man ensidigt satsar på ett tokigt projekt. Genom den fyrpartiuppgörelse som träffades fick vi en kraftig höjning av militäranslaget, och det räddade ju JAS. Viktig materielanskaffning och förnyelse inom armén kunde emellertid på grund därav inte genomföras, utan det har skett neddragningar och försämringar både kvantitativt och kvalitativt inom den på allmän värnplikt baserade krigsorganisationen. Här måste man välja. Man kan enligt vår uppfattning inte fortsätta med sådana satsningar. Man måste bestämt säga: Det får icke bli något nytt JAS. I annat fall finns det inte utrymme för att hålla ett starkt

och bra försvar. Det ger inte utrymme för den omorganisation, den omstruktureringsom vi i vpk har förespråkade.

Jag vill gärna säga att jag tyckte det var bra, när Olle Göransson i sitt anförande sade att vpk:s frågeställningar självfallet inte är avfärdade. Jag är medveten om det, men de har sannerligen avfärdats på ett väldigt knapphändigt och slentrianmässigt sätt i utskottsbetänkandet. Det är klart att min förhoppning är att de synpunkter och förslag som vpk framfört och som vi inte är ensamma om – de har framförts tidigare och i olika sammanhang – vid kommande diskussioner kring det svenska försvaret och dess uppbyggnad kommer att ordentligt ventileras och granskas. Därmed tror jag att det finns skäl att säga att vi kommer att få gehör för en hel del av de synpunkterna. Det är bra. Det kommer att gagna vårt land, och det kommer att gagna vårt försvar, om så blir fallet.

Anf. 50 KERSTIN EKMAN (fp) replik:

Herr talman! Ja, Olle Göransson, vad man har för utgångspunkt och vad man kallar det för – om man kallar det för urgröpning eller för alltför små anslag – är inte det viktiga, utan det viktiga är att se på hotbilden och vad det är vi har att möta. Det är det vi skall räkna med. Om jag får ge ett litet exempel beträffande hotbilden, så kan jag nämna att vårt jaktflyg minskat med hälften sedan 1960-talet, medan omgivande flygstridskrafter samtidigt har ökat avsevärt. Man kan luftlandsätta förband med tyngre utrustning. Det är det som är det reella och som vi skall se på när vi tar ställning till våra försvarsansträngningar.

Vad sedan gäller de 240 miljonerna säger Olle Göransson att vi anger många områden. Men det finns ju många behov, och då är det väl desto mer angeläget, Olle Göransson, att man tillskjuter dessa pengar.

Låt mig som exempel ta frågan om skyddsvästar. Vi har ansett att det är bra att man äntligen har börjat ett utvecklingsarbete inom det svenska försvaret – men vi har börjat för sent. Det är viktigt att påskynda arbetet så mycket som möjligt, och delar av de här pengarna kunde vara en insats till det. Det är viktigt för våra svenska soldater att veta att vi tänker på deras skydd i händelse av krig!

Anf. 51 OLLE GÖRANSSON (s) replik:

Herr talman! Låt mig börja med det jag inte hann med i den förra repliken, nämligen att bemöta Tore Claeson. Det vi har sagt beträffande ett nytt flygplan efter JAS är att frågan inte är aktuell att ta ställning till under den tid vi nu kan överblicka. Därför kommer vi inte heller i nästa försvarsbeslut att ha något speciellt att säga om JAS och dess eventuella efterföljare. Men jag vill än en gång påpeka att det inte därmed är sagt att vi säger nej till nya flygplan i framtiden. Vi läser oss inte nu principellt för hur försvarspolitikerna exempelvis år 2000 vill ha försvaret utformat. Det vore att ta i om vi nu skulle säga att det är slut med nya flygplan efter JAS.

Även om herr Claeson talar om att det handlar om en omstruktureringsområde, får ni stå för det. Vi ställer inte upp på den omstruktureringsområde.

Det krävs kanske några ord extra beträffande Tore Claeson och vpk:s motioner. Man blir ibland litet förvånad över era motioner. Ni säger ena året:

Vi skall inte bygga flygplan. Nästa år väcker ni en motion där ni säger: Vi skall inte köpa försvarsmateriel utomlands. – Vi frågar oss ibland i utskottet: Vad vill egentligen vpk? Vill ni att vi skall köpa utomlands? Vill ni att vi skall tillverka själva? Eller vill ni att de värnpliktiga inte skall ha någon materiel till sitt förfogande för att kunna utföra sin uppgift?

Det är denna osäkerhet som ibland gör det nödvändigt att med några få ord avfärda era motioner i utskottet. Ni är nämligen inte logiska! Det som ni säger den ena gången stämmer inte med det ni säger nästa gång, utan det verkar som om ni tycker: Det som passar bra i dag säger vi nu, det som passar bra i morgon säger vi då.

Fru Ekman! Jag kan ta splitterskydden som exempel på varför vi säger nej till era krav på det här området. Vad är det nämligen som händer om vi säger att man kan köpa splitterskydd för 240 milj. kr.? Jo, det innebär att vi då har sagt att detta skall prioriteras i nästa försvarsbeslut. Hur mycket vi än köper räcker inte 240 milj. kr. till för att klara av inköpen av splitterskydd, utan det behövs mycket mer pengar till det. Jag vill alltså än en gång varna för kortsiktiga satsningar med uttalanden om att vi skall ta fram än det ena, än det andra området.

Vi har en väg att gå, nämligen att försöka att långsiktigt planera, täppa till luckor och få ett försvar som är så allsidigt sammansatt att det fyller den funktionen vi önskar – nämligen att bevara landets oberoende och fred.

Andre vice talmannen anmälde att Tore Claeson och Kerstin Ekman anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 52 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag om kvällsplenum nu uppsatts.

5 § På förslag av andre vice talmannen beslöt kammaren kl. 15.04 att ärendehandlingen skulle avbrytas för dagens frågestund (forts. s. 65).

6 § Svar på fråga 1985/86:484 om åtgärder mot "svartaxi"-verksamheten

Anf. 53 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Göran Ericsson har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att eliminera den s. k. svarttaxiverksamheten.

Under senare år har olika åtgärder vidtagits för att komma till rätta med den olaga yrkesmässiga trafiken. Straffet för sådan olaga trafik har skärpts och de tekniska möjligheterna till övervakning och kontroll har förbättrats. Polisens möjligheter att effektivt övervaka och utreda svartaxi är emellertid i praktiken begränsade.

Uppenbarligen finns det ett samband mellan förekomsten av svartaxi och den reguljära taxinäringens möjligheter att tillgodose efterfrågan på taxibilar. Det är väl känt att läget i storstadsområdena på den punkten inte är tillfredsställande. Förekomsten av svartaxi är ju, som Göran Ericsson själv

påpekar, ett storstadsproblem. Kan taxinäringen bättre anpassa utbudet till efterfrågan, försvinner också till stor del problemet med svarttaxi.

En arbetsgrupp inom kommunikationsdepartementet håller för närvarande på med en omfattande översyn av yrkestrafiklagstiftningen, bl. a. den som rör taxiverksamheten. På regeringens uppdrag har vidare transportrådet utvärderat beställningssystemet för taxi i Stockholm, Göteborg och Malmö, det s. k. Taxi 80-systemet. Det uppdraget har redovisats i dagarna. Jag räknar med att senare i vår för riksdagen kunna presentera riktlinjer för hur den framtida taxiverksamheten bör utformas för att bättre svara mot användarnas behov och önskemål.

Anf. 54 GÖRAN ERICSSON (m):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret på min fråga.

Vad vi bör arbeta för här i kammaren är, som regeringen har sagt i många andra sammanhang, att slå till mot osund verksamhet i olika branscher. Naturligtvis gäller detta i ännu högre grad verksamhet som är direkt brottslig. Därom torde vi vara ganska överens här i kammaren. Skillnaden mellan den osunda och den brottsliga verksamheten från åtgärdssynpunkt är att den osunda ofta klaras av branschen själv, medan den brottsliga måste åtgärdas av samhället.

Det är samhällets oavvisliga plikt, menar vi från moderat håll, att skydda näringsverksamhet och därvid också skydda kunder som av naturliga skäl löper en större risk när de köper tjänster av kriminella personer.

Herr talman! Anledningen till den ökade frekvensen av "svarttaxi"-verksamhet är inte bara att det finns många kriminella personer. Som statsrådet pekade på är orsaken också det bristande utbudet av taxibilar under den tid då efterfrågan på taxibilar är stor – inte sällan nattetid. Det är därför med stor tillfredsställelse jag tar del av svaret, som visar att departementet håller på med en översyn. Vi kan alltså litet längre fram i vår få veta hur statsrådet ser på denna fråga.

Polisens problem är akut, och vi måste skapa ett straffsystem som innebär att straffet blir mer än bara parkeringsavgifter. Det måste vara kännbart att bryta mot förordningen.

Tack än en gång för det offensiva svaret.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på fråga 1985/86:485 om tillförlitligheten vid televerkets larmsystem

Anf. 55 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Sigge Godin har frågat mig vilka åtgärder jag ämnar vidta för att säkerheten och tillförlitligheten vid televerkets larmsystem 90 000 skall förbättras.

För hanteringen av larm som kommer in via telefonnumret 90 000 ansvarar SOS Alarmering AB via sina larmcentraler. Företaget ägs av staten via televerket, Svenska kommunförbundet och Landstingsförbundet.

Inrättandet av larmcentraler har, enligt SOS Alarmering, medfört ökad säkerhet i 90 000-alarmeringen. Av avgörande betydelse för denna säkerhet är telenätets funktion. Det går inte att helt gardera sig för fel i telenätet, men olika åtgärder vidtas, enligt SOS Alarmering och televerket, fortlöpande för att säkra 90 000-tjänstens tillförlitlighet. När fel har uppstått i nätet har alarmeringen ofta lösts provisoriskt och meddelande lämnats allmänheten via radio och TV. Säkerheten har också förbättrats genom att televerket, ofta efter påpekanden från SOS Alarmering, på många håll i landet har vidtagit åtgärder som ökar framkomligheten i telenätet. Specialarrangemang för 90 000-trafiken i form av dubbla förbindelser förekommer nu i stor utsträckning i riksnätet och i anslutning till larmcentralerna. Omfattande insatser har också, enligt televerket, gjorts under senare år på förebyggande underhåll för att därigenom öka driftsäkerheten i telenätet.

Anf. 56 SIGGE GODIN (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret.

Alla människor vet att om det händer något akut så att man behöver ambulans, brandkår eller polis, så finns televerkets 90 000. Televerket har ju faktiskt gott rykte, och det hör till sällsyntheterna att telefontrafiken störs. Ingen människa har tidigare behövt fundera över om televerket 90 000 fungerar eller inte. Det är en självklarhet att det skall fungera. Då kan man lätt förstå den maktlöshet som en nattsköterska upplevde, när hon konstaterade att 90 000 inte fungerade – och hennes patient låg för döden.

Skälet lär ha varit att rikslinjen till Sundsvall inte fungerade. Enligt tidningsuppgifter har polisen i Sollefteå upplevt att samma sak har hänt tidigare.

Med anledning av kommunikationsministerns svar vill jag fråga om de dubbla förbindelserna, som det talas om, täcker bara vissa delar av landet eller om de också täcker Norrland.

Sedan ett par frågor till: Gör man några kontroller av 90 000? Och hur utför man de kontrollerna, om de nu görs?

Anf. 57 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! På de sista frågorna kan jag svara: Ja, det görs kontroller. Exakt hur kontrollerna går till kan jag dess värre inte säga. Men det sker alltså en kontrollverksamhet.

När det gäller de dubbla förbindelserna så fanns de, såvitt jag förstår, också i det här fallet. Men de fungerade inte vid just detta tillfälle. Även om man anstränger sig till det yttersta från televerkets sida, kan man inte ge någon hundra procentig garanti för att det inte skall kunna uppstå fel när det gäller den här typen av tjänster. Man beklagar det, och man arbetar på att öka driftsäkerheten. Och som vi båda konstaterar är den ju i allmänhet mycket hög.

Anf. 58 SIGGE GODIN (fp):

Herr talman! Det var ju synd att statsrådet inte kan beskriva hur de här kontrollerna går till. Man skulle vilja att de gjordes slumpmässigt, förekom då och då, och helst någon gång i veckan.

När det gäller de dubbla förbindelserna frågade jag: Gäller de vissa delar av landet? Det är ju mycket intressant om glesbygden, som vi i viss mån kan räkna Sollefteå till, också har möjlighet att få dessa dubbla förbindelser, eller om man i turordning skall vänta på att de byggs ut söderifrån. Men det kanske vi inte kan få något svar på här. Det skulle i varje fall vara intressant för sollefteåborna.

Anf. 59 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Jag kan inte svara exakt hur det är i Sollefteå. Jag vet bara att televerket anser att även detta område ingår bland dem där man vidtar åtgärder för att öka driftkvaliteten, och att man anser att det inte behövs några ytterligare åtgärder där uppe med anledning av den händelse som här har berörts. I övrigt är det ett omfattande program, och i stora delar av landet gör man nu investeringar för att komma ifrån de brister som ansträngningarna på nätet har fört med sig.

Anf. 60 SIGGE GODIN (fp):

Herr talman! Jag vill uttrycka en förhoppning om att den s. k. fiberoptiken skall göra att Norrland kan få de här dubbla förbindelserna och att man också får en kontroll. Man säger i de kommuner det här gäller att om vi hade haft en lokal larmcentral, så hade detta dödsfall inte behövt inträffa. Om det blir bättre förbindelser även norrut med fiberoptiken, kan man kanske hoppas att vi också kan klara av dessa dubbla kontroller – och att vi kan vara nöjda därför att det blir en korrekt och bra förbindelse.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på fråga 1985/86:496 om televerkets krav på depositionsavgift vid telefoninstallation i vissa fall

Anf. 61 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Maria Leissner har – mot bakgrund av att televerket i ett antal fall avkrävt invandrare depositionsavgift som villkor för telefonabonnemang – frågat mig vilka åtgärder jag avser vidta för att verkets diskriminering av invandrare skall upphöra.

Av kunder som förväntas ha dålig betalningsförmåga begär televerket som regel ekonomisk säkerhet eller förskottsbetalning. För utländska medborgare som har stadigvarande bostad och är kyrkobokförda i Sverige gäller enligt televerkets bestämmelser samma regler som för svenskar. Av utländska medborgare som inte kan lämna svenskt personnummer bör enligt bestämmelserna ekonomisk säkerhet krävas. Syftet med dessa bestämmelser är att undvika ekonomiska förluster. Jag har erfarit att televerket avser att se över bestämmelserna i avsikt att undanröja sådant som kan uppfattas som diskriminerande mot utländska medborgare.

Prot. 1985/86:126
24 april 1986

Om vidgad rätt till ersättning vid behandling för psoriasis

Anf. 62 MARIA LEISSNER (fp):

Herr talman! Jag vill tacka kommunikationsministern för svaret.

Ingen rörelse i modern tid har blivit så välkomnad som den antirasistiska rörelsen "Rör inte min kompis". Många människor har reagerat när invandrare har diskriminerats och förtalats. Särskilt självklart har det naturligtvis varit att se till att det offentliga Sverige – myndigheter och verk – inte särbehandlar invandrare.

Bakgrunden till min fråga är händelser, framför allt i de södra delarna av Sverige, t. ex. Ängelholm och Malmö. 15 flyktingfamiljer i Ängelholm har hittills förgäves väntat på att få telefon installerad. En ensamstående kvinna fick ett gallstensanfall och kunde inte ringa efter hjälp därför att hon saknade telefon på grund av televerkets vägran att installera hos flyktingar.

Jag tar det som ett positivt svar från kommunikationsministern att det kommer att ske en förändring av praxis hos televerket. Det är naturligtvis orimligt att televerket, för att man är rädd för att flyktingar kanske ringer till släkt och vänner i hemlandet, förvägrar flyktingar och invandrare telefoninstallation. Naturligtvis måste samma bestämmelser och regler gälla vare sig man är svensk eller invandrare. Möjligen kan även svenskar antas ringa utlandet någon gång utan att för den skull behöva avkrävas 2 000 kr. i depositionsavgift.

Jag hoppas att dessa människor nu snart kommer att få uppleva att televerket har intagit en ny hållning i den här frågan.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Svar på fråga 1985/86:491 om vidgad rätt till ersättning vid behandling för psoriasis

Anf. 63 Statsrådet BENGT K. Å. JOHANSSON:

Herr talman! Sonja Rembo har frågat civilministern om han avser att ta initiativ till en sådan ändring i allmänt avlöningsavtal för statliga och vissa andra tjänstemän (AST) att ersättning för patientavgiften för behandlingar vid Svenska Psoriasisförbundets anläggningar utgår på samma villkor som gäller vid offentlig sjukvård.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Omfattningen av den ersättning för kostnader för sjukvård – sjukvårdsförmåner – som statsanställda m. fl. har rätt till regleras i allmänt avlöningsavtal för statliga och vissa andra tjänstemän, AST. Det är således en fråga för de avtalsslutande parterna – statens arbetsgivarverk och de statsanställdas huvudorganisationer – att komma överens om eventuella ändringar av dessa förmåner.

Enligt vad jag har inhämtat finns frågan upptagen bland huvudorganisationernas yrkanden inför 1986 års avtalsrörelse, som nyligen har påbörjats.

Anf. 64 SONJA REMBO (m):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret. Det gläder mig att höra att frågan nu blir aktualiserad i avtalsförhandlingarna.

Psoriasis är en kronisk sjukdom som har både fysiska och psykiska konsekvenser och medför en lång rad praktiska problem och kostnader för den som har sjukdomen. Vi har därför från moderat håll föreslagit att viss handikappersättning skulle kunna utgå till psoriater.

För att hålla sjukdomen under kontroll krävs bl. a. återkommande behandlingar. Det är givetvis viktigt att denna behandling kan ges på ett sätt som innebär minsta möjliga ingrepp i den dagliga livsföringen och som inte negativt påverkar de sjukas möjligheter att sköta sitt arbete. Detta är också till direkt fördel för arbetsgivaren.

Det borde vara en självklarhet att de statligt anställda psoriaterna får anlita Svenska Psoriasisförbundets anläggningar i Stockholms län på samma villkor som de får anlita landstingets sjukhus, dvs. att det statliga löneavtalets regler om full kostnadsersättning bör gälla. Så var också fallet fram till dess att statens arbetsgivarverk våren 1982 gjorde en annan tolkning av avtalet.

Jag förstår att statsrådet inte vill bli beskylld för ministerstyre, men jag tror i alla fall att det vore bra om statsrådet som ansvarig för den statliga personalpolitiken ville visa sitt intresse för den här frågan genom att ge uttryck för en viljeinriktning. Jag vill därför fråga statsrådet om han inte anser att det är ett rimligt rättvisekrav att de statligt anställda psoriaterna får full ersättning för patientkostnaderna för behandling vid förbundets anläggningar och om han inte anser att denna offentligt finansierade vård är förvillande lik offentlig vård.

Anf. 65 Statsrådet BENGT K. Å. JOHANSSON:

Herr talman! Nej, Sonja Rembo, jag anser det inte lämpligt att jag under pågående förhandlingar ger en mening till känna i själva sakfrågan.

Anf. 66 SONJA REMBO (m):

Herr talman! Jag respekterar den uppfattningen från statsrådets sida men hoppas ändå att resultatet för psoriaternas del skall bli att de får lov att anlita förbundets anläggningar i Stockholms län på samma villkor som de får anlita annan offentligt finansierad vård. Jag tackar än en gång för svaret.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Meddelande om svar på interpellation 1985/86:172

Anf. 67 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Per Westerberg har ställt en interpellation till statsministern om beslutsunderlaget för varvspropositionen. Interpellationen har överlämnats till mig för besvarande. Interpellationen kommer på grund av arbetsbelastning inte att besvaras förrän den 26 maj kl. 12.00.

*Om planerna på ett
kiselmetallverk
i Uddevalla*

Anf. 68 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Marianne Andersson har frågat mig om jag redan nu kan säga att en etablering av ett kiselmetallverk i Uddevalla med hjälp av statliga medel ej kommer att ske.

Frågan ställs mot bakgrund av planerna på att etablera ett kiselmetallverk i Uddevalla. Uddevalla Kiselmetallverk AB, som ägs av HB Consult och Skanska, har ansökt om tillstånd enligt 136 a § byggnadslagen att nyanlägga ett kiselmetallverk vid Fröland i Uddevalla kommun. Ansökan remissbehandlas för närvarande.

Någon ansökan om lokaliseringstöd har inte inkommit till regeringen. Jag kan därför inte uttala mig om huruvida statligt stöd till investeringar i ett kiselmetallverk kommer att utgå eller ej.

Anf. 69 MARIANNE ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag vill tacka industriministern för svaret.

Det här projektet har väckt oro i området. Jag vill redogöra för de viktigaste skälen till att jag ställt frågan.

Det första skälet är energin. För att framställa ett ton kiselmetall är energiåtgången omkring 13 500 kWh. Det planerade kiselmetallverket i Uddevalla kalkylerar med en produktion av 34 000 ton per år och ett i dagens penningvärde oförändrat elpris under 15 år. Det är den goda tillgången på billig elenergi i Sverige som är skälet till etableringen. Som jag ser det är de här kalkylerna en spekulatio n i att kärnkraften inte skall avvecklas, en uppfattning som centern och socialdemokraterna tar avstånd ifrån. Trovärdigheten i energipolitiken urholkas om man satsar på så energikrävande projekt.

Det andra skälet är miljön. Västsverige är ett av Sveriges mest försurningsdrabbade områden, särskilt då Bohuslän och Dalsland. Ett kiselmetallverk i Uddevalla skulle enligt statens naturvårdsverk släppa ut omkring 700 ton svaveldioxid per år. Detta skulle allvarligt hota det arbete för att återställa miljön som pågår i området.

Det tredje skälet är marknaden. Det råder överkapacitet i världen inom det här området. Det är också relativt enkelt att ställa om produktionen till ferrokisel, men problemet är att på det området är överkapaciteten ännu större. För närvarande utnyttjar man också där ungefär 60 % av produktionskapaciteten. Om en konvertering till ferrokisel sker kommer man att konkurrera med Airco Alloys i Vargön och Ferrolegeringar i Trollhättan. I Vargön har Vänersborgs kommun satsat 75–80 miljoner på en utbyggnad av fjärrvärmesätet för att ta hand om spillvärm en. Vidare tar Holmens Bruk emot en stor del av överskottsvärmen under sommaren. Det finns alltså många tungt vägande skäl mot att statliga medel satsas på ett sådant projekt.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 70 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Berith Eriksson har frågat mig vilka åtgärder jag är beredd att vidta för att Stora Timber skall ta sitt samhällsansvar.

Bakgrunden till frågan är att ledningen för divisionen Stora Timber inom Stora Kopparbergs Bergslags AB vid styrelsesammanträde den 12 mars 1986 presenterade ett underlag till en omstrukturering av sågverksrörelsen.

Som jag redovisade i riksdagen i början av april begärde arbetstagarledamöterna i Stora Timbers och Stora Kopparbergs Bergslags AB:s styrelser tid att analysera underlaget innan styrelserna tar ställning till utredningen. Denna begäran accepterades av styrelserna. Jag har dock erfarit att styrelsen i Stora Timber i går beslutade om att inleda MBL-förhandlingar om ny struktur för sågverksrörelsen.

Jag vill därför inte närmare kommentera situationen, men jag har vid ett sammanträffande med företagsledningen i Stora bestämt markerat att regeringen utgår från att företaget, om det slutliga beslutet blir nedläggning av sågverket i Skutskär, medverkar till att ny sysselsättning tillförs Älvkarleby kommun.

Anf. 71 BERITH ERIKSSON (vpk):

Herr talman! Jag tackar industriministern för svaret.

Orsaken till att jag tagit upp denna fråga är att jag själv kommer från Skutskär och är allvarligt oroad för kommunens chans till överlevnad som självständig kommun. Jag undrar: Vilka sysselsättningar är det som industriministern här åberopar?

Den verklighet som många kommuner i likhet med Älvkarleby kommun upplever i dag är att privatkapitalet förbättrar sin ekonomi genom att rationalisera och koncentrera. Staten förbättrar sin ekonomi genom att dra in skatt från kommunerna och försämla statsbidragen. Det är som katten på råttan och råttan på repet. Repet drabbas i det här fallet dubbelt – dels genom förlorade arbetstillfällen och därmed försämlat skatteunderlag, dels genom statens utplundring. Är det inte dags för råttan att stanna upp och angripa katten så att repet har en chans att klara sig?

Jag frågar än en gång industriministern: Vilka sysselsättningar är det som industriministern åberopar?

Överläggningen var härmed avslutad.

13 § Svar på fråga 1985/86:504 om företagsetableringen i storstadsregionerna

Anf. 72 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Göran Ericsson har frågat mig om det möjligen inte är så, att nya skatter och avgifter för att begränsa tillväxten i storstadsområdena inte bara riskerar störa och radera utvecklingen i dessa områden utan också i lika

Om verksamheten vid Stora Timber

*Om företags-
etableringen i stor-
stadsregionerna*

hög grad utvecklingen i stödområdena. Herr Ericsson hänvisar i sin fråga till ett tal som jag höll i Sigtuna i söndags.

Som jag tidigare redogjort för här i kammaren – snast i en interpellationsdebatt den 1 april – pågår för närvarande ett omfattande arbete för att utveckla och förstärka regionalpolitiken på olika områden. Det gäller bl. a. frågan om hur den privata tjänstesektorns expansion skall kunna länkas av från Stockholmsregionen till stödområdena och andra sysselsättningssvaga delar av landet. Statens industriverk har regeringens uppdrag att kartlägga utvecklingen av den privata service- och tjänstesektorn och att lämna förslag om åtgärder för att få till stånd en sådan spridning ut från Stockholmsområdet. Med utgångspunkt från denna utredning – som skall vara klar i sommar – får sedan bedömas vilka eventuella förändringar som kan behövas av de regionalpolitiska medlen för att påverka förläggningen av den expansion som sker inom denna sektor.

I en sådan bedömning ingår självfallet den avvägning som herr Ericsson tar upp i sin fråga. Det är naturligtvis viktigt att medel och åtgärder utformas på ett sätt som tar till vara den kraft storstadsområdena utgör för landet samtidigt som trycket mot dessa områden dämpas och andra delar av landet får en mer positiv utveckling.

Anf. 73 GÖRAN ERICSSON (m):

Herr talman! Först vill jag tacka statsrådet för svaret på min fråga.

I Stockholm har det rått stor samstämmighet mellan moderata samlingspartiet och socialdemokratin om näringspolitiken i kommunen. Det var med helhjärtat stöd från moderata samlingspartiet som borgarrådet Persson genomförde utbyggnaden av elektronikindustrin och elektronikcentret i Kista, en idé som kommer att skapa mängder av jobb i stödområdet om detta elektronikcentrum får utvecklas. Här finns nu intresse från många multinationella företag. Deras etablering i landet kommer att ge jobb.

Nu får alla veta som vill söka etablering i Stockholmsregionen att industriministern överväger införandet av etableringshinder för att begränsa tillväxten i Stockholm. Det logiska argumentet måste då vara att företag som vill etablera sig i Kista med lika stor glädje kommer att slå ner sina bopålar i Naimakka eller någon annan glesbygd. Detta är fel.

Herr talman! I den debatt som nu förs i vår stad tycks den socialdemokratiska Stadshusledningen inta en något mindre entusiastisk ståndpunkt till den här regleringspolitiken än statsrådet. Näringslivsborgarrådet Karin Jonsson hävdar helt riktigt att Stockholm förvisso inte raggas jobben från landsorten. Hon borde kanske ha tillagt att en expansion i våra potenta regioner är bra för sysselsättningen i stödområdena. Stockholm kan vara motorn för landet i övrigt.

Stockholms stad kommer nu att satsa på ett industriellt centrum i södra Stockholm, i Skrubbaområdet. Det är viktigt dels ur försörjningssynpunkt, dels ur den synpunkten att vi vill fördela arbetsplatserna inom regionen. Jag vill fråga statsrådet: Kommer det att vara möjligt att så att säga lämna offerter till företag som vill etablera sig där? Kommer företag att få etablera sig i Skrubba utan att råka ut för en massa hinder, avgifter och skatter? De frågorna är viktiga att få svar på just i det här läget.

Anf. 74 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Som jag har sagt vid flera tillfällen, ser regeringen med oro på den ökade inflyttningen till Stockholmsregionen, där expansionen inom den privata tjänstesektorn är en viktig faktor. Det är nödvändigt att finna vägar till en bättre balans mellan Stockholmsregionen och övriga delar av landet.

En balanserad regional utveckling och ett tillvaratagande av resurserna i alla delar av landet är någonting positivt för den ekonomiska utvecklingen i landet totalt sett. Det är positivt också för Stockholms län och de människor som bor här. Jag har därför svårt att förstå herr Ericssons farhågor vad gäller en dämpning av expansionen i Stockholmsregionen och spridning av expansionen till andra delar av landet.

Anf. 75 GÖRAN ERICSSON (m):

Herr talman! Jag noterar att statsrådet inte svarar på min fråga. Han slätar över och säger att det är viktigt att lätta på trycket och sprida gracerna över hela landet.

Vår åsikt från moderata samlingspartiets sida – jag hoppas att den också är regeringens – är att vi skall försöka ge ungdomarna sysselsättning och jobb. Storstadsområdena kan vara motorn för övriga landet. Storstadsområdena kan dra till sig företagsamhet. Företag kan genom sin expansion i storstadsområdena också ge jobb på andra håll i landet.

Detta är inte någon form av nollsummespel, där det bara finns ett visst antal bitar att spela med. Vi kan, bl. a. genom att föra en vettig skattepolitik gentemot företagen, också se till att det blir en expansion.

Anf. 76 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Jag menar att det vore olyckligt för vårt land om skogslänen och glesbygden utarmades. Men det vore också olyckligt för Stockholms län med en ny inflyttningsvåg, som åter skulle ge detta län 1960-talets krav på snabb utbyggnad av service och bostäder, vilket åter skulle ge Stockholmsområdet stora växtproblem med åtföljande sociala och kulturella störningar.

Men jag vill upprepa att det också finns anledning att säga följande:

Stockholms län måste få möjligheter att ta itu med sina problem, att ge sina ungdomar arbete, bostad och utbildning, värna industrijobben, så det inte bara blir en region med administratörer, förbättra boendemiljö och bygga ut infrastrukturen och få möjlighet att ta itu med de inomregionala problemen.

Jag har, herr talman, en god förhoppning om att denna fråga skall kunna lösas så att Sverige totalt sett tjänar på en utveckling.

Det är inte fråga om, som Göran Ericsson vill göra gällande, att man skall lägga expansion i helt omöjliga områden, så att Sveriges ekonomi och industri skadas. Det finns starka stödjepunkter runt om i länen, och dem skall vi ta till vara. Jag tror, herr talman, att vi kan lösa dessa problem i fullt samförstånd när man väl får se de förslag vi skall diskutera.

Anf. 77 GÖRAN ERICSSON (m):

Herr talman! Industriministern skrämmar företag med uttalanden om avgifter och hinder. Vi behöver ingen inflyttning i Stockholm. Vi kan klara en expansion i Stockholms län med den ungdom och med de arbetslösa vi i dag har. Det finns kapacitet.

Prot. 1985/86:126
24 april 1986

*Om åtgärder mot
minskad sysselsättning
vid Ericssons företag
i Blekinge*

Jag menar – och jag tror att industriministern och jag är överens – att en rimlig kapacitetsökning, som trots allt pågår, kan förse också omgivningen och skogslänen med produktion. De företag som är här kan sprida sina gracer ut över landet om de går bra. Men då skall det inte finnas hinder eller straffskatter lagda på dem.

Överläggningen var härmed avslutad.

14 § Svar på fråga 1985/86:464 om åtgärder mot minskad sysselsättning vid Ericssons företag i Blekinge

Anf. 78 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Bertil Måbrink har frågat industriministern vilka åtgärder regeringen avser att vidta för att förhindra Ericssons planer på avskedande och införande av korttidsvecka.

Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Under hösten 1985 meddelade Ericsson Information Systems att antalet anställda skulle minska med ca 2 000 personer vid svenska och utländska anläggningar.

Regeringen tog tidigt kontakt med Ericssonkoncernen för att bilda sig en uppfattning om hur de aviserade personalminskningarna skulle kunna undvikas.

I januari i år träffades en överenskommelse mellan regeringen och Ericssonkoncernen som ledde till att Ericsson tog beslut om investeringar utanför det ordinarie investeringsprogrammet. Investeringarna beräknas leda till sysselsättning motsvarande 300 arbetstillfällen, varav 225 i Blekinge. Av dessa beräknas 150 tillfalla Karlskrona/Vedeby och 75 Ronneby. Genom överenskommelsen har alltså Blekinge tillförsäkrats 225 fler arbetstillfällen än vad som annars skulle ha blivit fallet. Uppsägningsvarslet skulle, om överenskommelsen inte träffats, omfatta betydligt fler än de nu varslade 270 anställda.

Eftersom MBL-förhandlingarna om uppsägningarna inte avslutats är det för tidigt att i dag exakt säga hur många personer som måste lämna sina anställningar. Jag vill i det här sammanhanget nämna att länsarbetsnämnden erbjudit Ericsson omfattande utbildningsinsatser om företaget återtar varslet om uppsägning.

Jag utgår från att ett företag som Ericsson visar ett stort socialt ansvar för sina anställda i länet.

Anf. 79 BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Jag tackar arbetsmarknadsministern för svaret. Vi vet ju hur prekär situationen på arbetsmarknaden är i Blekinge. Det finns en stor kö av arbetslösa och det görs industrinedläggningar både på den privata sidan och när det gäller statlig verksamhet, som minskar.

Man behöver ju inte gå på händer och fötter för att Ericsson gjort detta investeringsprogram som gav 225 jobb i Blekinge. Den överenskommelse härom som Anna-Greta Leijon nu återoppar träffades i januari.

Faktum är dock att det är 270 personer som är varslade vid Ericssons industrier i Blekinge. Dessutom är 600 arbetare varslade om korttidsvecka. Det är det faktiska förhållandet. Visserligen pågår MBL-förhandlingar, men vi vet hur litet MBL-förhandlingar egentligen är värda och hur litet facket har att sätta emot företaget.

Vad som behövs i Blekinge är för det första självfallet att Ericssons återtar sina varsel. Det har företaget råd till. Det måste också ta ett samhälleligt ansvar och inte bara se till ständigt ökade vinster samtidigt som man ställer allt fler människor i arbetslöshetsköer.

För det andra måste det till statliga insatser, och vi har föreslagit en rad sådana. Man kan gå vidare med förädlingen inom fiskeindustrin, elektrifiera järnvägen Karlskrona–Kristianstad, fortsätta tillverkningen av vindkraftverk i Karlskrona och satsa på utbildning genom att förlägga en högskolefilial till Blekinge. Det är mycket viktiga åtgärder som samhället måste ta ansvaret för.

Jag vill till slut fråga Anna-Greta Leijon om hon verkligen tror att Ericssons över huvud taget tar något socialt ansvar. Har företaget någonsin gjort det?

Överläggningen var härmed avslutad.

15 § Svar på fråga 1985/86:493 om omhändertagandet av utlänningars returbiljetter

Anf. 80 Statsrådet ANITA GRADIN:

Herr talman! Kenth Skårvik har frågat om erfarenheterna av polisens rätt att omhänderta utlänningars returbiljetter.

Kenth Skårviks fråga är ställd mot bakgrund av den ändring i utlänningslagen som riksdagen beslutade om förra året och som bl. a. innebär att polisen i vissa fall får omhänderta en utlännings biljett för resa från Sverige. Polisens nya befogenhet har gällt sedan den 1 juli 1985. Ett liknande system finns också i Nederländerna och Schweiz.

Syftet med de nya reglerna är att i viss utsträckning säkerställa den sedan länge gällande skyldigheten för en utlänning att själv stå för kostnaden för sin resa från Sverige om han eller hon avvisas eller utvisas. Om detta syfte uppnåtts och om vilka eventuellt andra effekter de nya reglerna fört med sig är det ännu för tidigt att bilda sig någon säker uppfattning.

Från rikspolisstyrelsen har jag fått upplysning om att polisen i Stockholm, Göteborg, Malmö, Uppsala och Trelleborg omhändertagit returbiljetter i omkring 100 fall. Under samma tid har ca 10 000 asylsökande utlänningar anlant till Sverige. Det har ännu såvitt jag fått veta inte förekommit att beslut om omhändertagande av biljett överklagats.

De erfarenheter som man får av de nya reglernas tillämpning kommer jag att fortlöpande hålla mig noga underrättad om.

Prot. 1985/86:126
24 april 1986

*Om ifrågasatt avgifts-
beläggning av musi-
kaliska verk som fram-
förs under gudstjänst*

Anf. 81 KENTH SKÅRVIK (fp):

Herr talman! Jag tackar invandrarministern för svaret. Jag förstår att det är svårt att ge ett klart besked efter så kort tid som det här gäller, men jag hoppas att invandrarministern kommer tillbaka senare med ytterligare besked i denna fråga. Jag vill också begagna tillfället att be invandrarministern om ursäkt för att jag i januari uteblev vid besvarandet av en tidigare fråga. Detta berodde på ett missförstånd, som vi redan har klarat ut.

När frågan om omhändertagande av asylsökandes returbiljett behandlades här i riksdagen var folkpartiet det enda parti som tog avstånd från förslaget härom. Vi reserverade oss mot beslutet av två speciella skäl. Vi ansåg för det första att det var fråga om ett ingrepp i den asylsökandes personliga rättigheter, vilket vi fortfarande anser. För det andra fanns det inga beräkningar av vilka administrativa kostnader beslutet skulle komma att medföra.

Det finns också en annan orsak att uppmärksamma frågan. I dessa dagar bereds en proposition där det framförs förslag om omhändertagande av flyktingars pass samt om registrering av deras fingeravtryck. Vad blir nästa steg? Jag känner oro för framtiden.

Eftersom det nu har förlöpt viss tid sedan beslutet angående returbiljetterna fattades, ansåg vi det berättigat att efterhöra hur det hela har utfallit, speciellt vad gäller kostnadssidan. Jag är glad över uppgiften i svaret att så få fall som 100 hittills varit aktuella. Kan invandrarministern möjligtvis ge mig ett svar på frågan om detta beror på att returbiljetter inte funnits eller om det förelegat andra skäl till att man inte omhändertagit flyktingars returbiljetter?

Överläggningen var härmed avslutad.

16 § Svar på fråga 1985/86:456 om ifrågasatt avgiftsbeläggning av musikaliska verk som framförs under gudstjänst

Anf. 82 Justitieminister STEN WICKBOM:

Herr talman! Filip Fridolfsson har frågat statsrådet Göransson om han är beredd att verka för att hittillsvarande möjligheter att framföra musikaliska verk i samband med gudstjänster inte inskränks genom avgiftsbeläggning.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Enligt upphovsrättslagen har bl. a. författare och kompositörer en rätt att bestämma över sina verk, t. ex. när det gäller offentligt framförande. Bestämmanderätten kan tillämpas så att de kräver ersättning för att verken skall få framföras offentligt. Men det finns också vissa i lagen angivna inskränkningar i denna rätt. Just när det gäller offentliga framföranden av utgivna verk vid gudstjänster finns det en sådan inskränkning. Den innebär att verken får framföras fritt, dvs. utan tillstånd och utan ersättning.

Denna bestämmelse har funnits med i upphovsrättslagen sedan dess tillkomst år 1960. Det finns för närvarande inte några planer på att ändra den.

Anf. 83 FILIP FRIDOLFSSON (m):

Herr talman! Jag tackar justitieministern för svaret.

I min frågas motivtext har jag framhållit att församlingar ofta spelar in sina gudstjänster på band. Dessa band, som tar upp en hel gudstjänst med predikan, sång och musik, förmedlas till framför allt gamla och sjuka som inte har möjlighet att närvara vid gudstjänsten. Nu redogjorde justitieministern för de regler som gäller vid framförande av utgivna verk vid gudstjänster. Min fråga avsåg bandinspelningar i samband med gudstjänster. Den frågan har jag inte fått svar på. Justitieministern hänvisade i svaret till upphovsrättslagen. Att STIM nu begär ersättning för inspelning av gudstjänster kommer att få orimliga konsekvenser.

Jag är inte jurist, herr talman, men jag undrar om inte STIM här gör ett fel genom att företa en uttaxering på församlingars inspelningar vid gudstjänster. Upphovsrättslagen har ju en undantagsregel, som går ut på att det är tillåtet att framställa exemplar, som det heter, "för enskilt bruk". Kan man inte säga, herr justitieminister, att gudstjänster som spelas in på band och som sedan delas ut till avsidestagna människor faller under undantagsregeln? Vi kan kanske lösa den här frågan, som följs med väldigt stort intresse av framför allt Sveriges frikyrkofolk, i dag genom att justitieministern deklarerar att upphovsrättslagens undantagsregel just gäller för dessa inspelningar. Tänk vad justitieministern skulle bli populär bland Sveriges frikyrkofolk, om de fick ett klart besked att undantagsregeln gäller på det här området!

Anf. 84 Justitieminister STEN WICKBOM:

Herr talman! Jag svarade på det jag uppfattade att frågan gällde, nämligen framförande utan föregående inspelning. Är det fråga om inspelning, då är verket inte fritt. Då har man möjlighet enligt upphovsrättslagen att ta ut en avgift, förutsatt att det är inspelning som spelas upp offentligt. Var gränsen där går kan vara tveksamt i olika fall. Det skall jag inte utveckla närmare här. Däremot kan jag säga att upphovsrättsutredningen arbetar med denna lagstiftning. Det kan bli aktuellt för den utredningen att överväga om inspelningar i varje fall för vissa grupper skall kunna spelas upp fritt.

Anf. 85 FILIP FRIDOLFSSON (m):

Herr talman! Jag beklagar att frågan missuppfattades i departementet. Jag är ointresserad av rätten att framföra utgivna verk vid gudstjänst. Det intressanta, och det massmedia och tidningarna har skrivit om, det är att STIM vill få betalt för den bandinspelning som sker vid dessa gudstjänster.

Jag förstår att justitieministern inte här – på rak arm – kan ge besked om undantagsregeln, men jag kan väl precisera frågan så här: Skulle justitieministern kunna tänka sig att ändra upphovsrättslagen så att det klart framgår att undantag görs på det speciella område som vi här har diskuterat?

Överläggningen var härmed avslutad.

*Om markägares ansvar
för brunnar*

Anf. 86 Justitieminister STEN WICKBOM:

Herr talman! Margareta Persson har frågat mig om regeringen kommer att lägga fram förslag till ändring av lagstiftningen så att markägare får ansvar för att brunnar förses med säkerhetsanordningar.

I 5 § andra stycket allmänna ordningsstadgan (1956:617) föreskrivs att det vid brunnar skall vidtas sådana skyddsanordningar som med hänsyn till platsens belägenhet och övriga omständigheter kan anses påkallade. Det finns även föreskrifter i byggnadsstadgan (1959:612) och regler utfärdade av statens planverk.

Ordningsstadgeutredningen har i sitt slutbetänkande (SOU 1985:24) Ordningslag behandlat frågan om skyddsåtgärder vid brunnar. En utgångspunkt för utredningens överväganden har varit att en reglering i lag om säkerhetsanordningar vid brunnar bör tydligare än den nuvarande regleringen ange att sådana åtgärder skall vidtas som behövs för att hindra att barn kommer till skada. Utredningens förslag innebär bl. a. att ägaren till en brunn eller den som trätt i ägarens ställe ansvarar för att säkerhetsåtgärder vidtas.

Den omfattande remissbehandlingen av utredningens betänkande, som tar upp en lång rad olika frågor, har nyligen avslutats. Arbetet med ett regeringsförslag påbörjas nu. Jag kan försäkra Margareta Persson att vi i det arbetet kommer att göra allt vad vi kan för att minska riskerna för sådana tragiska olyckor som hon berör.

Anf. 87 MARGARETA PERSSON (s):

Herr talman! Jag tackar för svaret.

Jag har ställt min fråga mot den allvarliga bakgrunden att för en månad sedan en fullständigt onödigt dödsolycka återigen inträffade. En pojke ramlade ner i en brunn i närheten av ett tätbebyggt område. Denna brunn saknade lock.

Nästan varje år dör barn på det här sättet – fullständigt i onödan. På vissa håll är det en sport bland barnen att klättra ner i gatubrunnar för att se om man kan hålla i sig och se hur långt ner man vågar sig. I mitt eget bostadsområde har jag t. ex. på vägen från mitt hem till tunnelbanan av mina barn blivit uppmärksam på tre sådana brunnar som barn brukar leka i. Existerande lag verkar uppenbarligen inte fungera.

Barnmiljörådet, som är en statlig myndighet som skall tillse barns säkerhet, har i flera år krävt att en bättre lagstiftning kommer till stånd. Senast krävdes detta när ordningsstadgeutredningens betänkande var på remiss. Inte heller i det utredningsförslaget fanns det absoluta krav på fastighetsägarna att tillse att brunnarna skall ha ordentliga lock. Nu har barnmiljörådet gått ut till alla kommuner och bett dem att se över förhållandena, eftersom man upplever att lagen är otillräcklig.

Det är inga nya produkter som behöver skapas. Allt som behövs finns redan på marknaden. Kostnaderna är försumbara. Men barns liv är inte försumbara.

Det har nu gått år efter år, och i stort sett varje år har olyckor hänt.

Jag tolkar statsrådets svar som att en förbättring av lagstiftningen är på väg.

Prot. 1985/86:126
24 april 1986

Överläggningen var härmed avslutad.

*Om insamling av
vapen för vilka
licens saknas*

18 § Svar på fråga 1985/86:494 om insamling av vapen för vilka licens saknas

Anf. 88 Justitieminister STEN WICKBOM:

Herr talman! Oskar Lindkvist har frågat mig om regeringen avser att vidta åtgärder så att vapen m. m. för vilka licens saknas kan samlas in t. ex. genom någon form av "vapenamnesti".

I sin fråga hänvisar Oskar Lindkvist till en aktion som genomfördes i Danmark under januari och februari i år. Personer som utan tillstånd innehade vapen eller ammunition kunde då utan att riskera straff lämna in sina vapen till bl. a. polismyndigheterna.

Ett syfte med den danska aktionen var att samla in vapen från ockupationstiden och motståndsrörelsens verksamhet. Jag har från det danska justitieministeriet inhämtat att det nästan uteslutande var sådana vapen som lämnades in under aktionen.

I Sverige är förhållandena annorlunda. En allmän amnesti ter sig också i viss mån främmande för svenska rättstraditioner.

Jag vill emellertid framhålla att jag ser mycket allvarligt på den ökade våldsbrottligheten och på illegala innehav av vapen. Jag är också beredd att vidta alla lämpliga åtgärder för att begränsa antalet sådana vapen. Ändringar i vapenlagstiftningen förbereds i regeringskansliet, med sikte på *en* proposition om någon vecka och *en* i höst. Även om jag preliminärt hyser viss tvekan, kommer jag i det senare sammanhanget att överväga den av Oskar Lindkvist väckta frågan närmare.

Anf. 89 OSKAR LINDKVIST (s):

Herr talman! Jag tackar för svaret. Det är just händelserna i Danmark som föranlett att jag ställt denna fråga till justitieministern. I Danmark har det vid ett par tillfällen förekommit att innehavare av illegala vapen fått lämna in dessa till polisen utan att rättsliga åtgärder vidtagits.

Den senaste inlämningen genomfördes i år. Under sex veckor fick innehavare av illegala vapen amnesti, i den bemärkelsen att de utan efterräkningar fick lämna in dessa vapen till polisen. Resultatet blev enormt. Omkring 10 000 vapen samt 10 ton sprängämnen och ammunition lämnades in. De danska myndigheterna startade helt enkelt en kampanj. Man anade och t. o. m. visste att det fanns olagliga skjutvapen i omlopp. Den danske justitieministern talade också om en kampanjsuccé. Framgången verkade vara total.

Några exakta uppgifter om det totala vapeninnehavet i Sverige lär inte finnas. Jag har sett en uppgift från rikspolisstyrelsen där man uppskattar antalet vapen med licens till ungefär två miljoner, med ungefär en miljon svenskar som licenshavare. Hur många vapen kan det då finnas som inte är

licensierade? Den frågan har stort intresse. Jag tror att det finns många likheter med de förhållanden som råder i Danmark, dvs. att det finns ett antal vapen i omlopp som det är av stort värde för statsmakterna att få dra in.

Jag noterar nu att justitieministern trots tveksamhet är beredd att senare pröva den väckta frågan. Då får jag avvakta och hoppas att den svenske justitieministern kommer till samma kloka resultat som den danske justitieministern.

Överläggningen var härmed avslutad.

19 § Svar på fråga 1985/86:499 om åtgärder för att hävda den nya sexualbrottslagens intentioner

Anf. 90 Justitieminister STEN WICKBOM:

Herr talman! Inga Lantz har frågat mig vilka åtgärder jag är beredd att vidta för att hävda den nya sexualbrottslagstiftningens intentioner. Frågan har föranletts av ett uppmärksammat fall i Sydsverige: två män frikändes från anklagelsen att ha våldtagit en ung flicka. Inga Lantz anser att domen strider mot uttalanden som gjordes i samband med att lagstiftningen om sexualbrott ändrades år 1984.

Sexuella övergrepp väcker alltid berättigad harm och avsky. Ett syfte med de ändringar som gjordes för snart två år sedan var att komma bort från den förlegade kvinnosyn som avspeglat sig i de tidigare bestämmelserna om sexualbrotten och att anpassa lagstiftningen till moderna värderingar. I lagstiftningsärendet uttalades klart hur lagstiftaren såg på olika frågor. Bl. a. sades att kvinnans nej till sexuellt umgänge i varje situation ovillkorligen skulle respekteras. Ett nej är alltid ett nej.

Såvitt jag förstår är Inga Lantz och jag helt ense om den grundsyn som numera präglar lagstiftningen om sexualbrott. Den har också klart kommit till uttryck i lagstiftningen.

Vi har emellertid självständiga domstolar här i landet. Enligt grundlagen skall varken justitieministern, regeringen eller riksdagen bestämma hur en domstol skall döma i ett enskilt fall och inte heller uttala sig om domen. Detta är en viktig princip som vi skall slå vakt om. Denna princip innebär också att jag inte skall göra några uttalanden i lagtillämpningsfrågor utöver dem som gjorts i förarbetena i det aktuella lagstiftningsärendet.

Anf. 91 INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Jag skall be att få tacka för svaret.

Nyligen friade alltså Malmö tingsrätt två män som hade åtalats för våldtäkt på en sextonårig flicka.

Anledningen till frikännandet var att männen ansågs sakna uppsåt. Enligt domskälen hade de låtit sig bedras av att flickan hade varit utmanande klädd och ute sent om natten. Hennes motstånd hade männen uppfattat som "klädsamt".

För några år sedan beslutade riksdagen om en ny sexualbrottslag. En av de bärande tankarna bakom denna lag var, och är, att kvinnans beteende före

övergreppet inte skall få spela någon roll för den juridiska bedömningen. Lagen har också skärpts genom att det numera är kvinnans egen uppfattning om huruvida hon har blivit tvingad eller frivilligt gått med på ett samlag som skall vara avgörande.

Den frikännande domen innebär att samhället anser att en kvinnas nej eller motstånd inte räcker för att hon skall ha lagens stöd när hon vill freda sin integritet.

Den friande domen strider mot våldtäktslagens intentioner och visar prov på ett nytt sätt att kringgå lagen. Ett annat exempel på kringgående var Piteåfallet. Domen är ett rättsövergrepp och ett exempel på en ålderdomlig och patriarkalisk kvinnosyn.

Kvinnor har i dag inte lagens och därmed samhällets stöd mot sexuella övergrepp.

Justitieministern säger nu att han ingenting kan göra. Läser man domen, ser man att lagen inte har följts. Något måste därför göras. Skulle man inte kunna ge klarare tillämpningsföreskrifter eller information om vad lagen faktiskt säger? Lagen kanske inte behöver ändras, men tillämpningen av den måste alldeles uppenbart ändras. Kan man inte skriva in förarbetena i lagen, om nu nämndemännen inte kan läsa ut lagens intentioner i den nuvarande lagstiftningen?

Något måste göras! Så här kan det inte fortsätta. Det har varit flera övergrepp i samband med tillämpningen av denna lagstiftning, som inte skyddar kvinnor så som den borde göra och som vi hade för avsikt att den skulle göra när vi beslutade om den.

Överläggningen var härmed avslutad.

20 § Svar på fråga 1985/86:502 om sjukpenningberäkningen

Anf. 92 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Gullan Lindblad har frågat mig om jag är beredd att ta initiativ till sådan ändring av sjukpenningberäkningen, att alla försäkrade får en tillfredsställande sjukpenningförsäkring.

Som Gullan Lindblad så riktigt påpekar har en arbetsgrupp tillsatts som skall göra en översyn av reglerna för ersättning från sjukförsäkringen vid korttidssjukdom och vid föräldraledighet för vård av sjukt barn.

Arbetsgruppen skall redovisa ett förslag som ger en rättvis ersättning, 90 % av den sjukpenninggrundande inkomsten, även vid korta sjukfall och vid frånvaro från arbetet med tillfällig föräldrapenning.

Förslaget bör bygga på en modell där sjukpenningen utges för de timmar den försäkrade avstått från förvärsarbete på grund av sjukdom. Det nya systemet bör omfatta de första 14 dagarna av en sjukperiod för att det eftersträvade syftet skall uppnås. För tid efter 14 dagar bör det nuvarande systemet för ersättning från sjukförsäkringen gälla.

Arbetsgruppens förslag skall remissbehandlas inför det vidare beredningsarbetet inom regeringskansliet. Målsättningen är att det nya ersättningssystemet skall börja gälla fr. o. m. den 1 juli 1987.

Anf. 93 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret, men jag hade nog hoppats på ett något utförligare svar.

Frågan om sjukpenningen vid korttidsfrånvaro, särskilt när det gäller deltidsarbetande och skiftarbetare, har varit en segdragen historia i Sveriges riksdag. Jag har läst gamla betänkanden och då konstaterat att den har varit aktuell åtminstone sedan 1975. I en offentlig utredning, SOU 1981:22, behandlades frågan ingående. Nu är det på tiden att något händer. Jag hälsar naturligtvis med mycket stor glädje att den nämnda arbetsgruppen har tillsatts.

Det är intressant att notera att socialförsäkringsutskottet den 8 april justerade ett betänkande, som ännu inte har behandlats av riksdagen, om bidrag till sjukförsäkringen m. m. I betänkandet finns det reservationer från moderata samlingspartiet, centern och vänsterpartiet kommunisterna. Vi har där uttalat oss för en snar lösning av frågan om kompensationsnivån i sjukpenningförsäkringen för bl. a. säsongs-, skift- och deltidsarbetande. Den 11 april kom så socialministerns pressmeddelande, och nu lär en snabb lösning av problemet, åtminstone delvis, vara på väg. Vi kan konstatera att den ena handen kanske inte riktigt vet vad den andra gör. Detta är ju också resultatet av ett beställningsarbete från LO och SAF.

Hur som helst är det bra att någonting sker. Men det är otillfredsställande att vi inte kan lösa frågan om sjukpenning även för skiftarbetande, deltidsarbetande och säsongsarbetande m. fl. Jag vill fråga socialministern om det inte är möjligt att tillsätta ytterligare en utredning som också tar upp dessa gruppers problem rörande sjukförsäkringen. Vi avvaktar det svaret med stort intresse, för här finns en djup orättvisa.

Anf. 94 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Låt mig först säga att jag är mycket glad över detta beställningsarbete som gör det möjligt för LO-grupper att få sjukförmåner som är likvärdiga med de förmåner som tjänstemannagrupperna har. Även vi på departementet är uppmärksamma på det problem som Gullan Lindblad tar upp, men det är mycket svårt att hitta en modell för en speciallösning för de här grupperna som inte leder till svårhanterliga tillämpningsproblem. Problemet är alltså föremål för uppmärksamhet i departementet, men det är svårt att hitta en lösning på den här frågan.

Anf. 95 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Det här problemet har varit föremål för uppmärksamhet från departementets sida i över tio år nu. Jag tycker att vi tillsammans borde ha kunnat hitta något system med en tillfredsställande sjukförsäkring för just skiftarbetare, säsongsarbetare och övriga människor med en oregelbunden arbetstid.

Jag har fått uppgifter från min egen kassa som visar hur snett det kan slå – det kan röra sig om en kompensationsnivå från 25,5 % upp till över 80 %. Det är ju faktiskt inte ett rättvist sjukförsäkringssystem.

Jag tycker i alla fall att socialministerns svar andas ett visst tillmötesgående. Jag hoppas verkligen att vi kan förvänta oss en lösning i vidare

bemärkelse än vad gäller just korttidssjukfrånvaron, även om det är bra att vi når en liten bit på väg. Jag hoppas också att det kommer ett resultat relativt snabbt.

Prot. 1985/86:126
24 april 1986

Totalförsvaret

Överläggningen var härmed avslutad.

21 § Totalförsvaret (forts. från s. 46)

Fortsattes överläggningen om försvarsutskottets betänkande 1985/86:8.

Anf. 96 OLLE AULIN (m):

Herr talman! Sedan frågestunden och ishockeymatchen är avklarade finns det anledning att återgå till att diskutera försvarsproblem. Jag skall beröra de civila delarna av totalförsvaret.

I fråga om totalförsvarets civila delar föreligger inom utskottet enighet om huvuddragen av de förslag som föreläggs riksdagen. För de civila delarna av totalförsvaret pågår nu en omstrukturering som innebär dels att civil ledning och samordning åläggs en delvis ny myndighet, överstyrelsen för civil beredskap, dels att civilförsvaret och fredsräddningstjänst integreras på central nivå till en ny myndighet, statens räddningsverk. De nya myndigheterna påbörjar sin verksamhet den 1 juli i år.

På lokal nivå övertar kommunerna den 1 januari 1987, dvs. om knappt ett år, ansvaret för ledningen av civilförsvarsverksamheten.

Försvarskommittén har också att behandla ett antal frågor som berör totalförsvarets civila delar. Det finns därför skäl att avvakta och se hur den nya organisationen kommer att verka, innan några mer omfattande förslag till förändringar för detta område läggs.

På några punkter kan vi moderater emellertid inte dela regeringens förslag i propositionen.

I motion Fö202 har vi moderater yrkat att anslaget till Sveriges civilförsvarsförbund för försök med rekrytering och övning av hemskyddsombud bör räknas upp med 1 milj. kr. Hemskyddet skall vara en lokalt förankrad resurs för hela totalförsvaret. Genom en bred frivillig förankring hos allmänheten skapas en positiv inställning till totalförsvarets olika funktioner och ges möjligheter till en omfattande information. Sveriges civilförsvarsförbund har ansvaret för rekrytering och övning av de frivilligt engagerade. Det är viktigt att slå vakt om det engagemang som nu växer upp för den nya uppgiften. Utskottets majoritet har tagit fasta på detta och tillstyrker motionen, dock inte genom att tillföra nya medel utan genom en omfördelning av de medel för civilförsvarsverksamhet som redan är in-tecknade och hårt pressade. Vi moderater anser att anslagen är så hårt pressade att det är nödvändigt med "nya friska pengar". Därför, herr talman, yrkar jag bifall till reservation 7.

För tredje året i rad återkommer vi moderater med krav på att andningskydd för allmänheten skall anskaffas enligt det beslut som partierna i försvarsbeslutet 1982 var eniga om, dvs. att anskaffningen skulle fullföljas inom en tioårsperiod. Enligt budgetpropositionen sker en fördröjning med två år. Det finner vi inte tillfredsställande. För närvarande är läget det att

knappt 65 % av den vuxna befolkningen har tillgång till andningskydd. För barn mellan två och fem år finns endast en mycket begränsad tillgång på skyddsjackor och andningskydd, och skyddsutrustning för de allra minsta barnen, de s. k. skyddsväskorna, har helt nyligen börjat produceras. Detta läge är otillfredsställande. Jag yrkar därför bifall till reservation 9.

Civilförsvaret måste kunna träda i verksamhet mycket tidigt – vid ett krigsutbrott kanske innan den militära mobiliseringen är genomförd. Därför måste organisationen vara väl tillgodosedd med kvalificerad, välutbildad och välutrustad personal.

Detta gäller alldeles särskilt de viktiga enheterna, de s. k. A-enheterna. I likhet med vad civilförsvarsstyrelsen tidigare har framhållit bör dessa enheter därför övas vart tredje år i stället för som nu vart fjärde. Jag yrkar bifall till reservation 10.

Herr talman! I flera olika motioner har påpekats behovet av åtgärder för att komma till rätta med den ökade sårbarheten i samhället. Kommunalt teknisk försörjning med el, vatten, värme och avlopp m. m. kan komma att utsättas för allvarliga störningar i händelse av krig. Redan fredsförsörjningen kan drabbas vid oväder eller olyckor av skilda slag.

I utskottet har redovisats de olika utredningar och kartläggningar som pågår för att ligga till grund för beslut om åtgärder. Vi vill understryka att konkreta åtgärder snarast måste komma till stånd. Ansvar för olika beredskapsåtgärder, inte minst ekonomiskt ansvar, måste klarläggas på ett bättre sätt än vad nu är fallet.

Vi förutsätter att så kommer att ske och har inga andra yrkanden på denna punkt än om bifall till utskottets förslag.

Herr talman! Efter att ha lyssnat på den tidigare debatten om det militära försvarets utformning inför försvarsbeslutet 1987 är det nödvändigt för mig att få göra en reflexion. Jag kom att tänka på den danske ölutköraren, kusken som hade lunchpaus. Naturligtvis skulle också hästen ha något att äta, så kusken tog fram havretornistern och började kränga den på huvudet på hästen. Det tog sin tid, för hästen vrenskades. En gumma som tittade på sade något förvånad: "Men man, inte kan du få ner den stora hästen i den lilla påsen!"

Det är ungefär den tanken man får när man hör t. ex. Kerstin Ekman läsa upp önskelistan inför försvarsbeslutet 1987. Det räcker inte med att presentera en önskelista inför det försvarsbeslutet – man måste ställa de medel till förfogande som krävs för att försvaret skall kunna lösa de uppgifter som det ställs inför och som vi politiker ställer på försvaret. Inför försvarsbeslutet 1987 får vi så småningom besked om vad det är som är fagert tal och vad det är som är för försvaret positivt handlande.

Anf. 97 HANS LINDBLAD (fp):

Herr talman! Flera talare har berört den ökade strategiska betydelsen av det nordiska området. Till det bör läggas att den militärtekniska utvecklingen också förändrar hotbilden och gör den allvarligare. Det är framför allt ökade flygräckvidder som gör att lufterhotet nu är väsentligt svårare än för några år sedan. Data- och teletekniken utvecklas snabbt och har betydelse för underrättelse, spaning och stridsledning. Detta tillsammans gör att riskerna för överraskande anfall blir större.

Totalförsvaret borde mot den bakgrunden som nyckelord ha kreativitet och flexibilitet. Man måste snabbt kunna anpassa sig till förändringar i hotet men också till förändringar i det svenska samhället. Men tyvärr har totalförsvaret stora trögheter både på civil och på militär sida.

Herr talman! Det har funnits ögonblick då jag har uppfattat att det största hotet mot totalförsvaret inte kommer från omvärlden utan från Landstingsförbundet. Tyvärr måste sjukvården fortfarande sägas vara den svagaste länken i totalförsvaret. De åtgärder som beslutades 1982 har inte vidtagits på det sätt och i den takt som riksdagen utgick från.

Telekommunikationerna är alldeles för sårbara och det är helt oacceptabelt i ett samhälle som blir alltmer beroende av sådan överföring av data och information.

Olle Aulin berörde ledning och samordning. Här är det viktigt att förstärka. Det är bra att vi nu får en central myndighet, ÖCB, som kan börja arbeta om två månader. Jag tror också att det är mycket positivt att ledningen på lokal nivå nu klart läggs på kommunerna, som får ett uttalat ansvar. – Det är två väsentliga förstärkningar.

Jag tror också att det är angeläget att förstärka CB-funktionen i verkligheten. På papperet är den stark, men i verkligheten behöver den också förstärkas, så att vi får en bättre samordning på den nivån.

Jag har uppfattat det som en plump i protokollet att riksdagen inte har gett kommunerna ansvaret för mobilisering av civilförsvaret på lokal nivå utan att den uppgiften fortfarande ligger kvar på länsstyrelserna. Över huvud taget måste vi delegera ansvaret till dem som står nära verkligheten. Inom det ekonomiska försvaret finns en klar sådan inriktning. De nya idéer och den realism som utmärker förändringsarbetet på det ekonomiska försvarets område är det mest positiva inom svenskt totalförsvaret under senare år.

Man skulle önska att också civilförsvaret fick motsvarande nytänkande. Civilförsvaret är i dag knappast användbart direkt efter mobilisering.

Folkpartiet har i många år argumenterat för ett förnygrat civilförsvaret med bättre utbildning både för män och för kvinnor. I dag har vi på flera enheter ingen utbildning alls eller bara enstaka dagar. Jag kan jämföra det med Danmark, där man anser att sex månaders utbildning behövs för att man skall få ett civilförsvaret med förmåga att ingripa i mycket svåra miljöer med exempelvis brand eller kvarliggande bomber efter ett flyganfall.

Vi måste också mer medvetet satsa på att öka skyddet för människor, i första hand i de delar av landet där hotet kan betecknas som särskilt stort. Detta är verkligen ett ämnesområde där vi skulle kunna ge utrymme för kreativitet och nytänkande. Liksom tidigare har folkpartiet också nu en reservation, där vi kritiserar nuvarande tröga system för planering av skyddsrumshbyggandet.

En av de allra viktigaste frågorna inom totalförsvaret är personalförsörjningen, dvs. möjligheten att nyttja landets samlade kompetens och kunskap på bästa sätt i en svår situation. I dag har militärt försvar fortfarande alltför stark dominans när det gäller fördelningen av kvalificerad personal. Inte ens SJ:s lokförare är fredade från att kallas in till militära förband trots att kommunikationer spelar mycket stor roll vid ett överraskande angrepp. Och den gamla kompetenskonflikten mellan militär och civil sjukvård är inte löst när det gäller personalfördelningen.

Över huvud taget måste vi finna sådana former att den enskilde planeras in för användning i just den funktion där hans eller hennes utbildning eller kapacitet tas bäst till vara. Det är mot den bakgrunden man skall se folkpartiets förslag till en totalförsvarsplikt. Könsgränser och åldersgränser är nu mycket konstlade, och det gör att man får ett överskott på ung personal i vissa delar, framför allt i det militära försvaret, under det att andra delar har motsvarande brister.

I Sverige har vi aldrig någonsin provat civilförsvaret i stor skala, och det finns i dag inga lagar som möjliggör att man på ett realistiskt sätt testar beredskapen inom andra delar av det civila samhället.

Går vi över till militärt försvar är erfarenheterna, såvitt jag kan se, att det fungerar sämre ju större enheter som övas. Det beror på att vi så litet har övat stora enheter. En stor övning i Bergslagen för något år sedan visade att enskilda soldater, plutoner och kompanier agerade väl trots mycket sträng kyla. Men bataljoner, brigader och fördelningar fungerade betydligt sämre. I dagens svenska försvar är det inte de enskilda soldaterna utan det yrkesanställda befälet som uppvisar de största bristerna. Och bristerna kan sägas bli större ju högre upp i hierarkin man kommer. Man kan uttrycka det så att för den anställda personalen är det fredsfunktionen som har fått för mycket uppmärksamhet, medan krigsuppgifterna inte har ägnats rimligt intresse.

För en tid sedan framförde Sveriges nuvarande arméchef hård kritik mot tankar från folkpartiet om att stärka kvaliteten i arméorganisationen och minska en del enheter med som vi bedömer det alltför svag utrustning med tanke på den moderna hotbilden.

Detta att högsta arméledningen ser det som en del av sin yrkesroll att rikta kritik mot liberaler är i och för sig inget nytt. Så var det i attackerna mot Karl Staaff i början av 1910-talet, så var det i mitten av 1920-talet när den dåvarande generalstaben i kompanjonskap med den politiska högern gick emot liberala tankar om bättre balans mellan kvalitet och numerär, och så var det i början av 1970-talet när Sven Wedén på samma sätt pläderade för mer kvalitet i markstridsförbanden.

Det är ingen konst att peka på brister, också stora sådana, i dagens svenska försvar. Vår förmåga att anpassa organisation, utbildning och utrustning till hotbildens förändring är inte tillräcklig. Den närmast totala bristen på splitterskydd för svenska soldater är ett exempel, den alltför svaga sjuktransportorganisationen ett annat.

En del brister är medvetna i den meningen att statsmakterna t. ex. har fattat beslut om att ställa in repövningar eller att inte anskaffa viss materiel. Beslutet 1972 om att avskaffa den fartygsbundna ubåtsjakten var ett sådant exempel.

Men vi har också brister som kan sägas vara omedvetna, främst sådana som består i att man inte får ut riktig effekt ur det som har beslutats och organiserats.

Båda typerna av brister illustrerades utmärkt i ett anförande som hölls i fjol i krigsvetenskapsakademien av stabschefen i Milo ÖN, generalmajor Lars-Erik Englund. Han sade:

”Som kontrollansvarig för krigsdugligheten måste militärbefälhavaren konstatera att en stor del av det förband som skulle inkallas vid mobilisering

icke har genomfört repetitionsutbildning.”

Han noterade vidare att sambandsstrukturen är svag, att säkerställda ledningsmöjligheter fordrar bl. a. tillkomst av reservkraft för att viktiga staber inte skall sättas ur spel vid kraftbortfall. Englund sade att vi med nuvarande system inte klarar av att på ett planmässigt sätt undanröja uppkomna brister i krigsdugligheten. Därefter sade han:

”Inför ett militärt hot kan vi säkert kompensera många brister med fantasi och beslutsamhet. Men även om de värnpliktiga i dag har en positiv attityd till utbildningen, och det övervägande flertalet befäl lägger ned uppoffrande arbete för krigsdugligheten, kan vi i dag hos repövande värnpliktiga och hos många officerare notera, att förtroendet för det egna förbandets status egentligen borde vara större. Detta förtroende löper tydlig risk att urholkas om man vid inryckning till krigsförbandsövning märker att ingen har gjort något åt de brister som konstaterades redan förra gången förbandet gjorde krigsförbandsövning.”

Till en del är detta ett offentligsektor-problem. Det är svårt att styra en stor organisation. Statskontoret har vid produktivitetsstudier för åren 1960–1980 funnit en minskad produktivitet i många av de statliga verksamheterna. Försvaret har till stor del samma tröghet som civila delar av statsförvaltningen – och på sitt sätt värre, eftersom man inte har någon klar avnämare. Om sjukvården eller utbildningen fungerar dåligt finns det ändå patienter och anhöriga, elever och föräldrar som reagerar. Det är svårare att få människor att reagera om en krigsorganisation inte fungerar.

Man har också en känsla av att en stark hierarkiskt uppbyggd organisation i sig själv blir trög och att även den långa traditionen ger tröghet. Jag har ibland intrycket att arvet från Axel Oxenstierna betyder mer än den internationella hotbilden. Vad som behövs i denna situation är alltså en kraftig ökning av befogenheterna ute på fältet, så att krigsförbandens chefer – för kompanier och bataljoner – får ökat ansvar men också en ökad frihet att fatta beslut. Det gäller alltså i realiteten den decentralisering som man länge har talat om. I dag har centrala myndigheter och fredsorganisationens många beslutsfattare alldeles för mycket att säga till om, medan krigsförbandens personal – aktiva och reservare – i många frågor knappast ens informeras när överordnade ändrar deras villkor, byter personal eller styr förrådshållningen.

Det är mot bakgrund av sådana brister som man skall se reservation 6. Det gäller att kunna använda pengar redan under det närmaste budgetåret för att kunna åtgärda en del av dessa brister – när det fattas grejor i krigsförråd, när repövningar har ställts in osv. Man måste effektivt använda den personal och den materiel som finns och åtgärda brister som beror på dålig samordning men också bristande ansvar.

Låt mig, herr talman, till sist säga till Olle Aulin, som gjorde invändningar gentemot den planering folkpartiet har velat pröva: Folkpartiet har utgått från det som står i ÖB 85. Har ÖB rätt i sina siffror, då har folkpartiet rätt utgångsvärden. Har ÖB fel, då har vi lika mycket fel som alla andra som har utgått från ÖB 85. Men det vi har plussat på utöver den s. k. programplanenivån – det vi vill skaffa i form av skyddsvästar, sjuktransporthelikoptrar etc. – korresponderar mot de belopp vi har angivit. Är det fel i folkpartiets räkning,

så beror det i så fall på att ingångsvärdet är fel. Innehållet i de 3 miljarder vi föreslagit som ökning för femårsperioden har som utgångspunkt att underlaget i ÖB 85 är ekonomiskt rättvisande.

Anf. 98 OLLE AULIN (m) replik:

Herr talman! Hans Lindblad är en duktig försvarsanalytiker, och jag har den största respekt för honom och det arbete han lägger ned i försvarskommittén. Jag tror dessutom att moderaterna och folkpartiet är överens om värderingarna i fråga om vad man skall satsa på. Det gäller t.ex. en ytterligare satsning på luftförsvaret, bättre beredskap för att skydda våra kuster, bättre möjlighet att slåss i den öppna terrängen. Det är tre huvudområden där jag tror att vi är överens.

Men jag har fått den uppfattningen – jag har naturligtvis inte detaljräknat på de vackra orden – att om man skall tillgodose allt detta, så ryms det inte inom den lilla uppräknade som man har bjudit på från folkpartiet.

Det kanske är så att det stämmer. Då säger vi att vi från moderat sida i varje fall bjuder en större mattornister. Det har vi också gjort i de förslag som lämnas till överbefälhavaren att räkna på. Och vi hoppas att en större mattornister gynnar försvaret. Vi får kanske inte med hela hästen, men vi får den i alla fall bättre tillgodosedd med mat och resurser.

Anf. 99 HANS LINDBLAD (fp) replik:

Herr talman! Olle Aulin säger att det är små belopp. För femårsperioden är det 3 miljarder. Man må diskutera om det är små belopp eller inte. Men när det gäller dessa 3 miljarder har folkpartiet till stor del pekat på samma objekt som ÖB hade i den s. k. plusnivån. På några punkter är det andra objekt, och det gäller framför allt skyddsvästarna på armésidan och ubåtarna på marinsidan, och motsvarande nedprioriteringar på andra områden. I och för sig skall just de posterna säkerligen gå ihop.

Vad jag sedan tycker är litet oroande i sammanhanget är att det redan i ingångsvärdet förmodligen fanns större brister än ÖB själv redovisar. De brister i det dagliga arbetet som jag talade om i mitt anförande är förmodligen så stora att man måste göra påslag i det sammanhanget. Det gör att man kanske inte riktigt kan inrymma det som fanns i ÖB 85 – och det gäller i och för sig alla partier. Bristerna i utgångsläget var tyvärr kanske större än vad vi var medvetna om.

Anf. 100 OLLE AULIN (m) replik:

Herr talman! Då är det ju bra om vi rättar till de bristerna. Och tydligen är bristerna i folkpartiförslaget desamma som finns hos ÖB.

Anf. 101 GUNHILD BOLANDER (c):

Herr talman! Det har av flera talare i debatten i dag talats mycket om samhällets ökade sårbarhet. Vi inom centern menar att detta är en mycket viktig fråga sett ur totalförsvarsperspektiv.

Det är också som jag ser det en fråga av stor vikt i den säkerhetspolitiska debatten. Samhällsutvecklingen och den tekniska utvecklingen har gett oss många fördelar men kanske också nackdelar, särskilt i händelse av en längre

eller kortare kris eller vid ett krig. Det är också viktigt att man beaktar att, även om framtida krig kan bli kortvariga, samhället bör planeras så att det klarar kriser som sträcker sig över längre perioder, t. ex. under flera år.

I planeringen måste stor vikt läggas vid att bemästra sårbarhetsproblemen inom t. ex. sektorerna el, data, elektronik och livsmedel.

Den flyttlasspolitik som under de senaste åren tillämpats är självfallet inte bra för totalförsvaret utan skapar ökade kostnader och ett sämre försvar.

På ett område tycker jag det är särskilt angeläget att vi får fram regionala försörjningsplaner. Det är när det gäller vår mat. Man bortser, tycker jag, alltför mycket från de problem som kan finnas beträffande livsmedelsförsörjningen under långvariga kriser. Problem med import och handel med omvärlden kan leda till att svårigheter uppstår med att få fram livsmedel, dels i tillräcklig omfattning, dels och framför allt till de platser dit vi vill ha produkterna. Vårt nuvarande överskott på livsmedel får inte förleda oss till att tro att det finns hur mycket mat som helst i ofredstid.

Det kan snabbt uppstå bristsituationer för vilka vi borde ha en beredskap som täcker behoven. Jag har noterat att tillträdande överbefälhavaren Bengt Gustavsson har insett vikten och betydelsen av ett bättre samarbete med näringslivet med hänsyn till Norrlands speciella situation. Men behovet av regionala försörjningsplaner är överförbart till hela vårt land, och jag förutsätter att försvarskommittén i sitt slutliga förslag verkligen ser till att regionala försörjningsplaner finns framtagna.

Vi har också i vår reservation tagit upp inlandsbanan. Vi tycker att det är nödvändigt att säga ifrån att man ur totalförsvarsynpunkt inte får röra den. Inte heller får servicen vid denna bana försämrats.

Jag vill med detta yrka bifall till reservation 1 från centerpartiet.

Det är ett område inom det militära försvaret som jag också vill beröra något. Det gäller försvarsmaktens repetitionsövningar. Vi får fortfarande allt som oftast höra från dem som gjort en repetitionsövning att den inte alltid känts meningsfull. Detta måste rättas till.

Det är också viktigt, som vi framhållit i vår motion, att man vid försvarsmaktsövningar ger lägre befäl möjlighet att inom ramen för en övning ordna mindre övningar för att utnyttja tiden för att öva soldaterna.

Det är också av stor vikt för vår trovärdighet att repetitionsövningarna både är och upplevs som meningsfulla. Det arbete som görs inom t. ex. armén tycker vi från centrens sida är bra, och det måste få allt stöd. Antalet personer som inte gör sina repetitionsövningar är ibland alltför stort, och det måste nog följas upp litet bättre.

Det är också viktigt att de värnpliktigas civila kunnande på ett bättre sätt än som för närvarande sker tas till vara i utbildningen. Jag beklagar att vi inte lyckats få bifall för centrens motion på denna punkt.

Jag vill med detta yrka bifall till reservation nr 4 och i övrigt till de reservationer där centerpartinamn återfinns.

Anf. 102 ÅKE GUSTAVSSON (s):

Herr talman! Jag kan inte underlåta att något kommentera den debatt som pågick före frågestunden och där det från moderat håll av Lennart Blom hävdades att en ständigt pågående urgröpning under en lång följd av år

kännetecknat det svenska försvaret. Jag är litet förvånad över detta påstående. Det innebär att moderaterna säger att fyrpartiuppställningen från 1984 innebar en fortsatt urgröpning av det svenska försvaret. Det innebär att man från moderat håll hävdar att 1982 års försvarsbeslut, som togs under en borgerlig riksdagsmajoritet, innebar en fortsatt urgröpning av det svenska försvaret. Det innebär att man säger att på den tiden då moderaterna genom Eric Krönmark innehade posten som försvarsminister pågick det en omfattande urgröpning av det svenska försvaret. – Därmed tycker jag att jag har visat att påståendet från i eftermiddags faller på sin egen orimlighet.

Därmed återgår jag till situationen sådan den är i dag. Jag tror att årets försvarsdebatt – fränsett den just nämnda diskussionen – har kännetecknats av det faktum att det i år är något av ett mellanår: Vi väntar alla på resultatet av försvarskommitténs arbete. Regeringens ambition i nuvarande läge är ju att fullfölja den fyrpartiöverenskommelse som träffades om försvaret för två år sedan. Vi kan också konstatera att det finns en bred gemensam syn på grundläggande frågor. Det har kommit till uttryck i försvarskommitténs betänkande om säkerheten, och det är naturligtvis värdefullt för det fortsatta arbetet i försvarskommittén.

Men i väntan på 1987 års försvarsbeslut har oppositionen ändå gjort ett antal markeringar, bl. a. vad gäller utgiftsramarna. Däremot märks inga skillnader när det gäller synen på försvaret som ett instrument för säkerhetspolitiken, inte heller när det gäller uppfattningen att vi skall ha ett totalförsvär där vi vid behov kan ställa hela det samlade samhällets resurser till totalförsvarets förfogande. Också när det gäller inriktningen på ett folkförsvär finns det en gemensam syn, och det är speciellt värdefullt. Den allmänna värnplikten kopplad till flera pliktlagar och en omfattande frivilligverksamhet gör också att vi når den folkliga förankring av försvaret som vi eftersträvar.

Detta hindrar naturligtvis inte att det finns många problem som måste lösas eller att oppositionen i enskilda frågor har en annan uppfattning än den som regeringen står för. Men – det vill jag understryka – det är skillnader i enskildheter, ej i helhetssynen.

För alla de människor som fullgör sitt arbete inom totalförsvarets olika delar måste det vara värdefullt att veta att denna breda enighet föreligger mellan de politiska partierna. Låt mig också säga att vi politiker kanske alltför sällan i ord och handling ger bevis på den uppskattning som vi känner både gentemot personalen – såväl civilanställd som militär – och för det omfattande arbete som sker runt om i frivilligorganisationerna.

Vi brukar, i varje fall i högtidliga sammanhang, säga att personalen är försvarets viktigaste resurs, och det är sant. Men om man skall uttrycka något inför 1987 års försvarsbeslut så är det att personalens kunskaper och möjligheter till utveckling måste tas bättre till vara. Jag menar att det är hög tid att lyfta fram personalpolitiken betydligt mer än tidigare. Försvarsdebatten har handlat mycket om material och mindre om människorna i försvaret. De problem som försvaret i dag har med alltför många alltför tidiga personalavgångar inom försvarsgrenarna är en varningssignal i viktiga delar. Låt oss ta den signalen på allvar! Låt oss försöka möta den med konstruktiva personalpolitiska åtgärder. Ur just denna synpunkt tror jag att nästa års

försvarsbeslut kan spela en betydelsefull roll.

Det militära försvaret bygger på den allmänna värnpliktens princip. Därför är det viktigt att inplanerade repetitionsövningar också kan fullföljas. Fyrpartiuppställningen från 1984 möjliggjorde detta och dessutom att tidigare inplanerade ambitionsminskningar kunde återtas. Det innebär att 45 000 värnpliktiga har kunnat grundutbildas och att 77 000 har kunnat reutbildas. Såväl militärledningen som försvarsministern anser att ytterligare ansträngningar måste göras för att de värnpliktiga skall få bästa möjliga utbildning i samband med dessa övningar. Eftersom arbete pågår med just detta syfte behövs heller inget särskilt uttalande från riksdagen i denna fråga. Men jag vill gärna understryka att detta arbete måste ges hög prioritet. Det är viktigt både för vår försvarseffektivitet och för de värnpliktigas motivation. Jag yrkar alltså avslag på reservation nr 4.

Men det är också viktigt att hålla fast vid den allmänna värnpliktens princip och kopplingen till alla de pliktlagar som reglerar totalförsvarets behov. Detta, som man möjligen kan kalla ett andra budskap till försvarskommittén att inte urholka den allmänna värnplikten, tror jag är oerhört betydelsefullt. Den urholkning som antyds i reservation nr 3 bör därför lämnas utan beaktande av riksdagen.

Det är också viktigt att försvarskommittén får möjlighet att anlägga en helhetssyn på totalförsvaret. Att, så som man vill i reservation nr 5, rycka ut det militära försvaret på västkusten och nu göra särskilda uttalanden från riksdagens sida gagnar knappast den möjlighet till en helhetsbedömning som vi måste ha. Därför bör också den reservationen avslås.

Gunhild Bolander var i sitt anförande inne på samhällets sårbarhet. Det är riktigt att den har ökat under en följd av år. Det finns flera skäl till detta. Ett är ökat utlandsberoende. Ett annat är den tekniska utvecklingen i sig. Ett tredje skäl är helt enkelt att man i samhällsplaneringen inte har varit tillräckligt medveten om problemen och därför inte har tagit hänsyn till dem. Finns det någon förväntning – det tror jag att vi alla är överens om – som man har på försvarskommittén så är det att den med stort allvar tar sig an just sårbarhetsfrågorna. Låt mig anföra ett exempel på allvaret i bristen på planering ur sårbarhetssynpunkt. Militärbefälhavarna och civilbefälhavarna har inventerat bekämpningsmål och gjort vad man kallar en riskanalys. Resultatet av detta arbete visar t. ex. att mer än hälften av akutsjukvården ligger inom ett avstånd på 200 meter från, som det uttrycks, punktmål och 800 meter från ytmål. Dessa anläggningar är vår enda stora resurs i fred och självfallet i krig. Blir anläggningarna utslagna skulle det medföra oerhörda skador för sjukvården, för sjuka och skadade människor.

Dessa problem måste angripas från grunden. I dag saknar vi en systematiserad forskningssamverkan i sårbarhetsfrågor mellan totalförsvaret och universitet och högskolor. En ganska enkel åtgärd tror jag vore att åstadkomma en forskningssamverkan mellan olika delar av forskningsvärlden och totalförsvaret just när det gäller sårbarhetsfrågorna. Man skulle kunna inrätta ett speciellt forskningssekretariat med denna uppgift kopplad till uppgiften att förmedla kontakter med totalförsvaret vad gäller främst sårbarhetsforskning. Detta skulle kunna bli en av de viktigaste insatserna för att på ett bättre sätt skydda civilbefolkningen.

På denna punkt finns det, herr talman, stora förväntningar att något skall hända. Vill man tolka reservationerna i detta hänseende positivt kan man säga att de är uttryck för den oro som finns. Men i avvaktan på kommitténs och regeringens förslag på dessa punkter yrkar jag avslag på reservationerna.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Anf. 103 OLLE AULIN (m) replik:

Herr talman! Jo, visst har det pågått en ständig urgröpning av vårt försvars förmåga relativt omvärlden och av vårt försvars effekt. Då säger Åke Gustavsson: Men ni har ju varit med om 1982 års försvarsbeslut. Ni var med i fyrpartiuppgårelsen, och ni godtog center-folkpartiförslaget 1982.

Ja, det gjorde vi, men vi ansåg att det var klart otillräckligt, och vi hade själva ett annat förslag i samband med 1982 års beslut. Och i fyrpartiuppgårelsen var det, det vet Åke Gustavsson, efter mycken vända som vi så småningom kom fram till att bli eniga, alla fyra partierna, trots att vi från moderat sida ansåg att försvaret fick för dålig kompensation.

Eftersom försvarsministern är närvarande, måste jag med anledning av Åke Gustavssons uttalande om vad Eric Krönmark hade åstadkommit berätta om vad som hände vid en försvarskonferens i Storlien. Där hade Anders Thunborg hållit ett anförande, och efteråt kom en av generalerna fram till mig och sade: Hör du, det var ett väldigt bra anförande som Anders Thunborg höll. Det var bättre än det som Eric Krönmark höll häromåret.

Ja, sade jag. Det är möjligt. Det är kanske t. o. m. sannolikt att Thunborgs anförande var bättre, men det finns en annan skillnad mellan Eric Krönmark och Anders Thunborg: Eric Krönmark anslog mer pengar.

Det har du rätt i, sade generalen, och när jag berättade det här för Anders Thunborg höll han med mig. Eric Krönmark var, i försvarsbeslutet 1977, den som anslog mer pengar.

Låt mig erinra om att det försvarsbeslutet låg i fast värde ungefär 300 milj. kr. om året högre än det beslut som fattades 1982, det beslut som socialdemokraterna året därpå bantade med ytterligare 200 milj. kr. om året.

Bortsett från detta tycker jag att det är viktigt att peka på att socialdemokraterna enligt min mening har en positiv inställning till totalförsvaret och dess förmåga att bidra till en bra säkerhetspolitik. Det vill jag ändå ha sagt.

Anf. 104 TORE CLAESON (vpk) replik:

Herr talman! Jag har bara en fråga, som är föranledd av Åke Gustavssons anförande. Den har att göra med att jag i mitt anförande upphöll mig vid frågan om totalförsvaret och viss omfördelning av resurser till civila delar. I det sammanhanget sade jag också att vi i vpk ger vår anslutning till reservation 3.

Nu säger Åke Gustavsson att han i reservation 3 tolkar in försvagning av värnpliktsorganisationen. Jag måste faktiskt fråga Åke Gustavsson, med utgångspunkt just i organisationen, hur han kan läsa ut någonting sådant. I varje fall kan jag inte få det att gå ihop.

Anf. 105 ÅKE GUSTAVSSON (s) replik:

Herr talman! Nu krymper skillnaderna – det står klart sedan vi har lyssnat till Olle Aulins replik. Nu skulle den här urgröpningen möjligen ha försiggått något år sedan socialdemokraterna kom tillbaka i regeringsställning. Bakåt i tiden finns det inget fog för att tala om urgröpning. Så måste jag tolka Olle Aulins omdöme om Eric Krönmarks tid som försvarsminister.

Jag delar inte uppfattningen att det skett en urgröpning under den tid som vi har haft socialdemokratisk regering. Jag har heller aldrig tidigare hört någon moderat säga att fyrpartiuppgårelsen från 1984 innebär en urgröpning av det svenska försvaret.

Vilka känslor moderaterna hade när de skrev under fyrpartiuppgårelsen kan naturligtvis Olle Aulin uttala sig om mycket bättre än jag, men vändan som Olle Aulin talar om kan knappast ha orsakats av att det svenska försvaret skulle ha urgröpts.

Sedan vill jag svara Tore Claeson på frågan hur jag kan tolka in en uppluckring av värnpliktsförsvaret i folkpartireservationen.

Man skriver i reservationen: "Hittills har den manliga värnplikten inneburit en överutbildning i den meningen att man har utbildat fler än vad som behövs för den militära krigsorganisationen. Samtidigt kan konstateras att t. ex. civiltförsvaret inte fått den yngre personal som varit önskvärd. Olika delar av totalförsvaret 'konkurrerar' om personer med specialkvalifikationer. Det är emellertid svårt att hävda att kvalifikationerna är könsbundna."

Mot bakgrunden av att folkpartiet tidigare hävdade önskemål om en direktrekrytering till civiltförsvaret, skulle detta med 6 000 människor på en utbildning om sex veckor leda till en allvarlig urholkning av värnpliktsförsvaret.

Är det så att vpk missat den inläsningen i folkpartiets reservation, vill jag rekommendera vpk att fundera över detta en gång till och ansluta sig till majoritetsuppfattningen.

Anf. 106 OLLE AULIN (m) replik:

Herr talman! Visst pågick en urgröpning innan Eric Krönmark blev försvarsminister! Det fanns socialdemokrater som styrde och ställde också på den tiden. 1972 års försvarsbeslut var ett exempel på minskade anslag.

Låt mig ännu en gång påminna om att försvarsbeslutet 1977 jämfört med det socialdemokratiska förslaget till beslut 1983 skilde sig i fast penningvärde med 500 milj. kr. om året. Det är alltså ungefär vad man i försvarskommittén på socialdemokratiskt håll diskuterar att möjligen plussa på.

Men jag vill fortfarande hävda att jag tycker det är positivt att man nu har en mera realistisk uppfattning inom socialdemokratien om betydelsen av ett starkt försvar. Detta hälsar jag med glädje.

Det vi nu diskuterar är om ramarna i nästa försvarsbeslut kommer att bli tillräckligt stora för att man skall kunna lösa de uppgifter som vi politiker ställer på försvaret.

När vi frågar svenska folket: Tycker ni att vi skall försvara oss om vi blir anfallna, även om utgången ter sig oviss?, är det en helt övervägande majoritet, 85–87 %, som säger ja. Då är det vår skyldighet som politiker att se till att försvaret har de medel som behövs för att vi skall kunna försvara oss. Det är därför vi slår vakt om större anslagsramar.

Anf. 107 TORE CLAESON (vpk) replik:

Herr talman! Jag kan säga till Åke Gustavsson att jag inte har missat någonting. Jag har läst utförligt och försökt läsa in mig, eftersom att jag i fyra fem år inte sysslat särskilt mycket med dessa frågor. Jag har läst folkpartiets motion, liksom de flesta motionerna i det häfte med försvarsmotioner som jag införskaffat. Jag har inte ur den kunnat utläsa en försvagning av värnpliktsorganisationen.

Vad jag däremot kunnat utläsa är att det finns en stor överensstämmelse med synpunkter som vi har framfört från vpk sedan många år då det gäller vad vi brukar kalla en omrustning inom totalförsvaret från militära till civila sektorer. Vi vill satsa mera på civilförsvaret. Vi vet att det då är viktigt att det finns bra personal i civilförsvaret.

Det skall finnas en militär organisation. Den skall bygga på allmän värnplikt och den skall vara demokratisk med medbestämmanderätt, insyn och inflytande från soldaterna och det civila samhället på alla plan. En sådan organisation måste omfatta hela befolkningen, också den kvinnliga hälften av befolkningen.

Men om den viktiga delen, som utgörs av det vi kanske litet slarvigt ibland kallar den civila, alltså civilförsvaret, inte får tillräckliga resurser i fråga om utbildad personal, då haltar det, och det blir en brist i totalförsvaret som man måste försöka rätta till.

Jag är medveten om att detta inte är några nyheter. Både Åke Gustavsson och andra känner till det. Men eftersom Åke Gustavsson i en replik direkt uppmanade mig att studera dessa frågor ytterligare vill jag säga att jag, innan jag gick upp i debatten och gav uttryck för mina uppfattningar, har försökt att sätta mig in i frågorna. Jag har då kommit fram till de slutsatser som jag redovisat.

Anf. 108 ÅKE GUSTAVSSON (s) replik:

Herr talman! Jag är ganska övertygad om att Tore Claeson kommer att få en omröstning vad gäller denna punkt av försvarsanslagen, men inte på det sätt som Tore Claeson har tänkt sig. Motivet för strävandena att skära ned på värnplikten är att man skall få möjligheter att frigöra mer pengar till materiel för det militära försvaret. Vpk får här tala för sin uppfattning, men jag tycker att det om man håller fast vid den allmänna värnpliktens princip är svårt att acceptera en sådan linje.

Jag vill peka på att vi har pliktlagar, däribland värnpliktslagen, som omfattar hela svenska folket. Jag skall på denna punkt dock inte föregå Iréne Vestlund – jag vet att hon i sitt anförande kommer att ta upp dessa frågor.

Till Olle Aulin vill jag säga följande beträffande urgröpningen. I takt med att vi diskuterar denna fråga krymper de stora orden successivt ned till verklighetens nivå. Vad vi i dag diskuterar är en procents skillnad i anslaget till försvaret. I den borgerliga reservationen 6 yrkas på ytterligare 240 milj. kr., vilket motsvarar ungefär 1 % av försvarsutgifterna.

Om man skall vara riktigt ärlig, Olle Aulin, får man väl säga att det egentligen är ganska mycket skrik för litet ull.

Andre vice talmannen anmälde att Olle Aulin anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 109 MARIA LEISSNER (fp):

Herr talman! Jag vill först säga till Åke Gustavsson att jag har mycket svårt att förstå att det skulle innebära en försvagning av den allmänna värnplikten om man genomförde en reform som medförde att hela svenska folket deltar i den allmänna värnplikten. Det är en ren och skär förolämpning mot det kön som jag själv företräder att säga att följderna om man fördubblar urvalet genom att i detta inkludera kvinnor skulle bli sämre kvalitet på försvaret.

I utskottets betänkande redogörs för de pliktlagar som bildar ramen för vårt totalförsvaret, däribland den allmänna värnplikten. Men Sverige har ingen allmän värnplikt: vi har en manlig värnplikt, som dessutom inte omfattar samtliga män. I själva verket blir det, när man räknar ihop siffrorna, kanske inte mer än drygt 40 % av de svenska medborgarna som omfattas av den s. k. allmänna värnplikten, och inte ens alla av dessa blir krigsplacerade.

Värnpliktslagen daterar sig till början av seklet, närmare bestämt bortåt 20 år innan kvinnor fick rösträtt. De värderingar som rådde i dåtidens samhälle har präglat lagen ända in i våra dagar.

Utskottet anför när det avstyrker min motion att det inte finns några skäl för att utvidga värnpliktslagen till att omfatta kvinnor. Man anger en knippe skäl för detta:

- Personalbehovet är redan tillgodosett inom försvaret.
- Kvinnor får numera bli yrkesofficerare.
- Kvinnor får delta i frivilligförsvaret.
- Kvinnor omfattas av andra pliktlagar.

Att kvinnor inte är diskriminerade på dessa områden, att det inte råder någon könsdiskriminering på arbetsmarknaden, utan att kvinnor kan få arbeta inom försvaret, att det inte råder någon könsdiskriminering inom föreningslivet, utan att kvinnor får delta i frivilligförsvaret, och att kvinnor på övriga områden omfattas av normala lagar – att dessa förhållanden anföras som skäl för att man skall bibehålla könsdiskriminering på det enda lagområde där man fortfarande skiljer mellan män och kvinnor är ett mycket svagt argument. Det är så mycket mer anmärkningsvärt som totalförsvarsplikten verkligen innebär att man utnyttjar samtliga de resurser som finns i det svenska samhället.

Visst är det absurt att de kvinnor som på högskolan och gymnasiet läser ryska inte kan bli tolkar i militären. Visst är det absurt att kvalificerade kvinnliga datateknikers och ingenjörers kunskaper inte tas till vara med mindre än att de väljer att bli yrkesmilitärer. Medvetet väljer man bort 50 % av de mänskliga resurser som vi har i det svenska samhället. Detta betyder en mycket stor kvalitetsförsämring jämfört med det möjliga försvar som vi kunde ha haft. Det är ett enormt slöseri. Dessutom är det oerhört viktigt att försvaret har en folklig förankring. Detta anför också utskottet. Trots detta anser man att den folkliga förankringen blir optimal även när man utesluter hälften av befolkningen från information och utbildning. Det är kanske inte så märkligt att det är få kvinnliga deltagare i de försvarspolitiska debatterna. Det kanske inte är så märkligt med tanke på att de flesta kvinnor är fullständigt okunniga om vad försvarspolitiken egentligen handlar om,

eftersom kunskaperna huvudsakligen grundläggs inom den allmänna värnplikten för män.

Vad som händer i krig kan man fundera över. Jag blir rätt bekymrad själv när jag tänker på mig och mina jämnåriga samt på alla kvinnor som är äldre och yngre. Om det skulle inträda en situation som kräver höjd beredskap i Sverige och snabb reaktion, är vi fullständigt okunniga om vad vi själva skall göra för att bidra till ett effektivt svenskt försvar. Vi är fullständigt okunniga om vad de män som vi har omkring oss är tvungna att göra. Att inte få tillgång till information innebär en stark osäkerhet och en bristande folklig förankring inom försvaret. Dessutom är det en stor nackdel att kvinnor inte får tillgång till utbildning för självförsvar. Det är inte bara att de inte vet vad som kommer att hända under en krigssituation eller en ockupation. Vi kan inte ens försvara oss själva.

Det militära försvaret såväl som civilförsvaret behöver bättre resurser. Det behövs en kvalitetshöjning inom militären, även om det säkert finns duktiga män där i dag. Framför allt behöver civilförsvaret tillskott av fler människor, framför allt yngre.

Samhället är numera oerhört mycket mera sårbart än tidigare. Som folkpartiets företrädare tidigare i debatten nämnt är det av många skäl ytterligt viktigt att civilförsvaret prioriteras upp.

Om man gör tankeexperimentet att vi nu skulle fatta beslut om pliktlagarna för det svenska försvaret, har jag svårt att tänka mig att vi i dag skulle fatta beslut om att utesluta hälften av den svenska befolkningen från försvarsplikten. Även om vi skulle fatta ett sådant beslut är jag övertygad om att man då knappast skulle ha valt kön som urvalsprincip. Man skulle knappast heller ha bestämt sig för uppfattningen att försvarets optimala storlek är identisk med de årskullar av män som föddes 20 år tidigare.

Folkpartiet vill naturligtvis inte, som ibland missuppfattas, fördubbla försvarets militära del, däremot vill vi att det skall finnas en möjlighet att plocka ut rätt person till rätt plats. Vi vill inte heller införa någon könskvotering med 50 % män eller 50 % kvinnor på samtliga poster. Det är egentligen ganska ointressant vilken könsmix det blir på olika poster inom försvaret. Det väsentliga är att det är den person som har den högsta kvaliteten och de bästa förutsättningarna. När man plockar ut rätt man till rätt plats innebär det dessutom att man inför ett system för placering inom försvaret som inte är manipulerbart.

Utskottet förespråkar sålunda en modell för den allmänna värnplikten som både är ologisk, ineffektiv och fördomsfull. Den är inte konstruerad med yttersta syftet att uppnå bästa tänkbara försvar i landet. Kanske är just detta det viktigaste skälet till att folkpartiet kräver att man överväger hur en allmän och könsneutral uttagning till totalförsvaret skall kunna genomföras.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservation 3.

Anf. 110 ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c):

Herr talman! Hur ömtålig är vår hemort? Vilken politik måste föras i fred för att vi skall bli mindre sårbara i krig? Vilka åtgärder och kostnader måste vi ta på oss redan i fredstid för att få ett samhälle som klarar kris och avspärning?

”Sårbarhetsfrågor bör ägnas ökad uppmärksamhet”, skriver försvarsutskottet i sitt betänkande och fortsätter: Riktlinjerna för arbetet med att ta fram underlag för regeringens förslag till 1987 års försvarsbeslut innebär att så sker.” Det säger alltså utskottet. Men jag vill fråga: Gör det verkligen det? Jag upplever att riksdagen nästan varje vecka fattar beslut som gör samhället mer ömtåligt, eller i varje fall inte avhjälper de mest sårbara punkterna.

I går fattade vi beslut om energifrågor. Centern kämpade för ett decentraliserat energisystem, i hög grad baserat på inhemska förnybara energikällor, för stöd till mindre vattenkraftverk och för stöd till säkrare eldistribution på landsbygden. Men det fick vi göra i stort sett ensamma, trots att brister i elförsörjningen är förödande för samhället.

En tredjedel av våra sjukhus har mycket svårt att klara ett elavbrott. Vid elavbrott tar dricksvattnet i städerna slut efter fyra-åtta timmar. Bensinstationerna kan inte pumpa fram bränsle till utryckningsfordon, bussar eller dieseldrivna reservkraftverk.

Av de ca 110 000 lantbruk som är starkt beroende av el har bara ca 2 % reservkraft. Om strömmen går och fläktarna alltså stannar, så överlever djuren i hönsrier och svinstallar endast några timmar. I ladugården stannar hydroforen och korna får inget vatten. En ko dricker ca 80 liter per dag. Det gör 2 400 liter till en 30-korsbesättning, ett ganska vanligt antal på ett familjelantbruk. Vem åtar sig att bära dit allt vatten? Och inte heller går det att mjölka. Mycket få människor kan i dag handmjölka, djuren är inte vana vid detta och releaseranläggningarna kan inte drivas med traktor.

Trots dessa fakta var det endast centern som i gårdagens omröstning ansåg att staten borde ge stöd till inköp till reservkraftverk till lantbruket.

Övergången från jordbruks- till industrisamhälle har betytt centralisering av bostäder, industrier och tjänster. Den infrastruktur som försörjde glesbygderna har i stor utsträckning försvunnit. Bygder och inte minst kuster har avfolkats. Många av de människor som, med stor lokalkännedom, vid sidan om sitt civila arbete varit försvarets ögon och öron på öar och i kustbandet har fått gå i land därför att deras arbetsuppgifter centraliserats eller övertagits av tekniken. Och detta fortsätter. Just nu håller tullverket på att undersöka om man kan lägga ned en del av de återstående sambandscentralerna och sköta deras jobb från en ledningscentral i Stockholm – ett dyrbart, komplicerat och sårbart system. Det blir dyrt för försvaret när man skall bättra det som fordom brast genom sådana åtgärder av civila myndigheter!

I dag diskuteras intensivt hur stort vårt svenska jordbruk behöver vara för att garantera oss tillräckligt med mat under avspärning och/eller krig. Sedan förra avspärningen har åkerarealen minskat med 25 % och befolkningen ökat med lika mycket. Att vi ändå har ett överskott beror på stor import av handelsgödsel, proteinfoder och bekämpningsmedel.

När lagren av dessa varor tar slut och importen fortfarande är avskuren, måste vi ha minst dagens åkerareal kvar för att kunna uppfylla ÖEF:s målsättning på 2 900 kcal per person och dag. Statens jordbruksnämnd räknar i dag med att vi för att få dessa kalorier behöver öka potatisarealen med 50 %. Men då vill det nog till nyröjning, för vi behöver dagens areal för spannmålsodling, i synnerhet som hektarskördarna minskar när kvävegöd-

ningen tar slut. Jordbruksnämnden räknar också med att vi vid avspärrning skall öka koantalet med 10 %. Det blir en lång avspärrning då, för en kviga skall vara två och ett halvt år innan det blir en mjölkko av henne. Men även om vi skulle kunna enas om att bevara vår åkerareal, vill det för matens skull också till att vi har bränsle och elström och att transportererna fungerar. för vi har bara *en* jästfabrik och *en* fabrik för vegetabilisk olja.

När det gäller inrikes transporter, som jag berörde hastigt nyss, vill jag påstå att riksdagsmajoriteten inte tillräckligt bryr sig om att vi vid avspärrning, mobilisering och krig behöver bra småvägar, behöver även det olönsamma järnvägsnätet och behöver ett tillräckligt stort kusttonnage. Centern var det enda parti som ville öka bidraget till de mindre vägarna. Centern och vpk kämpade ensamma för de 125 mil järnväg som nu lagts ner och som lades ner innan den arbetsgrupp som undersöker järnvägarnas betydelse i ofärdstider var klar. Inlandsbanan har redan berörts. Den är livsnerven för det stora inlandet mellan Mora och Gällivare. År efter år har centern sagt att hela inlandsbanan måste rustas upp, för det civila samhällets skull, för energiförsörjningens skull och för beredskapens skull. Men i årets budgetproposition finns inte ens det årliga anslaget på 30 milj. kr. med.

För att höja vår levnadsstandard och använda vårt tekniska kunnande för vi en politik där vi i stor utsträckning är beroende av import av olika dagligvaror. Vi har ingen traktortillverkning kvar, ingen tillverkning av lastbilsdäck, ingen av nålar och sytråd, ingen av gasbindor och ingen egen kvävetillverkning, för att ta några exempel.

I en del fall, t. ex. när det gäller skor och cykeldäck, har ÖEF tecknat avtal med svenska industrier för att garantera en inhemsk tillverkning. Men frågan kvarstår: Planerar vi rätt?

Efter 170 år av fred är det svårt att motivera stat, näringsliv och enskilda att ta på sig omak och kostnader för att redan i fredstid lägga grunden för ett mindre sårbart samhälle. Ja, i många fall glömmer man bort beredskapssynpunkten.

Ett typexempel på detta är när televerket övergår till det moderna AXE-systemet. Då försvinner möjligheten att larma folk per telefon. I det sammanhanget skriver Överstyrelsen för ekonomiskt försvar: "Om man redan från början tog större hänsyn till försörjningsberedskapen i den fredstida samhällsplaneringen skulle behovet av särskilda beredskapsåtgärder minska. Det skulle i många fall ge lösningar som är samhällsekonomiskt bättre." Jag instämmer i det.

Åke Gustavsson talade om ökad forskning kring sårbarhetsproblemen. Det är bra. Men för de frågor som jag tagit upp här behövs ingen ökad forskning och inga nya utredningar. Det som behövs är sunt förnuft och politisk vilja.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till centerns reservation 1.

Anf. 111 IRÉNE VESTLUND (s):

Herr talman! Den civila delen av totalförsvaret har under planeringsperioden blivit mer uppmärksammat och diskuterad. Kommunernas ökade ansvar och hemskyddsorganisationens framväxt innebär att fler medborgare är aktivt involverade i det civila försvaret. Intresset för civilförsvaret kommer

också positivt frivilligorganisationerna till del genom en avsevärd nyrekrytering.

Utskottet följer med stort intresse det civila försvaret och har också förordat att 1 milj. kr. mer än vad regeringen räknat med skall avsättas till stöd för Sveriges civilförsvarsförbunds försöksverksamhet med rekrytering och övning av hemskyddsombud. Utskottet är enigt om detta – det är en moderat motion – men delar sig när det gäller finansieringen. Moderaterna förordar en ökning av utgiftsramen, medan utskottsmajoriteten anser att finansieringen skall ske genom en omfördelning inom utgiftsramen.

Utskottet har ägnat ganska många sidor i betänkandet åt olika insatser i det civila försvaret. Vi har uppmärksammat angelägenheten av en satsning på utbildning av personal inom civilförsvaret. Vi har också sagt att samordning av utbildningen är viktig och att detta kommer att bli föremål för ytterligare överväganden av en kommitté. Den motion som tar upp detta kommer alltså att avslås, då det enligt utskottet i dag inte finns någon anledning för riksdagen att uttala sig i den här frågan.

Utskottet vill även framhålla betydelsen av utbildningen för civila nyckelbefattningar i totalförsvaret. Denna utbildning utförs på olika håll. Jag har förstått av flera av talarna att man är mycket angelägen om att kvalitetshöjningen inom civilförsvaret också skall komma frivilligorganisationer och framför allt hemskyddsorganisationen till del.

Civilförsvarets ledning har också diskuterats. Utskottet har skrivit mycket positivt om länsstyrelsens roll för civilförsvaret. Vi har i olika sammanhang betonat vikten av kommunernas uppgifter i krig och därvid också gått in på den kommunala beredskapsplaneringen särskilt vad gäller följderna av att kommunerna övertar ansvaret för ledningen av det lokala civilförsvaret.

I olika motioner har det också talats om kommunernas ansvar för barnomsorgen och äldreomsorgen. Vi i utskottet menar att i och med att kommunernas ansvar ökar totalt har man också ansvaret för barnomsorg, äldreomsorg och annat som ligger inom ramen för den kommunala omsorgen.

Kommunernas ansvar ser vi som en mycket betydelsefull del i frivilligförsvaret. Vi tror oss nämligen kunna se att bl. a. hemskyddsorganisationen genom detta blir mer lokalt förankrad och får ett kommunalt intresse. Vi kanske då kan få den rekrytering som vi så väl behöver och önskar.

Den 1 juli 1986 omvandlas överstyrelsen för ekonomiskt försvar till överstyrelsen för civil beredskap. Vi har också tagit upp angelägenheten av att lokalfrågan löses med det snaraste. Vi har sagt att riksdagen som sin mening skall ge regeringen till känna att man behöver ha ett besked om detta för den vidare personalplaneringen.

De olika talarna har tagit upp några saker. Bl. a. har Maria Leissner diskuterat pliktjämtgöringen. Jag blev något förvånad över att Maria Leissner inte mer noggrant gått igenom det som utskottet så väl har redovisat om pliktjämtgöring. Jag har litet svårt att förstå en del av Maria Leissners argumentering kring att en allmän värnplikt inte skall vara könsbunden. Det går litet emot den motion från folkpartiet som rör denna fråga. Jag undrar också över de siffror som Maria Leissner tar fram. Hon säger att man inte skall fördubbla utbildningen, men man skall ta ut de människor som passar bäst till de olika posterna inom försvaret.

I den här årsklassen som vi i dag räknar med, och som omfattar ca 50 000, utbildas ca 40 000. I och för sig skulle det kunna stämma med det som står i folkpartiets motion, att 2 000 av de värnpliktiga skulle överföras till civilförsvaret för att föryngra detta. Men någonstans stämmer inte det här. Med den plikttag som vi har i dag har man stora möjligheter att verkligen sätta rätt person på rätt plats. När det gäller redovisningen från utskottet skulle jag vilja hänvisa till s. 10 och 11 i utskottsbetänkandet.

Däremot kan jag mycket väl hålla med Maria Leissner, när hon säger att informationen om försvaret och om vad plikttagarna säger om tjänstgöringen i dag är för dålig. Där tror jag att man skall ta på sig ett gemensamt ansvar för att öka kunskaperna. Därför kanske vi i utskottet litet längre fram borde diskutera just de bitarna. Om man inte riktigt vet vad som gäller kan det vara svårt att se vad pliktjänstgöringen i sig ger.

Vi måste också veta med oss att plikttagarna och planeringen utvecklas och förändras allteftersom och att det säkert kommer att bli ytterligare förändringar. Det kommer ju också att bli en utökning av civilförsvarets plikter.

En proposition om räddningstjänstlagstiftningen förbereds för närvarande i regeringskansliet. Därför har jag litet svårt att dela Maria Leissners synpunkter på att detta skulle vara en jämställdhetsfråga. Som jag ser det har vi när det gäller både plikttagen och den allmänna värnplikten i dag goda möjligheter att få rätt person på rätt plats. Maria Leissner sade visserligen att man inte skulle ha en fördubbling av antalet värnpliktiga, men man kan ju fundera litet grand på lösningen där. Utskottet avstyrker den motionen.

Anna Wohlin-Andersson tog upp sårbarheten. Jag skall inte beröra den frågan så mycket. Åke Gustavsson har tidigare tagit upp den här i kammaren. Men jag skulle vilja säga till Anna Wohlin-Andersson när det gäller sårbarheten att man måste ha klart för sig att vi gör en planering för fred och en tilläggsplanering för att få det hela att fungera i krig. Därför faller en del av Anna Wohlin-Anderssons argumentation, bl. a. beträffande jordbrukarna och bristen på elreservaggregat. Man måste väl ändå anse att många egna företagare bör ta ett eget ansvar för sin verksamhet även i fred. En dålig planering i fred skall i så fall inte läggas över på en planering för krig.

Olle Aulin tog upp reservationerna 9 och 10. När det gäller en del av skyddsorganisationerna säger vi från utskottets sida att vi inte finner anledning att frånga det beslut som fattades vid riksmötet 1984/85.

I övrigt har utskottets vice ordförande Olle Göransson och även Åke Gustavsson tidigare yrkat bifall till utskottets samlade förslag och avslag på reservationerna. Jag ber att få instämma i dessa yrkanden.

Anf. 112 MARIA LEISSNER (fp) replik:

Herr talman! Iréne Vestlund sade att det är bra att involvera fler människor i civilförsvaret. Det tycker jag är alldeles utmärkt att få höra. Men varför skall man göra en uppdelning efter principen vilket kön man tillhör? Jag begriper fortfarande inte det. Vad är det för fel, Iréne Vestlund, i att på sikt utgå ifrån att hela befolkningen blir i anspråktagen när man tar ut människor till alla delar av totalförsvaret?

Detta att vi inte vill fördubbla utbildningen är inte heller särskilt problematiskt. Vi vill nämligen inte fördubbla den militära utbildningen. Vi

anser att totalförsvarsplikten, som vi förespråkar, utgör en fördjupning av den allmänna värnplikten. Den bör alltså omfatta hela totalförsvaret. Som folkpartiet ser det behöver faktiskt även personal inom civilförsvaret viss utbildning. I Danmark, som vi hörde Hans Lindblad tala om tidigare, anser man att civilförsvarspersonalen behöver sex månaders utbildning, medan vi i Sverige i bästa fall ger den två veckor.

Iréne Vestlund sade vidare att det finns goda förutsättningar i dag att sätta rätt person på rätt plats. Jag skulle gärna vilja höra Iréne Vestlund utveckla hur det kan vara möjligt med de nuvarande pliktlagarna, som utgår ifrån att bara män skall förekomma på ena stället och att kvinnor har chansen bara på andra ställen. Jag begriper inte riktigt hur detta medför att man utnyttjar våra resurser optimalt, när man utesluter hälften av befolkningen.

Iréne Vestlund medgav att information och kunskap om försvaret är en fördel. Jag tar det som ett löfte inför framtiden att vi kanske kan ha ett positivt debattklimat också om kvinnors rätt att få bli engagerade i totalförsvaret.

Till slut: Att detta inte är en jämställdhetsfråga har jag mycket svårt att inse, eftersom jag tror att detta är den enda kvarvarande lag som klart diskriminerar människor på grund av könstillhörighet.

Anf. 113 ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Iréne Vestlund säger, som svar på vad jag tog upp, att man planerar för fred – att socialdemokraterna planerar för fred. Flera socialdemokrater här i talarstolen har hållit med om att samhället har blivit mer sårbart. Alltså har det samhälle som ni planerar för blivit mer sårbart – det måste vara logiskt tänkt. Då kan det inte vara fel att peka på de saker som man måste åtgärda nu för att bli starkare vid krig och avspärning. Vad tjänar det annars till att lägga ned 22 miljarder på försvaret, om vi inte kan klara el, mat, transporter, sjukvård i krig därför att vi inte har planerat för det?

När det sedan gäller jordbrukaren som på egen bekostnad skulle skaffa reservkraftverk kan jag tala om att ett reservkraftverk i dag kostar ungefär 20 000 kr. Det är inte det första en skuldsatt bonde skaffar sig. Han kan ju alltid skaffa sig mjölk vid avspärning. Det är bara att gå ut och handmjölka en ko eller kanske en halv. Det är för samhällets bästa som reservkraftverket skall till. Det är därför jag anser att det är självklart att staten går in med åtminstone något stöd till dessa.

Anf. 114 IRÉNE VESTLUND (s) replik:

Herr talman! Ja, Maria Leissner, det är faktiskt så i dag att hela befolkningen är inbegripen i totalförsvaret, men man är det inom olika områden. Trots allt borde kanske fler kvinnor engagera sig i hemskyddsorganisation och civilförvar. Jag har väldigt svårt att se att det skulle vara någon skymf mot kvinnorna och att detta är den enda lag om könsdiskriminering som finns kvar, som Maria Leissner sade. Personligen ser jag andra jämställdhetsfrågor betydligt väsentligare.

Däremot håller jag helt och hållet med Maria Leissner om att vi behöver satsa mer på utbildning. Det har också utskottet skrivit.

Jag skall inte säga så mycket mer till Anna Wohlin-Andersson, men elkraften kan väl ändå inte vara en ny företeelse – inte ens för jordbruket.

Anf. 115 MARIA LEISSNER (fp) replik:

Herr talman! Jag läste i tidningen häromdagen om en annan socialdemokratisk företrädare, Maj-Lis Lööw, som sade att det faktum att man hade äggstockar inte skulle behöva leda till att man måste skura golv och diska. Jag begriper inte riktigt den socialdemokratiska konsekvensen. Hur kommer det sig att det faktum att man har äggstockar utesluter en fråga om att bli uttagen till tjänstgöring och fråga om att bli värnpliktig i dagens svenska försvar? Jag förstår inte riktigt den principen. Finns det något enda skäl för att fortsätta med en princip som daterar sig från tiden innan vi införde allmän och lika rösträtt.

Anf. 116 ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Jag vet lika bra som Iréne Vestlund att elströmmen kom till människorna i slutet på 1800-talet. Men det som är viktigt och det som vi inte kan skämta bort är det enorma elberoende som vårt samhälle har. Ett exempel på det är inte minst matförsörjningen. Det gäller andra saker också: förädling av livsmedel, torkning av spannmål, transporter osv. Förbereder vi inte detta i fred, så att vi kan klara det i krig, har vi inte möjlighet, ork och krafter att verkligen försvara oss om det skulle bli allvar av. Ingen kedja är starkare än sin svagaste länk, finns det ett talesätt som säger. Det gäller i högsta grad civilförsvar, totalförsvar, militärt försvar, ekonomiskt försvar och den typen av försvar som jag har tagit upp.

Anf. 117 IRÉNE VESTLUND (s) replik:

Herr talman! Man kan faktiskt bli officer med äggstockar, men jag har svårt att se det som ett kriterium för att fortsätta den här diskussionen. Jag tror att Maria Leissner och jag i stället skall enas om att satsningen på kvalificerad utbildning för kvinnor också inom det totala försvaret är någonting som vi gemensamt skall arbeta med. Men för den skull har jag inte sagt att vi skall ha allmän värnplikt även för kvinnor. Jag tror att vi har andra vägar att gå.

Sedan några ord till Anna Wohlin-Andersson. Jag skämtar inte bort det hon talar om. Däremot tycker jag att man skall se över var den svagaste länken finns i livsmedelskedjan. Bönderna har ändå monopol på den verksamheten, och de bör därför ta ett eget ansvar för att kedjan förstärks.

Anf. 118 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Herr talman! I samband med varje större försvarsbeslut brukar det uppstå en stark debatt om framför allt arméns fredsorganisationsutveckling och besparingsprogram. I betänkandet berörs detta något litet.

Eftersom ÖB nu arbetar med underlag till försvarskommittén och chefen för armén redan under februari lagt sitt förslag, finns det all anledning att i god tid före försvarsbeslutet nästa år ta upp den här frågan.

Försvarets rationaliseringsinstitut (FRI) refereras på s. 24 i propositionen: "De rationaliseringsprojekt som redan identifierats och de ytterligare som erfordras bör genomarbetas så att en fastare grund skapas för att bedöma realiserbarheten."

Detta kan inte nog betonas, anser vi i centern.

Det har bl. a. talats om samlokaliseringar och varvad utbildning som ett

sätt att spara på försvarets kostnader. Detta skulle på sikt leda till att ett stort antal förband läggs ner.

Eftersom försöksverksamhet med varvad samlokalisering har diskuterats i mitt hemlän, Kristianstads län, under vintern, vill jag för min del säga, att det är viktigt för försvarskommittén att noga beakta vilka konsekvenser sådana förslag kan innebära. Man måste klart och entydigt visa på vad man sparar och om man verkligen gör de besparingar man tänkt sig. Ofta kräver sådana förändringar dyra investeringar. På befälssidan innebär det förändringar av arbetstider, t. ex. vad gäller semestertider och annat. Detta oroar, särskilt i dessa dagar, när man har problem att inom armén få behålla duktigt befäl.

För de värnpliktiga kan det innebära olyckliga avbrott i studierna. I Kristianstad kom man just i vintras fram till att nackdelarna övervägde, och förslaget med varvad samlokalisering genomförs inte nu. Detta är, herr talman, väl.

Jag vill i detta sammanhang uttrycka den uppfattningen att det antal förband som vi i dag har i Kristianstads län verkligen behövs för att täcka behovet av beredskap särskilt med tanke på Sydsveriges utsatta läge. Några besparingar i fredsorganisationen i vårt län kan alltså inte bli aktuella.

Jag vill också ta upp en annan fråga som berör mitt län, nämligen frågan om omlokaliseringen av civilbefälhavarens kansli till Kristianstad. Jag vill gärna säga att det verkligen ligger något i tanken på att man har militärbefälhavarens kansli på samma ort som civilbefälhavaren. Det finns en rad klara fördelar med en sådan samordning.

Samtidigt delar jag också de synpunkter som framgår i det särskilda yttrandet på s. 61 i betänkandet, att principen om samlokalisering bör tillämpas generellt och inte bara i ett enskilt län, även om det råkar vara mitt hemlän.

Till sist vill jag yrka bifall till samtliga centerreservationer.

Anf. 119 LENNART HOLMSTEN (s):

Herr talman! Med tillfredsställelse kan konstateras att försvarsutskottet är enigt då det gäller säkerhetspolitiken.

Enligt föredragande statsråd präglas förhållandet mellan supermakterna av en kombination av rivalitet och begränsad samverkan. I detta instämmer försvarsutskottet.

Supermakterna framstår trots detta som oförändrat beslutna att söka undvika en direkt militär konfrontation, vilken ytterst skulle kunna resultera i ett kärnvapenkrig med förödande konsekvenser. Samtidigt leder supermakternas ömsesidiga, djupt förankrade misstro och ökade militära förmåga till att kampen om inflytande mellan blocken fortgår i global skala med betydande återverkningar på hela det internationella klimatet.

I flera delar av världen är supermakterna benägna att se regionala och inomstatliga konflikter i ett maktpolitiskt öst-väst-perspektiv. Eftersom supermakterna uppfattar att deras intressen är direkt berörda i många av dessa konflikter, kan även geografiskt begränsade oroligheter riskera att fördjupas och spridas och få vittomfattande säkerhetspolitiska konsekvenser. En viss tendens kan dock förmärkas till att supermakterna söker undvika att regionala konflikter leder till verkligt allvarliga motsättningar dem emellan.

Hot finns förvisso:

I Mellanöstern kan jag nämna länder som Iran och Irak, Israel och Libanon.

Jag kan nämna Afghanistan och Kampuchea.

I Centralamerika finns också sådana konflikthot.

Den tragiska utvecklingen i Sydafrika kan också få betydande konsekvenser för västvärldens tillförsel av viktiga råvaror.

I Östeuropa består den latenta spänningen mellan å ena sidan sovjetiska säkerhetsintressen och å andra sidan nationella aspirationer hos övriga paktmedlemmar.

Inom båda maktblocken fortsätter försvarsstrategin att vara föremål för intensiva diskussioner. I Sovjetunionen diskuteras i ökad grad möjligheten av utdragna konventionella operationer i samband med ett krig i Europa. Sovjetunionen har deklarerat att man inte kommer att vara först att använda kärnvapen. Inom NATO förefaller det vara en alltmer utbredd åsikt, att det upplevda beroendet av tidig kärnvapeninsats bör minskas genom förstärkning av det konventionella försvaret. Emellertid finns starka ekonomiska hinder för en långtgående utveckling i denna riktning. Inom överskådlig tid torde båda maktblocken ytterst bygga sina strategier på kärnvapenavskräckning. Båda upprätthåller samtidigt mycket stora, insatsberedda konventionella styrkor i Centraleuropa, som antalmässigt varit tämligen konstanta under de senaste 20 åren men vilkas kvalitet kontinuerligt förbättrats.

Det är ett globalt intresse att kärnvapnens roll i stormakternas relationer reduceras. Sveriges strävan att motverka kärnvapenhotet riktar sig självfallet även i hög grad till förhållandena i vårt närområde, det nordiska området liksom Europa som helhet.

De nordiska länderna kan inte undgå att beröras av de stormaktsmotsättningar som gäller i Europa. Härtill kommer att det nordeuropeiska och nordatlantiska området successivt vuxit i strategisk betydelse.

Huvudorsaken är utbyggnaden av de sovjetiska marinbaserna på Kola-halvön, vilkas lokalisering till stor del är betingad av globalstrategiska och geografiska faktorer i förening med den vapentekniska utvecklingen. Denna utbyggnad har följts av norska beslut om bl. a. förhandslagring i mellersta Norge av utrustning för amerikanska marinkårsförband. Den ökning av den militära aktiviteten i det nordiska området, som ägt rum på båda sidor, bör i första hand ses som led i supermakternas bevakande av sina globala intressen och som en del av den strategiska maktbalansen dem emellan.

Det nordeuropeiska och nordatlantiska områdets ökade strategiska betydelse, motsättningarna mellan stormaktsblocken och den militärtekniska utvecklingen har sammantagna lett till att även Sveriges läge blir mera utsatt i händelse av kriser och väpnade konflikter i vår omvärld.

Respekten för vår säkerhetspolitiska linje har krävt att vi redan i fredstid ingripit med största fasthet mot kränkning av vårt territorium. Vår förmåga att upptäcka och ingripa mot främmande ubåtar har stärkts och fortsätter att stärkas efter hand. Det är även fortsättningsvis vår skyldighet och vår bestämda föresats att med alla till buds stående medel hävda Sveriges territoriella integritet.

Herr talman! Den svenska säkerhetspolitiken, grundad på vår alliansfrihet

i fred, syftande till neutralitet i krig och stödd på ett starkt försvar, ligger fast. Vi kommer att fullfölja denna politik med kraft, klarhet och konsekvens.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i vad det gäller säkerhets- och försvarspolitik.

Anf. 120 OLLE ÖSTRAND (s):

Herr talman! Nu skall jag beröra ett par motioner.

I motion 401 har Sten-Ove Sundström och jag krävt att åtgärder vidtas för en dygnet-runt-beredskap med räddningshelikoptrar på flygflottiljerna i Söderhamn och Luleå. Sedan lång tid tillbaka har man sådan beredskap både i södra och i mellersta Sverige – i Stockholm, Visby, Ronneby och Göteborg. Det är naturligtvis i allra högsta grad otillfredsställande att denna beredskap endast finns i halva Sverige.

I motion 404 riktar vi uppmärksamheten på det inledda utbytet av nuvarande vertolhelikoptrar inom flygvapnet mot helikoptrar av en ny typ. De helikoptrar som flygvapnet förfogar över i dag används i mycket stor utsträckning för civil räddningstjänst och för sjuktransporter. Dessa helikoptrar är ytterst lämpliga för dessa ändamål. Räddningstjänstkommittén har också i sitt slutbetänkande lagt fram ett förslag till förordning om försvarsmaktens medverkan i räddningstjänsten.

I den här förordningen föreslås bl.a. en principiell skyldighet för försvarsmakten att medverka i räddningstjänst och att ställa flygplan till förfogande för sjuktransporter. Ett förverkligande av kommitténs förslag bygger givetvis på att försvaret har lämplig utrustning för att på ett effektivt sätt kunna delta i räddningstjänsten. Inför den nyanskaffning av helikoptrar som nu planeras är det därför viktigt att sådana helikoptrar anskaffas som gör det möjligt för flygvapnet att i minst samma utsträckning som hittills delta i räddningstjänsten. Därför bör helikoptrarna vara av den storleken och så konstruerade att det liksom i dag blir möjligt att i dem ta in en sjuksäng.

Vi som motionärer måste givetvis uttrycka stor tillfredsställelse med den behandling motionerna har fått i försvarsutskottet. Jag vill citera vad utskottet säger i anledning av motionerna: "Enligt utskottets mening måste de frågor som har tagits upp i motionerna Fö401 och Fö404 ägnas betydande uppmärksamhet. Det kan inte anses tillfredsställande att frågan om sjuktransporter med helikoptrar utan resultat har bearbetats under lång tid. En särskild redovisning bör lämnas till riksdagen under nästa riksmöte. Vad utskottet nu har anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna."

Herr talman! Jag kan inte tolka utskottets skrivning på annat sätt än att man nu begär att dygnet-runt-beredskap med de tunga vertolhelikoptrarna ordnas på flygflottiljerna i Söderhamn och Luleå. Men den innebär också en begäran om att de helikoptrar som flygvapnet avser att köpa in blir av tillräcklig storlek och får sådan utrustning att de på ett effektivt sätt kan delta i räddningstjänsten. Har utskottet en annan uppfattning än jag i detta avseende, bör det deklarerats nu.

Herr talman! Jag skall bara med ett exempel visa hur viktigt det här är. Strax efter klockan 9 på kvällen den 17 oktober 1985 får i Söderhamn en 24-årig man under rengöring av en matberedningsmaskin vänstra handen

tvärt avklippt strax ovanför handleden. Patienten omhändertas mycket kort tid efter olyckan av läkare som medföljer ambulansen till olycksplatsen. Armstumpen avstasas med blodtrycksmanschett och förbindes preliminärt. Man tar också med sig handen separat. På akutmottagningen kyls och förpackas handen på sedvanligt sätt. På flygflottiljen utanför Söderhamn finns då en vertolhelikopter i beredskap för sjukvårdsändamål på grund av den pågående översvämningskatastrofen i södra Hälsingland. Normalt skulle det inte ha funnits någon beredskap vid den tidpunkten på kvällen. Sjukhuset har också narkosläkare och narkosköterska i beredskap för att bemanna den här helikoptern. För övrigt finns det alltid dygnet-runt-beredskap på detta sjukhus. Genom tillmötesgående från CEFYL får denna helikopter användas för transport till Akademiska sjukhuset i Uppsala. Åtta minuter efter det att larmet nått helikopterbesättningen är man klar för start från F 15 och landar 5 minuter senare, alltså kl. 21.43 på sjukhusets helikopterlandningsplats. Patienten har under tiden placerats på den sedvanliga mobilliftbåren och kan därför på fem minuter lastas i helikopter, och starten från Söderhamn kan ske kl. 21.48 med landning i Uppsala kl. 22.38.

Med på transporten följer narkosköterska och narkosläkare. Patienten övervakas vad det gäller puls och blodtryck. EKG tas också under transporten. Patienten får också syrgas, och man släpper armstasen en gång för att låta cirkulationen komma i gång i armstumpen. Transporten sker helt komplikationsfritt, och på taket till Akademiska sjukhuset möter man upp med narkosläkare och handkirurg.

Tack vare att beredskap för helikoptertransport fanns just denna kväll kunde denna patient utan några som helst dröjsmål transporteras till Akademiska sjukhuset i Uppsala för handkirurgisk re-inplantation. Man sydde med andra ord fast handen, och handen börjar nu på att fungera igen.

Men hade inte den här snabba helikopterinsatsen kunnat göras, så hade med all sannolikhet den här unge mannen varit utan sin ena hand i dag.

Herr talman! Jag skulle kunna plocka fram många fler exempel, men jag nöjer mig med detta. Detta exempel visar ändå med all tydlighet hur ofantligt viktigt det är att man har en tillfredsställande helikopterberedskap dygnet runt i hela landet, men också att man har helikoptrar av en typ som kan klara sådana sjuktransporter.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 121 OLLE GÖRANSSON (s) replik:

Herr talman! Eftersom Olle Östrand ställde en fråga till utskottet och dessutom i den gjorde en tolkning av vad vi menar vill jag ta till orda och, om inte ifrågasätta Olle Östrands tolkning, så i varje fall göra en del klarlägganden.

Låt mig då i likhet med Olle Östrand konstatera att utskottet är mycket angeläget om att den resurs som utgörs av de helikoptrar som finns för att klara sjuktransporter m. m. används när den finns tillgänglig. Men vi anser i utskottet också att när försvaret inte har något direkt behov av sina helikoptrar kan det inte i första hand vara försvarets uppgift att hålla denna resurs tillgänglig. Man måste alltså här utgå ifrån vad som är försvarets behov. Kan den resursen då användas även för civila transporter skall den göra det.

I de förhandlingar som pågår mellan sjukvårdshuvudmännen och regeringen är det, menar vi, viktigt att det blir klarlagt både var kostnadsansvaret för den här verksamheten skall ligga och hur man skall kunna få till stånd ett heltäckande system, framför allt på de platser där det är långt till sjukhus osv. Utskottet är alltså villigt att med de resurser som försvaret har se till att vi får ett bra system på det här området, men vi vill också betona att de andra myndigheterna måste ta sitt ansvar både ekonomiskt och på annat sätt. Det är först då vi kan få till stånd ett heltäckande system med räddningshelikoptrar. Tack!

Anf. 122 OLLE ÖSTRAND (s) replik:

Herr talman! Jag håller helt med Olle Göransson om att det är viktigt att alla berörda parter tar sitt ansvar i det här avseendet. Men som förhållandena är nu, är det bara i Stockholm som landstinget bidrar ekonomiskt för dygnet-runt-beredskapen med helikopter. I Visby, Ronneby och Göteborg bär i dag försvaret helt kostnaderna. Om det är rätt eller inte vill jag inte uttala mig om, men så är faktiskt fallet.

Klart är också att vi i vårt land rent allmänt har en dålig helikopterberedskap för räddningstjänst och sjuktransporter. Vi har mycket att lära bl. a. av Schweiz, Västtyskland och Norge. Alla dessa tre länder har mycket tillfredsställande beredskap i det här avseendet, en beredskap som fungerar dygnet runt årets alla dagar.

Vi som bor i Norrland och har helikopterberedskap bara på kontorstid är naturligtvis mycket otillfredsställda med detta. Det är ju i Norrland vi har den värsta glesbygden. Skall man tala om jämlikhet i sjukvården, skall det naturligtvis gälla även i det här avseendet. Därför, herr talman, är jag mycket tillfredsställd med att försvarsutskottet tar så pass allvarligt på denna fråga. Jag kan faktiskt inte tolka uttalandet av utskottets vice ordförande på annat sätt än att han är fullt överens med mig om att det måste bli en bättre tingens ordning på detta område.

Anf. 123 OLLE GÖRANSSON (s) replik:

Herr talman! Det är riktigt att det måste bli en bättre tingens ordning härvidlag, för det är inte bra som det är.

Vi bör vara på det klara med att – och jag tror att Östrand vet om detta – problemet är Söderhamn, där man har verksamhet på flottiljen om inte på kontorstid så i alla fall endast under skoltid. Detta beror på att man vid flottiljen har utbildning av bl. a. Viggenspiloter. Skillnaden när det gäller övriga förband är inte att dessa ligger utanför Norrland utan, just att de har dygnet-runt-verksamhet.

Jag tror därför att Östrand håller med mig om att det är orimligt att begära att försvaret, när man inom detta inte har ett direkt behov av räddningshelikopter nattetid, skall ansvara för sådan verksamhet inom det sjukvårdsområde som Östrand tillhör.

Det är viktigt att man i sådana sammanhang kommer överens mellan sjukvårdshuvudmännen och regeringen, så att man på något sätt kan dela den merkostnad som uppstår, om man vill ha den här resursen till förfogande även under icke skoltid.

Prot. 1985/86:126
24 april 1986

*Meddelande om
interpellationer*

Anf. 124 OLLE ÖSTRAND (s) replik:

Herr talman! Jag håller fullständigt med Göransson om att vi bör ta ett gemensamt ansvar härvidlag, för det är i allra högsta grad otillfredsställande att vi nu i halva vårt avlånga land inte har denna beredskap dygnet runt.

Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas kl. 19.30.

22 § Anmälades och bordlades

Proposition

1985/86:172 Dubbelbeskattningsavtal mellan Sverige och Pakistan

23 § Meddelande om interpellationer

Meddelades att följande interpellationer framställts

den 24 april

1985/86:191 av *Gunnar Hökmark* (m) till justitieministern om sekretessskyddet för känsliga personuppgifter:

Det finns i dag en tendens till minskat förtroende hos allmänheten för säkerheten hos offentliga register. Inom bl. a. sjukvården kan detta få allvarliga effekter. Vågar patienter inte tala öppet med sin läkare minskar inte bara vårdens kvalitet utan också kvaliteten på de uppgifter som samlas in i syfte att ge en god grund för forskning. Minskar allmänhetens förtroende för det offentligas förmåga och vilja att skydda känsliga personuppgifter drabbas också samhällsklimatet. Den enskildes integritet förutsätter att han kan kontrollera vem som skall få tillgång till personuppgifter om honom eller att han vet var uppgifter om honom finns och vem som har tillgång till dem.

Allmänhetens minskade förtroende för det offentliga har bl. a. redovisats i SCB-undersökningar. Den senaste tidens avslöjanden om hur uppgifter lämnats ut från sekretessbelagda register har förstärkt tendensen. Det faktum att de enskilda inte har varit medvetna om uppgiftsutlämnandet är i sig allvarligt, liksom det faktum att uppgiftsutlämnandet i vissa fall knappast kan anses ha varit förenligt med gällande rätt. Data- och offentlighetskommittén har t. ex. i sitt betänkande Integritetsskyddet i informationsområdet (SOU 1986:24) konstaterat följande: "Det finns som vi har nämnt också andra ADB-stödda personregister för forskning och statistik till vilka utlämnandet av sekretessskyddade patientuppgifter förefaller att sakna stöd i författning."

En viktig orsak till att många människor känner sin integritet kränkt är det faktum att uppgifter om dem har distribuerats och delgivits andra utan att de har vetat om det eller kunnat göra något åt det. En annan orsak är att sekretessbelagda uppgifter i vissa sammanhang är tillgängliga för så många att sekretessen förlorar sitt värde. Spridningen ökar dessutom möjligheten till missbruk och olagliga intrång. Att missbruk och olagliga intrång

förekommer står rätt klart. Det finns dessutom exempel på hur uppgifter på grund av slarv felaktigt har utlämnats.

Det är inte tillräckligt att hänvisa till att missbruk och olagligheter kan beivras. Det offentliga har ett ansvar gentemot dem man samlar in uppgifter av. Det krävs konkreta åtgärder för att återställa människors förtroende. De enskilda måste få ett bättre grepp om vilka uppgifter om dem som sprids. Säkerheten kring sekretesskyddade uppgifter måste förbättras.

Mot denna bakgrund vill jag fråga justitieministern följande:

1. Är justitieministern beredd lägga fram förslag för riksdagen som innebär att den enskilde skall ge sitt samtycke till att sekretessbelagda uppgifter lämnas ut för forskning och statistik och att den enskilde skall underrättas när sådana uppgifter utlämnas till andra myndigheter?
2. Är justitieministern beredd att tillsätta en kommission för att undersöka hur sekretesskyddet av känsliga personuppgifter tillämpas i praktiken?

1985/86:192 av *Bengt-Ola Rytar* (s) till industriministern om träindustrins framtid:

Träindustrin genomgick i början av 1980-talet en stor strukturomvandling. Sammanbrottet i bostadsbyggnadssektorn var den främsta orsaken. Totalt försvann mer än 10 000 arbetstillfällen. Många orter, på vilka alternativ industrisysselsättning saknades, blev hårt drabbade av arbetslöshet.

Under det senaste året har ånyo oroväckande tendenser för träindustrins framtid blivit märkbara. Beslut om nedläggning av fem skivindustrier, aviserade neddragningar av produktionskapacitet vid sågverk och nedläggningar av trähusfabriker är några exempel.

Bostadsbyggandets förändrade karaktär har fått stora negativa återverkningar för träindustrins olika delbranscher. Det s. k. ROT-programmet har inte helt kompenserat nedgången i nyproduktion från över 100 000 påbörjade lägenheter i början av 1970-talet till 27 000 år 1985, eller en minskning med 75 %. Ur sysselsättningssynpunkt har vidare ROT-sektorn större betydelse i det direkta byggandet än inom byggnadsmaterialindustrin. Bostadsbyggnadssektorns framtida utveckling har en helt avgörande betydelse för träindustrins framtid.

Regeringen har vidtagit åtgärder för att stödja träindustrins utvecklingsmöjligheter. Det gäller inrättandet av SWEBEX och anslagen till branschprogram trä vid SIND (statens industriverk). Ytterligare insatser fordras för att betingelserna inom den småföretagsorienterade träindustrin skall motsvara framtida krav i fråga om satsningar på tekniskt FoU, vidareförädling och export samt marknadsföringsinsatser.

Devalveringen hösten 1982 fick omedelbara positiva effekter, särskilt för sågverksindustrin. Stigande råvarupriser och låg skogsavverkning under de senaste åren har medfört försämrade konkurrenskraft och ett minskat kapacitetsutnyttjande. Lönsamhetsproblem och uteblivna investeringar har blivit följderna av denna utveckling. Det låga utbudet av råvara utgör i dag ett allvarligt hot mot utvecklingen inom sågverksindustrin. Ytterligare utslagning av sågverk riskerar att förstärka regionala obalanser.

Utredningen Regional utveckling och mellanregional utjämning (SOU

1984:7) föreslog att branschprogrammet borde förstärkas i syfte att stimulera produktutvecklingen och vidareförädling hos sågverks- och träförädlingsföretagen i *stödområdet*.

SIND förutser i rapporten Sågverks- och träskiveindustrin inför år 2000 inga dramatiska förändringar för den svenska sågverksindustrin under de kommande decennierna. Efterfrågan på trävaror väntas inte sjunka, och en ökning av den svenska exporten på sådana varor är fullt möjlig. Det är viktigt att ur samhällsekonomiska synpunkter tillvarata dessa möjligheter. Det finns såväl råvara som marknadsmässiga förutsättningar att bibehålla den nuvarande produktionskapaciteten vid sågverken.

I en rapport till Svenska träindustriarbetareförbundets senaste kongress 1983 framhålls behovet av vidareförädling och ökad export som två särskilt viktiga strategiska områden för att hävda träindustrins centrala roll för sysselsättning, regional utveckling och samhällsekonomin i stort.

De senaste årens utveckling inom träindustrin inger oro för framtiden, och hittills vidtagna åtgärder från såväl regeringens som företagens sida framstår som otillräckliga för att tillvarata industrins utvecklingsmöjligheter i framtiden.

Med hänvisning till vad som anförts ovan vill jag fråga industriministern:

- Vilka bedömningar gör regeringen, mot bakgrund av den svaga utvecklingen inom bostadsbyggnadssektorn, för träindustrins framtidsutsikter i allmänhet och dess roll i regionalpolitiken?
- Är regeringen beredd att ställa ytterligare resurser till förfogande för att stärka redan existerande statliga organs insatser för att möta de nya förutsättningar som utmärker träindustrin?

24 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 24 april

1985/86:510 av Görel Thurdin (c) till arbetsmarknadsministern om byggarbetslösheten i Västernorrlands län:

Byggarbetslösheten har stigit kraftigt i vissa län sedan förra året. Det konstateras i tidningen Byggnadsarbetaren 12/86, dvs. LO:s eget fackorgan.

Om man jämför med föregående år samma tid, har byggarbetslösheten ökat i 13 av landets 24 län, medan den minskat i 11. Den kraftiga ökningen i några få län som Västernorrlands och Jämtlands län har höjt riksgenomsnittet till 9,1 %. I Västernorrlands län har byggarbetslösheten ökat med mer än 50 % mellan mars 1985 och mars 1986, från 10 % till 15,3 %. Visserligen har länet inte landets *högsta* arbetslöshetsiffror, men förändringen i länet visar på en oroande utveckling.

Vad avser regeringen vidta för åtgärder riktade till Västernorrlands län, för att minska länets byggarbetslöshet?

1985/86:511 av *Gullan Lindblad* (m) till statsrådet Anita Gradin om arbets- och uppehållstillstånd för personer i s. k. bristyrken:

Prot. 1985/86:126
24 april 1986

---

*Meddelande om
frågor*

Under senare år har arbetskraftsinvandringen till Sverige varit mycket obetydlig. Endast något hundratal människor per år har beviljats arbetstillstånd här.

I regeringens proposition 1983/84:144 uttalades att "arbetsmarknadens parter skall ha ett avgörande inflytande på prövningen av arbetstillstånd".

Erfarenheten har visat, att AMS ganska ensidigt avstyrkt arbets- och uppehållstillstånd efter hörande av fackorganisationerna, trots att det i många fall rört sig om arbetskraft i bristyrken. I Värmland har t. ex. arbets- och uppehållstillstånd förvägrats flera personer, trots att de tillhört bristyrken. För närvarande är ett ärende aktuellt rörande en arbetsterapeut vid sjukhuset i Arvika. I detta fall är hennes egen fackorganisation positiv, och det råder stor brist på arbetsterapeuter i Värmland.

Inte minst hälso- och sjukvården är beroende av en mer positiv behandling av ärenden rörande uppehållstillstånd.

Är invandrarministern beredd att vidta åtgärder för att öka möjligheten för personer i s. k. bristyrken att få arbets- och uppehållstillstånd här?

25 § Kammaren åtskildes kl. 17.57.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

//Ingrid Nilsson